

Народна банка на Република Северна Македонија
Дирекција за финансиска стабилност и макропрудентна политика

***ИЗВЕШТАЈ ЗА РИЗИЦИТЕ ВО БАНКАРСКИОТ
СИСТЕМ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ВО 2024 ГОДИНА***

април 2025 година

Содржина

I. Резиме	3
II. Структура на банкарскиот систем.....	7
1. Структура на банкарскиот систем	8
III. Ризици во банкарското работење	17
1. Кредитен ризик	18
2. Ликвидносен ризик	34
3. Валутен ризик.....	41
4. Ризик од промена на каматните стапки.....	46
5. Ризик од несолвентност.....	50
IV. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем .	60
1. Активности на банките.....	61
2. Профитабилност.....	77

I. Резиме

Во 2024 година, банките работеа во услови на умерено забрзување на растот на домашната економија и натамошно постепено забавување на годишната стапка на инфлација, додека геополитичкиот контекст беше сè уште нестабилен предизвикувајќи неизвесност и зголемени ризици. Во 2024 година, високите стапки на инфлација на светско ниво коишто претставуваа предизвик минатите неколку години и натаму бележат надолен тренд, што им овозможи на централните банки на водечките економии да започнат со циклусот на нормализација на монетарната политика. Геополитичките тензии во Украина и Блискиот Исток и понатаму претставуваа значаен извор на неизвесност и зголемени ризици, а со тоа и предизвик за носителите на политики. Условите во домашната економија ѝ овозможија на Народната банка од септември 2024 година да започне со постепено нормализирање на монетарните услови преку намалување на каматните стапки. Така, од септември до декември 2024 година, каматната стапка на основниот инструмент на монетарната политика, благајничките записи, во три последователни наврати беше намалена за вкупно 0,75 процентни поени, до нивото од 5,55% (во февруари 2025 година основната каматна стапка беше дополнително намалена, до нивото од 5,35%). На почетокот од 2024 година беа извршени промени и кај задолжителната резерва, заради акумулирање на дел од вишокот ликвидност, но и за натамошно стимулирање на денарското долгорочно штедење. Во однос на макропрudentната политика, во текот на 2024 година се применуваа повисоки стапки на противицикличниот заштитен слој на капиталот, најавени дванаесет месеци претходно, чијашто висина изнесуваше 0,75% (за првите шест месеци од 2024 година), 1% (за периодот од јули до октомври 2024 година) и 1,25% (за последните два месеци од 2024 година). Во првите седум месеци од 2025 година, ќе се применува повисока стапка на противицикличниот заштитен слој на капиталот од 1,5%, а почнувајќи од август 2025 година, се зголемува за дополнителни 0,25 процентни поени до нивото од 1,75%.

Паралелно со ефикасната и координирана примена на инструментариумот на монетарната и макропрudentната политика, Народната банка продолжи и со активностите за натамошно унапредување на регулативната рамка за банките. За оваа цел, од особено значење беа активностите за заокружување на регулативната рамка за решавање банки во согласност со меѓународните стандарди и најдобрите практики. Целокупниот пакет од дванаесет подзаконски акти коишто произлегуваат од Законот за решавање банки беше донесен од страна на Народната банка на почетокот од 2025 година, што претставува значаен чекор кон натамошно зајакнување на стабилноста на финансискиот систем и заштита на јавниот интерес. Покрај супервизорската и макропрudentната функција за банките, Народната банка ќе биде и надлежен орган за решавање банки.

Во вакви услови, односно при поповолен домашен макроамбиент, но кога сè уште постојат ризици од геополитичкиот контекст, активностите на банките забележаа солиден раст. Билансот на состојба на банкарскиот систем забрзано расте, со стапка од 10,5% на годишна основа (9,1% во 2023 година). Показателите за изложеноста на ризиците на банкарскиот сектор беа стабилни и дополнително се подобрија, а стрес-тестовите укажаа на добар капацитет за ублажување на можните шокови. Сепак, окружувањето и натаму е неизвесно, главно под влијание на неповолните надворешни фактори, во услови на нестабилен геополитички амбиент и воведување протекционистички мерки. Оттука,

потребно е натамошно внимателно следење на ризиците и претпазливост во водењето на политиките заради задржување на стабилноста на банкарскиот сектор и во следниот период.

Растот на депозитите од нефинансиските субјекти забрза и овозможи позначително забрзување на кредитниот раст, но и зголемување на ликвидните средства на банките. Така, депозитите од нефинансиските субјекти забележаа засилен годишен раст од 11,4% (9,2% во 2023 година), за што придонесоа депозитите од домаќинствата, иако и депозитите од претпријатијата остварија солидно годишно зголемување. Во годишниот раст преовладува долгорочното штедење и денарските депозити, поттикнато и од мерките на Народната банка за поддршка на денаризацијата и штедењето на подолг рок, но и од повисоките каматни стапки на депозитите во 2024 година. Кредитите на нефинансиските субјекти исто така остварија забрзан годишен раст од 11,2% (4,3% во 2023 година), за што придонесоа и двата сектора – претпријатијата и домаќинствата. Забрзаниот кредитен раст е резултат на делувањето на факторите на двете страни од кредитниот пазар – кредитната понуда и кредитната побарувачка, каде што во согласност со резултатите од Анкетите за кредитната активност на банките, почнувајќи од второто тримесечје од 2024 година, се забележува нето-олеснување на условите и нето-зголемување на побарувачката. Солиден годишен раст од 13,2% (15,3% во 2023 година) забележа и ликвидната актива на банкарскиот систем, во чијашто структура највисоко зголемување бележат пласманите во државни хартии од вредност (домашни и странски) и средствата на банките на денарската сметка на Народната банка.

Солвентноста на банкарскиот систем и оваа година забележа подобрување. Стапката на адекватност на капиталот, во текот на 2024 година, достигна нивоа коишто се највисоки анализирано од 2006 година наваму, а на крајот од годината изнесува 18,9% (18,1% на 31.12.2023 година). Подобрувањето на показателот произлегува од растот на сопствените средства на банките за 13,3% (10% во 2023 година), најмногу поради реинвестирањето на добивките од 2023 и делумно од 2024 година. Имајќи предвид дека Народната банка во неколку наврати ги зголеми барањата за капитал во врска со противцикличниот заштитен слој на капиталот, коишто ќе започнат со примена во наредниот период, се очекува дека солвентноста на банкарскиот систем и натаму ќе се подобрува. Притоа, 8% од сопствените средства и натаму се слободни, над потребното минимално ниво и заедно со заштитните слоеви на капиталот зафаќаат околу 37% од вкупните сопствени средства на банкарскиот систем коишто можат да се искористат за справување со предизвици од различна природа и интензитет. Спроведеното стрес-тестирање покажува отпорност на банкарскиот систем на симулираните шокови.

Ликвидноста на банкарскиот систем се подобри и е на задоволително ниво. При двоцифрен годишен раст на ликвидните средства, повеќето показатели за ликвидноста се подобрија во 2024 година. Така, учеството на ликвидните во вкупните средства се зголеми за 0,8 процентни поени до нивото од 32,6%, додека покриеноста на краткорочните обврски со ликвидни средства се подобри за 3,4 п.п. и на 31.12.2024 година изнесува 55,7%. Позначително се зголеми и стапката на покриеност со ликвидност на банкарскиот систем, за 25,9 процентни поени, до нивото од 289,4%, што е речиси тројно повеќе од регулаторниот минимум (100%) и го потврдува задоволителниот обем на ликвидност со кој располага македонскиот банкарски систем. При посилен раст на депозитите од домаќинствата, во споредба со ликвидните средства, покриеноста на овие депозити со ликвидната актива на банкарскиот систем минимално се намали, за 0,2 процентни поена, но и натаму е солидна на

нивото од 65,1%. Резултатите од стрес-тестовите во врска со ликвидноста упатуваат на задоволителна отпорност на банкарскиот систем на претпоставените екстремни, поединечни и комбинирани ликвидносни одливи.

Кредитното портфолио на банките е со солиден квалитет. Во 2024 година, нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти се зголемија за 7,9% (0,2% во 2023 година). Овој раст главно се должи на регулативните промени¹ со кои се вовеле поинаков методолошки пристап во определувањето на нефункционалниот статус на кредитните изложености, што од своја страна придонесе за раст на нефункционалните кредити, особено во портфолиото составено од домаќинствата. Сепак, во услови на силен кредитен раст, учеството на нефункционалните кредити во вкупните кредити се намали за 0,1 процентен поен и на крајот од годината се сведе на нов историски минимум од 2,7%. Анализирано по одделни сектори, нефункционалните кредити на претпријатијата се намалија за 12,4%, со што нивното учество во вкупните кредити се сведе на историски минимум на крајот на годината, од 2,8%. Годишниот пад на нефункционалните кредити на претпријатијата најмногу произлегува од отписите на овие кредити спроведени во текот на годината, а во одделни квартали од годината солиден беше и износот на наплати на овие кредити. Во кредитното портфолио составено од домаќинствата, нефункционалните кредити забележаа висок раст од 48,2%, со што нивното учество во вкупните кредити се зголеми за 0,6 процентни поени и изнесува 2,5%.

Изложеноста на банкарскиот систем на валутниот ризик забележа намалување и е под пропишаниот лимит. Отворената девизна позиција на банкарскиот систем, како мерка за изложеноста на валутниот ризик, се стесни во 2024 година и зафаќаше 8,1% од сопствените средства, што е далеку под регулаторниот лимит од 30%. Присуството на валутната компонента (странска валута и девизна клаузула) во билансите на банките и натаму се намалува и се спушти до нивоата од 39,4% во активата и 38,6% во пасивата.

Изложеноста на банките на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности, мерена преку учеството на пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности во сопствените средства, се зголеми за 2,2 процентни поена и на 31.12.2024 година изнесува 11,2%, што е во рамките на пропишаниот лимит (20%). Ваквите движења најмногу произлегуваат од промените во каматочувствителните позиции со фиксни каматни стапки, и тоа во рочниот сегмент меѓу две и петнаесет години, каде што се забележа висок годишен раст на пласманите во кредити и хартии од вредност, при истовремен пад на обврските врз основа на орочени депозити со преостаната рочност меѓу две и три години. Изложеноста на индиректниот каматен ризик, мерена преку учеството на кредитите со прилагодлива или променлива каматна стапка во вкупните кредити и натаму е голема (65,8%), иако бележи релативно високо годишно намалување (од 4,4 процентни поени).

¹ Од почетокот на 2024 година, во примена е нова Одлука за методологијата за управување со кредитниот ризик со која, меѓу другото, се вовеле и поинаков методолошки пристап во определувањето на нефункционалниот статус на кредитните изложености (поточно, во броењето на деновите на доцнење). Со оваа одлука се врши натамошно усогласување со регулативните барања коишто се применуваат во Европската Унија, а придонесуваат за натамошно јакнење на стабилноста на банкарскиот систем. Покрај воведувањето нов начин на утврдување на нефункционалните кредитни изложености, со одлуката се зајакнаа и критериумите за следење и контрола на квалитетот на кредитното портфолио на банките и се унапредија правилата за реструктурирање на кредитните изложености.

Во 2024 година, профитабилноста на банкарскиот систем се подобри, но побавно во споредба со претходната година. Така, добивката се зголеми за 21,6%, во споредба со 2023 година, за што најголем придонес имаше растот на нето каматните приходи, и тоа од речиси сите сектори. Солиден придонес за растот на добивката имаа зголемените приходи врз основа на наплатени претходно отпишани побарувања и од продажби на преземен имот, како и намалената исправка на вредноста за нефункционалните кредити. Извесен придонес во зголемувањето на добивката имаа и повисоките нето-приходи од провизии. Единствено повисоките оперативни трошоци (за 9,2%) имаа негативен придонес во растот на добивката, но нивниот сооднос со приходите и натаму се намалува, до нивото од 42% (наспроти, 43,4% за 2023 година). Стапките на поврат на просечната актива и просечниот капитал и резерви изнесуваат 2,2% и 17,6%, соодветно, што е подобро остварување во однос на минатата година (2% и 16,1%, соодветно).

Банкарскиот систем ја задржа стабилноста и во 2024 година, го зголеми нивото на солвентноста и ги подобри ликвидноста и квалитетот на вкупното кредитно портфолио. Сепак, во услови на нестабилен геополитички амбиент и воведување протекционистички мерки, ризиците од окружувањето сè уште постојат и се нагласени. Поради тоа е потребно натамошно следење и претпазливост во управувањето со ризиците од страна на банките и во водењето на политиките, а Народната банка како и досега, ќе ги презема сите неопходни мерки и ќе ги користи сите расположливи инструменти, заради одржување на стабилноста на девизниот курс, на цените и на банкарскиот сектор.

II. Структура на банкарскиот систем

1. Структура на банкарскиот систем

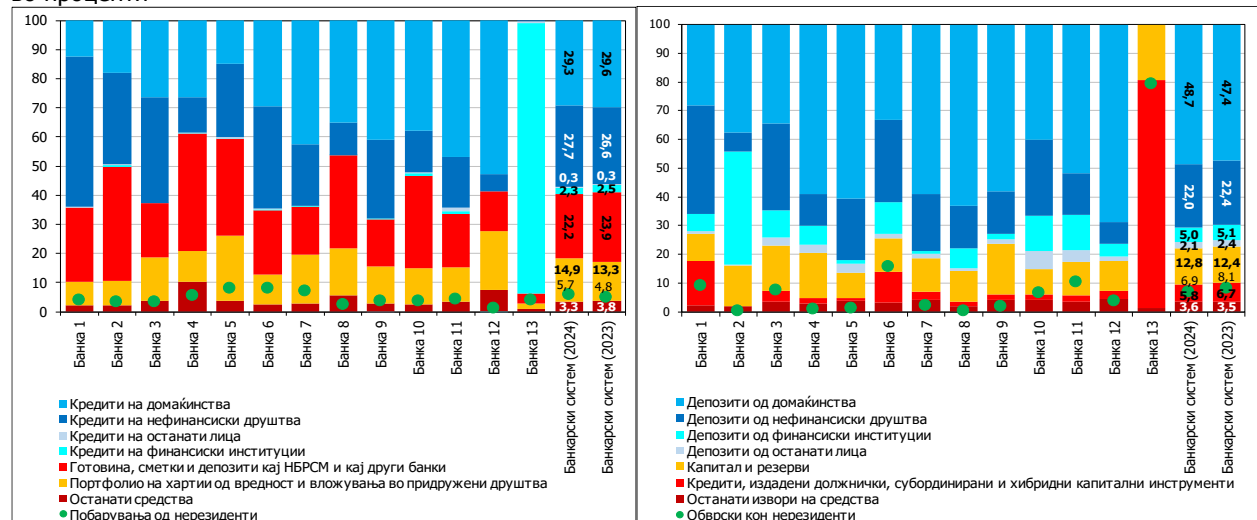
1.1. Основни карактеристики на деловните модели на банките

Основниот деловен модел на македонскиот банкарски систем, прибирање депозити и одобрување кредити, не забележа промени во 2024 година. Вкупните депозити учествуваат со 77,8% во вкупната пасива, а вкупните кредити со 59,6% во вкупната актива. Депозитите од домаќинствата, најзначајниот извор на финансирање на банките, учествуваат со 48,7% во вкупната пасива на банкарскиот систем, што претставува зголемување за 1,3 процентни поени во споредба со 31.12.2023 година. Анализирани по одделна банка, депозитите од домаќинствата имаат највисоко учество во вкупните извори на средства кај девет банки, кај две банки депозитите од домаќинствата и претпријатијата имаат приближно исто учество, кај една преовладуваат депозитите од претпријатијата, додека една банка воопшто не прибира депозити и како извори за финансирање ги користи кредитните линии од меѓународните финансиски институции.

На страната на активата, најголемо учество од 57,3% имаат кредитите на нефинансискиот сектор, што претставува зголемување за 0,7 процентни поени во споредба со 31.12.2023 година. Притоа, кредитите на домаќинствата имаат малку повисоко учество (29,3%) во однос на кредитите на нефинансиските друштва (27,7%)². Анализата по одделна банка укажува дека кредитите на домаќинствата се забележително повисоки кај шест банки, а кредитите на претпријатијата се значително повисоки кај две банки, четири банки имаат слични учества од кредитите кон двата сектора, додека кај една банка преовладуваат кредитите одобрени на домашните банки. Следниот позначаен сегмент од активата се ликвидните средства.

Графикон бр. 1

Структура на активата (лево) и пасивата (десно) на банките и банкарскиот систем на 31.12.2024 година* во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Редоследот на банките е случаен.

² За потребите на оваа анализа, кредитите се пресметани на сметководствена нето-основа (по исправка на вредноста и акумулирана амортизација).

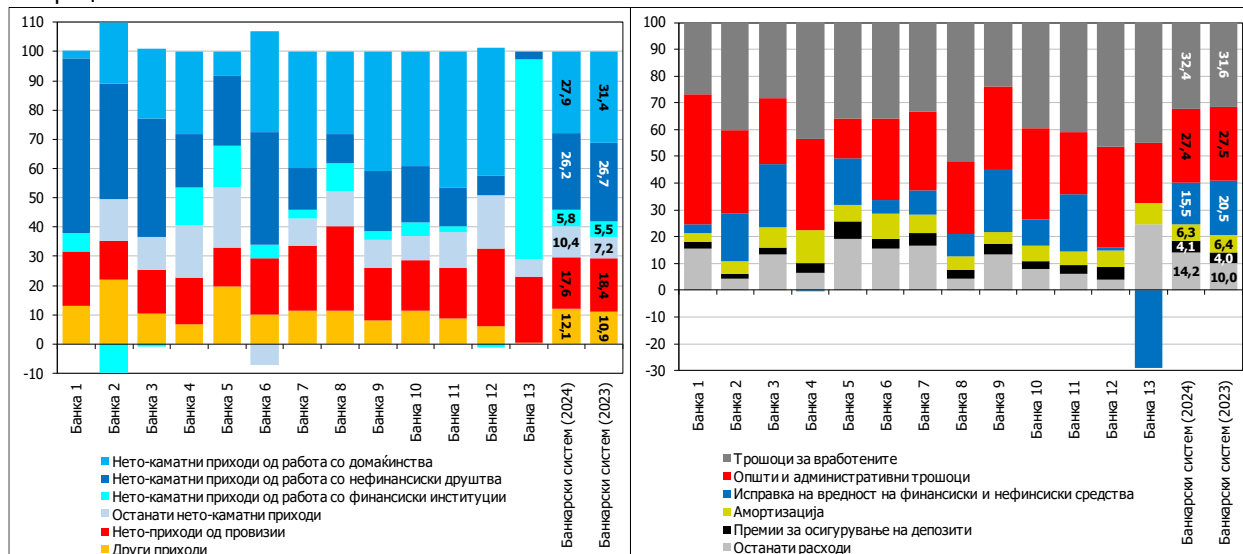

Нето каматните приходи преовладуваат во структурата на вкупните приходи на банките, што соодветствува со примената на традиционалниот деловен модел на банкарскиот систем. Нивното учество изнесува 70,3%, што е помалку за 0,4 процентни поени во однос на 2023 година. Исто така, и учеството на нето-приходите од провизии забележаа намалување за 0,8 процентни поени до нивото од 17,6%, додека другите приходи бележат зголемено учество за 1,2 процентни поена и сочинуваат 12,1% од вкупните приходи. Анализирано според секторската припадност на клиентите, најголемиот дел од вкупните приходи (27,9%) отпаѓаат на нето каматните приходи од работа со домаќинствата и нето каматните приходи од работа со претпријатијата (26,2%). Структурно анализирано, нето каматните приходи од работа со домаќинствата се значително повисоки кај шест банки, нето каматните приходи од работа со претпријатијата преовладуваат кај четири банки, две банки имаат слично процентуално учество на нето каматните приходи од двата сектора во вкупните приходи, додека кај една банка во вкупните приходи преовладуваат нето каматните приходи од работа со финансиските институции.

Што се однесува до расходите, преовладуваат три ставки на ниво на банкарскиот систем. Највисоко учество зафаќаат трошоците за вработените (32,4%), по што следуваат општите и административните трошоци (27,4%) и исправката на вредноста на финансиските и нефинансиските средства (15,5%). Вреди да се спомне и зголемувањето на останатите расходи во 2024 година (за 4,2 процентни поена во споредба со претходната година), коишто достигнаа ниво од 14,2%.

Графикон бр. 2

Структура на вкупните приходи (лево) и вкупните расходи (десно) на банките и банкарскиот систем на 31.12.2024 година* во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Редоследот на банките е случаен.

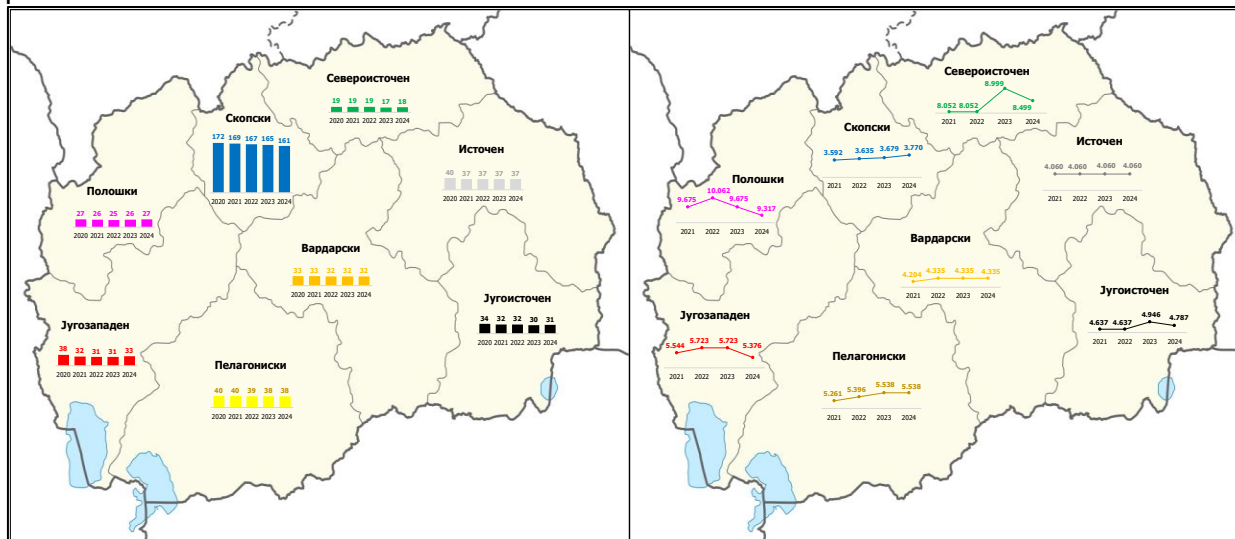
1.2. Број на банки и пристап до банкарските услуги

Македонскиот банкарски систем на 31.12.2024 година го сочинуваат петнаесет депозитни институции, односно тринаесет банки и две штедилници³ и притоа не се забележани промени во споредба со претходната година.

Банкарската мрежа е распространета низ речиси сите градови во земјата и се состои од 377 деловни единици⁴. Вкупниот број деловни единици во споредба со претходната година е намален за само една единица, а анализирано по плански региони во земјата, единствено во Скопскиот Регион се забележува малку поголема промена, каде што намалувањето на годишна основа е за 4 единици. Притоа, најголемиот дел од вкупниот број деловни единици (42,7%) се наоѓаат во Скопскиот Регион, каде што физичкиот пристап до банкарските услуги⁵ е најлесен, додека поограничен е пристапот до банкарските услуги во Североисточниот и Полошкиот Регион. Притоа, поизразено подобрување на пристапот до банкарските услуги во преостанатиот дел од земјата се забележува во Југозападниот Регион, по што следат Југоисточниот, Североисточниот и Полошкиот Регион. Сепак, треба да се има предвид дека физичкиот пристап е само една мерка на вкупниот пристап до банкарските услуги, затоа што банките ги нудат некои од своите услуги и по електронски пат.

Графикон бр. 3

Банкарска мрежа (лево) и број на жители по деловна единица (десно) по одделни плански региони

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките и Државниот завод за статистика според официјалните податоци од пописот во 2021 година.

³ Учеството на штедилниците во вкупните средства на депозитните финансиски институции (банки и штедилници) изнесува 0,2%, во вкупните кредити на нефинансиските субјекти 0,4%, а во вкупните депозити од домаќинствата 0,15%. Со оглед на незначителното учество на штедилниците во вкупниот банкарски систем, тие се предмет на анализа само во извештаите за финансиската стабилност на Република Северна Македонија, додека анализите во овој извештај ги опфаќаат само банките.

⁴ Во бројот на деловни единици се опфатени експозитурите и филијалите на банките, вклучително и седиштето на банките.

⁵ Физичкиот пристап до банкарските услуги е мерен преку бројот на лица по деловна единица, така што повисокиот број означува потешок пристап, а понискиот број полесен пристап.

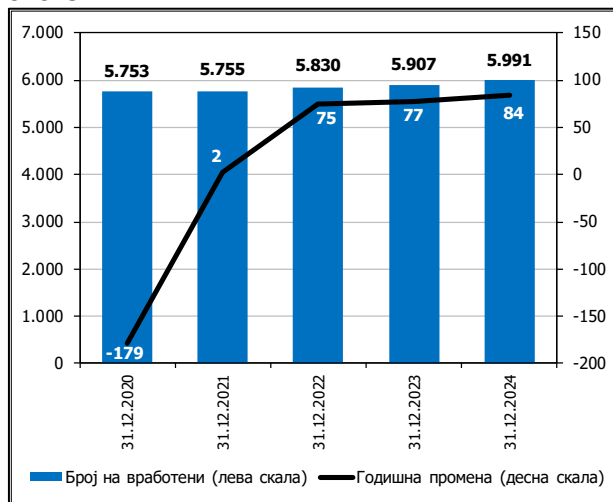
1.3. Вработеност во банкарскиот систем

На 31.12.2024 година, бројот на лица вработени во банкарскиот систем изнесува 5.991 и забележа зголемување за 84 во споредба со претходната година. Според степенот на завршено образование, квалификациската структура на вработените не бележи промена, па така учеството на вработените со завршено најмалку високо образование изнесува 86,4%, што е помалку за 0,2 процентни поена на годишна основа.

Продуктивноста на банкарскиот систем⁶ бележи зголемување, што се должи на повисокиот раст на активата од зголемувањето на бројот на вработени. Зголемување на продуктивноста бележат сите анализирани банки освен една, а пет од нив бележат двоцифрени стапки на раст. Разликите во продуктивноста меѓу банките и натаму се значителни и се движат во границите од 42 милиона денари кај банката со најниска продуктивност до 199,2 милиона денари по вработен кај банката со највисока продуктивност.

Графикон бр. 4

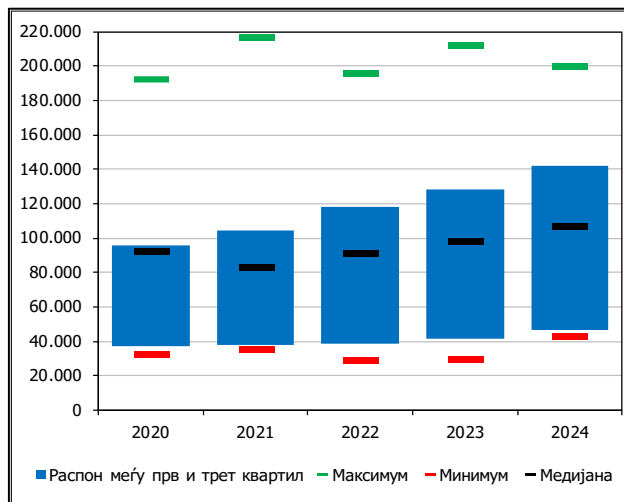
Број на вработени лица во банкарскиот систем

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 5

Актива по вработен* во илјади денари

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* „РБСМ“ АД Скопје не е вклучена во анализата поради видот на активностите коишто ги врши.

1.4. Сопственичка структура и концентрација на банкарскиот систем

Во структурата на поважните позиции од билансите на банкарскиот систем, во 2024 година преовладуваат банките во претежна странска сопственост. Девет од тринаесет банки се во претежна странска сопственост, од кои пет се подружници на странски банки. Анализирани по одделна категорија, позначителен пад е забележан кај учеството на банките во претежна странска сопственост во финансискиот резултат (5,6 процентни поени) и во вкупните приходи (1,9 процентни поени), додека зголемување за 1,2 процентни поена бележи учеството на овие банки во депозитите од нефинансиските субјекти и во капиталот и резервите за 1 процентен поен. И понатаму,

⁶ Продуктивноста во банкарскиот систем е мерена преку вкупната актива по вработен, така што повисокиот износ означува повисока продуктивност, а понискиот износ пониска продуктивност.

банките во претежна странска сопственост имаат најизразено учество во кредитите на нефинансиските субјекти (82,4%), но се намалува во споредба со претходната година за 0,7 процентни поени.

Табела бр. 1

Структура на бројот на банките и на поважните позиции од билансите според претежната сопственост на банките на 31.12.2024 година
во милиони денари и во проценти

Тип на сопственост	Број на банки	Капитал и резерви		Актива		Кредити на нефинансиски сектор		Депозити од нефинансиски сектор		Вкупни приходи		Финансиски резултат	
		Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %	Износ	Во %
Банки во претежна сопственост на странски акционери	9	82.701	78,6%	605.467	73,4%	403.892	82,4%	432.345	71,9%	29.863	74,3%	12.044	69,3%
- подружници на странски банки	5	72.853	69,2%	510.155	61,9%	342.993	70,0%	368.003	61,2%	25.379	63,2%	10.476	60,2%
- Австрија	1	12.417	11,8%	107.564	13,0%	73.083	14,9%	68.199	11,3%	3.911	9,7%	1.736	10,0%
- Бугарија	1	1.362	1,3%	13.059	1,6%	7.709	1,6%	10.167	1,7%	487	1,2%	44	0,3%
- Грција	1	25.689	24,4%	144.011	17,5%	100.563	20,5%	106.903	17,8%	8.343	20,8%	3.547	20,4%
- Словенија	1	15.232	14,5%	131.433	15,9%	87.765	17,9%	105.786	17,6%	6.992	17,4%	3.295	18,9%
- Турција	1	18.154	17,3%	114.089	13,8%	73.873	15,1%	76.948	12,8%	5.644	14,0%	1.853	10,7%
- останати банки во претежна странска сопственост	4	9.848	9,4%	95.312	11,6%	60.899	12,4%	64.342	10,7%	4.484	11,2%	1.568	9,0%
- Бугарија	2	3.880	3,7%	32.438	3,9%	21.124	4,3%	21.693	3,6%	1.841	4,6%	501	2,9%
- Германија	1	5.015	4,8%	51.999	6,3%	34.013	6,9%	34.722	5,8%	2.096	5,2%	860	4,9%
- Швајцарија	1	952	0,9%	10.874	1,3%	5.763	1,2%	7.927	1,3%	547	1,4%	207	1,2%
Банки во претежна сопственост на домашни акционери	4	22.505	21,4%	219.345	26,6%	86.033	17,6%	168.622	28,1%	10.320	25,7%	5.346	30,7%
- приватна сопственост	3	18.873	17,9%	200.697	24,3%	85.840	17,5%	168.622	28,1%	10.071	25,1%	5.196	29,9%
- државна сопственост	1	3.632	3,5%	18.648	2,3%	193	0,0%	0	0,0%	249	0,6%	150	0,9%
Вкупно:	13	105.206	100,0%	824.812	100,0%	489.924	100,0%	600.967	100,0%	40.183	100,0%	17.390	100,0%

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

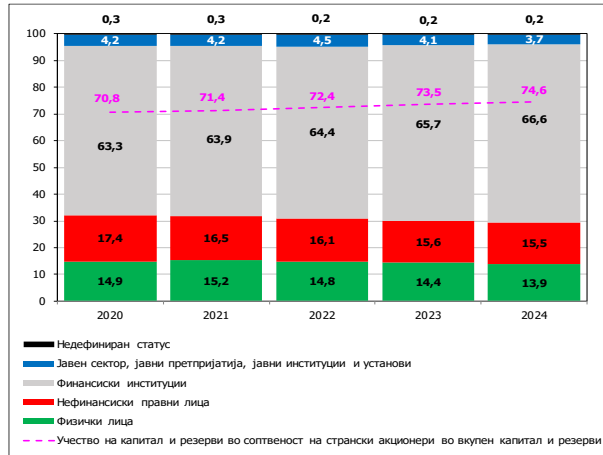
Во сопственичката структура на банките, финансиските институции преовладуваат со две третини од вкупниот капитал и резерви (66,6%). Нивното учество на ниво на банкарскиот систем на 31.12.2024 година е зголемено за 0,9 процентни поени. Ваквото зголемување се јавува за сметка на намаленото учество на физичките лица за 0,5 и државниот сектор за 0,4 процентни поени.

На крајот од 2024 година, странските акционери имаат збирно учество во капиталот и резервите на банкарскиот систем од 74,6%, што е повисоко за 1,1 процентен поен во споредба со крајот на 2023 година. Најголемиот дел од акционерите се од Европската Унија (55,8%). По одделни земји, највисоко учество во вкупниот капитал и резервите имаат акционерите од Грција (22,5%), Турција (17,2%), Словенија (12,7%) и Австрија (11,4%).

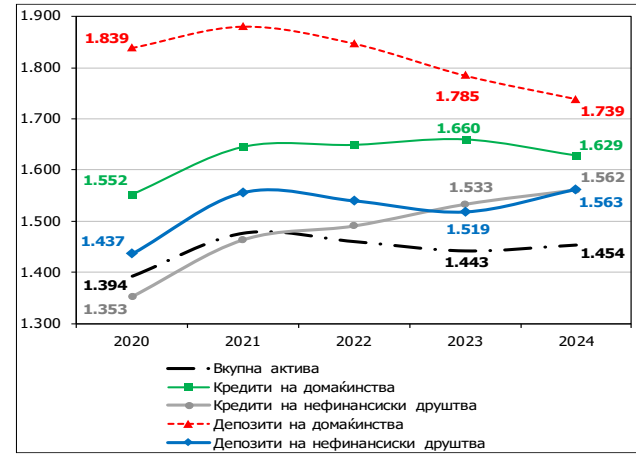
Графикон бр. 6

Сопственичка структура на капиталот и резервите на банкарскиот систем во проценти

Графикон бр. 7

Херфиндалов индекс во индексни поени

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Концентрацијата на банкарските активности во 2024 година бележи зголемување кај депозитите и кредитите на нефинансиските друштва и вкупната актива, а концентрацијата кај депозитите и кредитите на домаќинствата бележи намалување. Кај сите категории активности, **Херфиндаловиот индекс⁷** е во рамките на прифатливите вредности⁸.

Показателите за концентрацијата во банкарскиот систем кај трите и петте најголеми банки укажуваат на мали промени на годишна основа. Позабележително е намалувањето на учеството во финансискиот резултат на трите и петте најголеми банки, но и во кредитите на домаќинствата кај трите најголеми банки, наспроти зголемувањето на депозитите и кредитите на нефинансиските субјекти кај трите и петте најголеми банки.

Табела бр. 2

Показатели за концентрацијата на поважните позиции од билансите кај трите и петте најголеми банки во проценти

Позиција	31.12.2024		31.12.2023	
	CR3	CR5	CR3	CR5
Вкупна актива	55,1	81,9	55,2	81,0
Кредити на домаќинства	60,6	84,2	62,0	84,1
Кредити на нефинансиски друштва	54,2	83,8	52,8	82,3
Депозити на домаќинства	66,9	85,6	68,0	85,5
Депозити на нефинансиски друштва	56,9	83,2	54,6	81,5
Финансиски резултат	67,7	88,3	71,8	90,8
Вкупни приходи	60,3	84,1	59,2	83,2

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁷ Херфиндаловиот индекс се пресметува според формулата $HI = \sum_{j=1}^n (S_j)^2$ каде што S е учеството на секоја банка во вкупниот износ на категоријата којашто се анализира (на пример: вкупна актива итн.), а n е вкупниот број банки во системот.

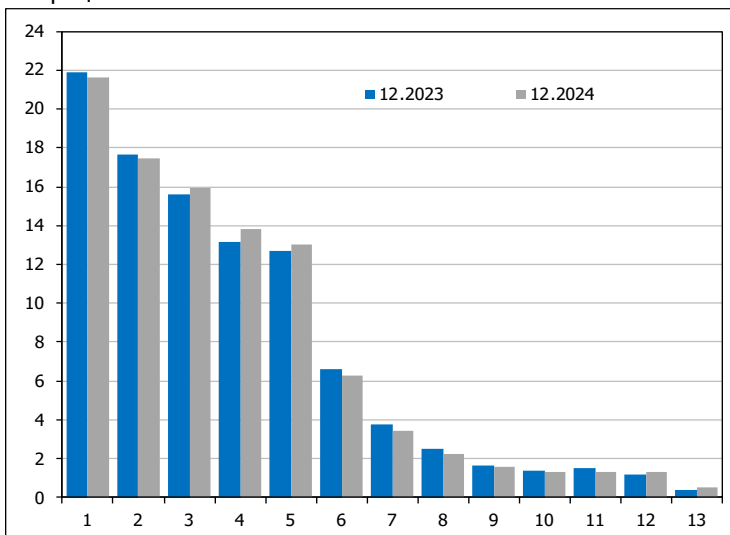
⁸ Нивото на концентрација се смета за прифатливо кога индексот се движи во интервал од 1.000 до 1.800 поени.

Разликите помеѓу одделните банки според големината на активата и натаму се значителни. Распонот помеѓу банката со највисоко (21,7%) и банката со најниско учество (0,5%) во вкупната актива на банкарскиот систем е речиси непроменет во споредба со 2023 година. Петте најголеми банки со збирно учество од 81,9% се единствените со двоцифрено учество во вкупната актива, додека петте најмали банки имаат поединечно пазарно учество под 2%, а нивното збирно учество изнесува 6,1%.

Графикон бр. 8

Учество на поединечните банки во вкупната актива на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

„Топлинска“ (англ. heat) мапа за стабилноста на македонскиот банкарски систем

Показатели за изложеноста на ризици	Последни 10 години (1.1.2015 - 31.12.2024)*		Последни 5 години (1.1.2020 - 31.12.2024)**	
	31.12.2023	31.12.2024	31.12.2023	31.12.2024
Ризик од несолвентност				
Капитал и резерви / актива				
Стапка на адекватност на капиталот				
Стапка на основен капитал				
Нефункционални кредити нето од резервации (нефинансиски сектор)/сопствени средства				
Кредитен ризик				
Стапки на ненаплата на кредитната изложеност кон нефинансискиот сектор				
Реструктурирани и пролонгирани кредити на население и претпријатија / кредити на население и претпријатија				
Нефункционални кредити / вкупни кредити (нефинансиски сектор)				
Покриеност на нефункционалните кредити со вкупна исправка на вредност и посебна резерва				
Просечно ниво на ризици на кредитната изложеност				
Трошок за исправка на вредност и посебна резерва / кредити на нефинансиски сектор				
Ликвидносен ризик				
Ликвидна актива / вкупна актива				
Ликвидна актива / краткорочни обврски				
Кредити / депозити				
Ликвидна актива / депозити од домаќинства				
Пазарни ризици и индиректен кредитен ризик				
Отворена девизна позиција / сопствени средства				
Нето пондерирана позиција (изложеност на ризик од промена на каматни стапки) / сопствени средства				
Кредити со валутна компонента / вкупни кредити				
Кредити со прилагодлива и променлива каматна стапка / вкупни кредити				
Профитабилност				
Поврат на просечната актива				
Нето каматен приход / просечна актива				
Оперативни трошоци / вкупни редовни приходи				
Исправка на вредност и посебна резерва / нето-каматен приход				

Легенда (процентилни рангови):

0-10 процентили		Историски високо ниво на ризик - оствареното ниво на ризик е меѓу 10% најлошо остварени нивоа во последните 5/10 години
10-20 процентили		Оствареното ниво на ризик е меѓу 10% и 20% најлошо остварени нивоа во последните 5/10 години
20-40 процентили		Оствареното ниво на ризик е меѓу 20% и 40% најлошо остварени нивоа во последните 5/10 години
40-60 процентили		Оствареното ниво на ризик е меѓу 40% и 60% најлошо (или најдобро) остварени нивоа во последните 5/10 години
60-80 процентили		Оствареното ниво на ризик е меѓу 20% и 40% најдобро остварени нивоа во последните 5/10 години
80-90 процентили		Оствареното ниво на ризик е меѓу 10% и 20% најдобро остварени нивоа во последните 5/10 години
90-100 процентили		Историски ниско ниво на ризик - оствареното ниво на ризик е меѓу 10% најдобро остварени нивоа во последните 5/10 години

* Припадноста кон перцентилниот ранг се утврдува врз основа на квартална серија на податоци за показателите во последните 10 години (од 1.1.2015 до 31.12.2024 година).

** Припадноста кон перцентилниот ранг се утврдува врз основа на квартална серија на податоци за показателите во последните 5 години (од 1.1.2020 до 31.12.2024 година).

„Топлинската“ мапа за стабилноста на банкарскиот систем опфаќа пет компоненти: ризик од несолвентност, кредитен ризик, ликвидносен ризик, пазарни ризици и профитабилност. За секоја од компонентите се пресметува збир од нормализираните вредности на избрани показатели, и тоа со користење на методот на т.н. емпириска нормализација за квартална серија податоци од последните десет (1.1.2015 – 31.12.2024 година) и последните пет години (1.1.2020 – 31.12.2024 година). Потоа, за пресметаните збирни вредности за секоја од компонентите се утврдува припадноста кон соодветниот перцентилен ранг (предвидени се седум перцентилни рангови), за секој датум. За секој перцентилен ранг е предвидена посебна боја, а спектарот на бои се движи од зелена (што историски анализирано одговара на пониски нивоа на ризик) до црвена боја (што историски анализирано одговара на повисоки нивоа на ризик). За изработката на презентираниите „топлински“ мапи се земени предвид 22 показателя, распоредени по одделни компоненти.

Презентираните показатели на „топлинската“ мапа се анализирани во историски контекст, односно боите за секој показател на даден датум се определуваат споредбено, земајќи го предвид движењето на показателот во изминатите 5 или 10 години. Притоа, црвените нијанси за некои од показателите не треба да се толкуваат во однос на присутната позначителна ранливост на системот којашто може да предизвика системска нестабилност, туку единствено дека овие показатели на одделни квартални датуми од 2024 година достигнале нивоа коишто се послаби во однос на движењата во последните 5 или 10 години.

Солвентноста на банкарскиот систем се подобрува и на крајот на 2024 година е на историски високо ниво. Речиси сите показатели се во „зелената зона“.

Показателите за ликвидносниот ризик бележеа променливи движења во текот на годината, но на 31.12.2024 година сите показатели се во „зелената зона“.

Повеќето показатели за изложеноста на кредитниот ризик се подобрија и на крајот на годината беа во „зелената зона“.

Показателот за изложеноста на ризикот од промена на каматните стапки забележа зголемување и на 31.12.2024 година е во „црвената зона“, а во истата зона остана и показателот за изложеноста на валутниот ризик, и покрај оствареното подобрување во 2024 година. И двата показателя се под пропишаните лимити. Показателите за индиректниот кредитен ризик забележаа подобрување и на крајот од 2024 година се во „зелената зона“.

Показателите за профитабилноста се на историско високо ниво, анализирано за последните пет и десет години. Така, сите показатели од оваа компонента се во „зелената зона“.

Во продолжение на Извештајот детално се објаснети движењата на показателите за изложеноста на одделните ризици.

III. Ризици во банкарското работење

1. Кредитен ризик

Во 2024 година, учеството на нефункционалните кредити во вкупните кредити на нефинансиските субјекти се сведе на нов историски минимум од 2,7%. Анализирано по одделни сектори, нефункционалните кредити на претпријатијата се намалија за 12,4%, со што нивното учество во вкупните кредити достигна најниско ниво на крајот на годината, од 2,8%. Годишниот пад на нефункционалните кредити на претпријатијата најмногу произлегува од отписите на овие кредити спроведени во текот на годината, а во одделни квартали од годината солиден беше и износот на наплати на овие кредити. Намалувањето на нефункционалните кредити на претпријатијата беше позабележителен кај клиентите од дејностите „трговија на големо и мало“, „угостителство“ и „транспорт и складирање“. Во кредитното портфолио составено од домаќинствата, нефункционалните кредити забележаа висок раст од 48,2%, со што нивното учество во вкупните кредити се зголеми за 0,6 процентни поени и достигна 2,5%. Растот на нефункционалните кредити во овој сегмент од кредитното портфолио на банките се објаснува најмногу со регулаторните промени во дефиницијата на нефункционални кредити. Имено, од почетокот на 2024 година, во примена е нова Одлука за методологијата за управување со кредитниот ризик со која, меѓу другото, се воведе и поинаков методолошки пристап во определувањето на нефункционалниот статус на кредитните изложености (поточно, во броењето на деновите на доцнење), што од своја страна придонесе за раст на нефункционалните кредити, особено изразено во портфолиото составено од домаќинства. Со оваа одлука се врши натамошно усогласување со регулативните барања коишто се применуваат во Европската Унија, а придонесуваат за натамошно јакнење на стабилноста на банкарскиот систем. Покрај воведувањето нов начин на утврдување на нефункционалните кредитни изложености, со одлуката се зајакнаа и критериумите за следење на квалитетот на кредитното портфолио на банките и се унапредија правилата за реструктурирање на кредитните изложености.

Нерезервиралиот дел од нефункционалните кредити зафаќа само 4,5% од сопствените средства и 28% од остварената добивка за 2024 година, што ги ограничува потенцијалните ризици за солвентноста на банкарскиот систем при евентуална, претпоставена целосна ненаплатливост на нефункционалните кредити.

Во рамките на редовното кредитно портфолио, стапките на премин на изложеностите од категоријата на ризик „А“ во категориите на ризик „Б“ и „В со редовен статус“ бележат намалување во 2024 година, а годишен пад бележи и учеството на изложеностите во категориите на ризик „Б“ и „В со редовен статус“ во вкупната редовна изложеност кон нефинансискиот сектор. Намалување остварија и пролонгираните и реструктурираните кредити, коишто се главно дел од корпоративното кредитно портфолио и имаат релативно ниска застапеност во вкупните кредити (3,8% и 1,5%, соодветно на 31.12.2024 година). Резултатите од спроведените стрес-тест симулации за кредитниот ризик ја потврдуваат отпорноста на банкарскиот систем на релативно екстремни влошувања на ризици на кредитното портфолио. Сепак, во услови на

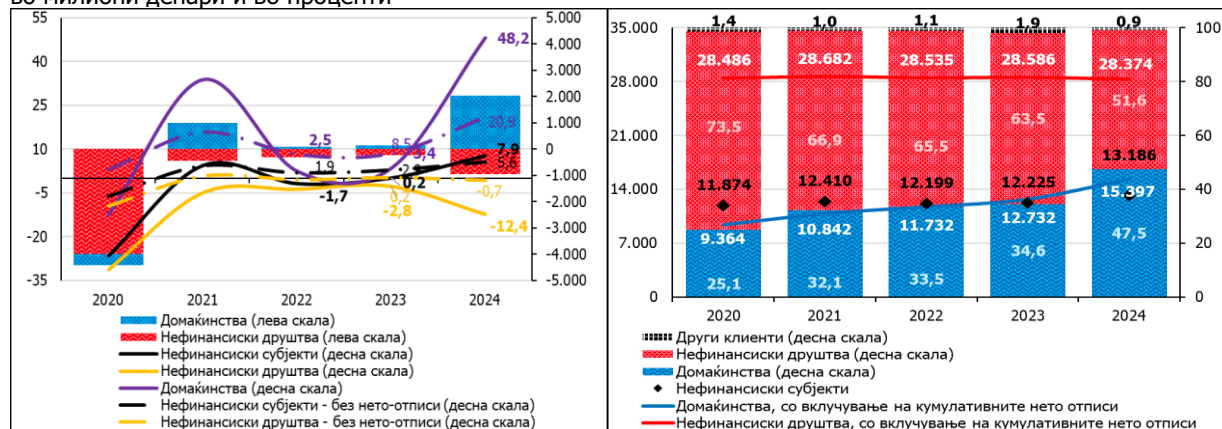
нестабилен геополитички амбиент и воведување протекционистички мерки, ризиците од окружувањето сè уште постојат и се нагласени, што наметнува потреба од натамошна претпазливост на банките во утврдувањето на очекуваните кредитни загуби и општо, при управувањето со кредитниот ризик.

1.1. Остварување на кредитниот ризик во билансите на банките

Во 2024 година, вкупните нефункционални кредити на нефинансискиот сектор забележаа раст од 7,9% (или за 960 милиони денари)⁹, наспроти минималниот раст во претходната година. Ваквите промени во целост се условени од портфолиото на домаќинствата, коишто, пак, во голема мера произлегуваат од методолошките промени коишто се воведоа на почетокот на годината. И покрај фактот што, на почетокот од 2025 година, ефектите од овие регулативни измени врз движењата на нефункционалните кредити веројатно се во голема мера исцрпени, сепак потребно е постојано и будно следење на кредитоспособноста на клиентите, особено на оние коишто во моментот имаат повисоко ниво на задолженост и се почувствителни на промените во окружувањето, заради соодветно управување со кредитниот ризик и зачувување на финансиската стабилност. Притоа, во услови на заострени барања коишто се пропишани со новата регулатива за управување со кредитниот ризик, од пресудно значење за натамошните ризици е одржувањето добра финансиска дисциплина од страна на клиентите.

Графикон бр. 9

Годишна промена на нефункционалните кредити на нефинансиските субјекти (лево) и износ и секторска структура на нефункционалните кредити (десно) во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка и Кредитниот регистар, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Со испрекинатите линии е прикажана динамиката на нефункционалните кредити со исклучување на ефектот од сите задолжителни отписи. Почнувајќи од декември 2019 година податокот ги содржи и наплатените задолжително отпишани кредити.

⁹ Со изолирање на ефектот од нето-отписите, нефункционалните кредити на нефинансискиот сектор бележат зголемување од 5,6% (или за 2.339 милиони денари).

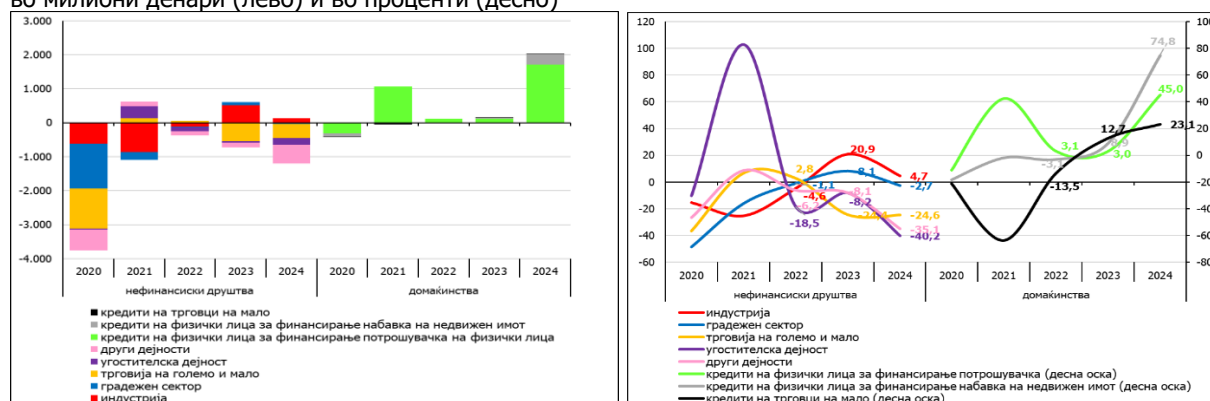
Со изразот „задолжителни нето-отписи“ се опфаќа износот на отписите намалени за наплатата на претходно направените отписи. Во согласност со регулативата почнувајќи од средината на 2019 година, секоја банка е должна да врши задолжителен отпис на кредитните изложености кај кои се поминати дванаесет месеци од датумот кога банката била должна да изврши целосна исправка на вредноста, односно да издвојува посебна резерва. Во периодот од 2016 до 1 јули 2019 година, банките беа должни да вршат задолжителен отпис на кредитните изложености кај кои се поминати дваесет и четири месеци од датумот кога постоела обврска за целосна исправка на вредноста, односно издвојување посебна резерва.

Растот на нефункционалните кредити на домаќинствата во 2024 година изнесува 2.035¹⁰ милиони денари (т.е. 48,2%)¹¹. Околу 55% од вкупниот годишен раст на нефункционалните кредити на домаќинствата се оствари во првиот месец од 2024 година, и тоа целосно како последица на споменатите регулаторни измени. Во првите два месеца од 2025 година, нефункционалните кредити на домаќинствата се намалија за 2,4%, што укажува дека ефектите од регулаторните измени врз движењата на нефункционалните кредити веројатно се исцрпени. Анализирано според намената, главен двигател на годишниот раст се нефункционалните кредити на физичките лица за финансирање на потрошувачката¹². Исто така, раст се забележува и кај нефункционалните кредити на физичките лица за финансирање набавка на станбен и деловен простор, коишто во 2024 година се зголемија за 312 милиони денари, а слично зголемување како и претходната година има кај нефункционалните кредити на трговците на мало (за околу 5 милиони денари).

Графикон бр. 10

Годишна промена, во износи (лево) и во проценти (десно) на нефункционалните кредити на нефинансиските друштва по избрани дејности и на домаќинствата по одделни кредитни производи во милиони денари (лево) и во проценти (десно)

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Со терминот „градежен сектор“ се опфатени дејностите „градежништво“ и „дејности во врска со недвижен имот“, терминот „услугителска дејност“ се однесува на „објектите за сместување и сервисни дејности со храна“, а терминот „кредити на физички лица за финансирање на потрошувачка“ се однесува на потрошувачките кредити, дозволените пречекорувања, кредитните картички, автомобилски кредити и други кредити на физички лица. Со терминот „кредити за финансирање на потрошувачката“ се опфатени потрошувачките кредити, автомобилските кредити, дозволените пречекорувања на платежни сметки и кредитите врз основа на кредитни картички и другите кредити.

¹⁰ Доколку се исклучи првичниот ефект во првиот месец од применетата нова регулатива, нефункционалните кредити на домаќинствата растат со двојно помала годишна стапка.

¹¹ Доколку се исклучи ефектот на задолжителните нето-отписи, нефункционалните кредити на домаќинствата бележат годишен раст од 20,9%, којшто е далеку повисок во споредба со претходната година (8,5%).

¹² Нефункционалните кредити за финансирање на потрошувачката се зголемија за 45%, односно за 1.710 милиони денари. Ова главно беше последица на растот на нефункционалните потрошувачки кредити коишто се зголемија за 1.641 милион денари, а мал раст бележат и нефункционалните кредити кај дозволени пречекорувања на платежни сметки и кредитите врз основа на кредитни картички (77 милиони денари) и нефункционалните автомобилски кредити (2 милиона денари).

За разлика од нагорните движења кај секторот „домаќинства“, нефункционалните кредити на корпоративниот сектор¹³ во 2024 година забележаа позначителен пад, за 12,4%, или за 960 милиони денари¹⁴. Намалувањето на нефункционалните кредити е кај поголемиот дел од анализираните поединечни економски дејности, со исклучок на дејноста „индустрија“ и „земјоделство“, а најзначителен придонес за годишниот пад имаат дејностите „трговија на големо и мало“ (417 милиони денари, или за 24,6%), „угостителство“ (202 милиона денари, или за 40,2%) и „транспорт и складирање“ (181 милион денари, или за 42,6%). Регулативните измени во врска со дефиницијата на нефункционалните кредити имаа помало влијание врз движењата на нефункционалните кредити на претпријатијата во 2024 година. Така, ако се исклучи ефектот од регулативните измени во врска со дефиницијата на нефункционалните кредити, којшто е познат само за првиот месец од 2024 година, тогаш нефункционалните кредити на претпријатијата би забележале уште повисок пад.

Задолжителните отписи на нефункционалните кредити и во 2024 година имаа влијание врз движењата на овие кредити. Во 2024 година, се спроведоа задолжителни отписи во износ од 2.230 милиони денари (или 18,2% од нефункционалните кредити на крајот на 2023 година), што е малку повеќе од минатата година (1.906 милиони денари). За разлика од претходната година, од аспект на секторот, банките оваа година отпишаа повеќе нефункционални кредити на нефинансиските друштва, во споредба со домаќинствата (учество од 56,7% во вкупните задолжителни отписи).

Во 2024 година, наплатата на нефункционалните кредити преку преземањето на обезбедувањето имаше скромна улога во спречувањето позначителен раст на нефункционалните кредити. Така, вредноста на преземените средства во текот на 2024 година (579 милиони денари) изнесува 4,4% од нефункционалната изложеност на крајот од 2023 година, што е многу помалку во споредба со минатата година (кога изнесуваше 28,4% од нефункционалната изложеност на крајот од 2022 година). Во текот на 2024 година, вкупната продажба на преземени средства изнесуваше 2.935 милиони денари.

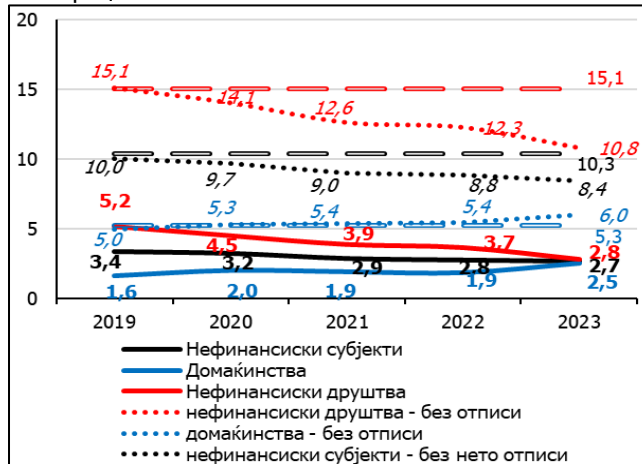
¹³ Заради намалувањето, нефункционалните кредити на претпријатијата имаат речиси еднаква застапеност во вкупното нефункционално портфолио како и домаќинствата, со учество од 51,6% на крајот од 2024 година (63,5% во 2023 година).

¹⁴ Доколку се исклучи ефектот на задолжителните нето-отписи, нефункционалните кредити на претпријатијата бележат минимален годишен пад од 0,7%.

Графикон бр. 11

Стапка на нефункционалните кредити за нефинансиските субјекти и по одделни сектори во проценти

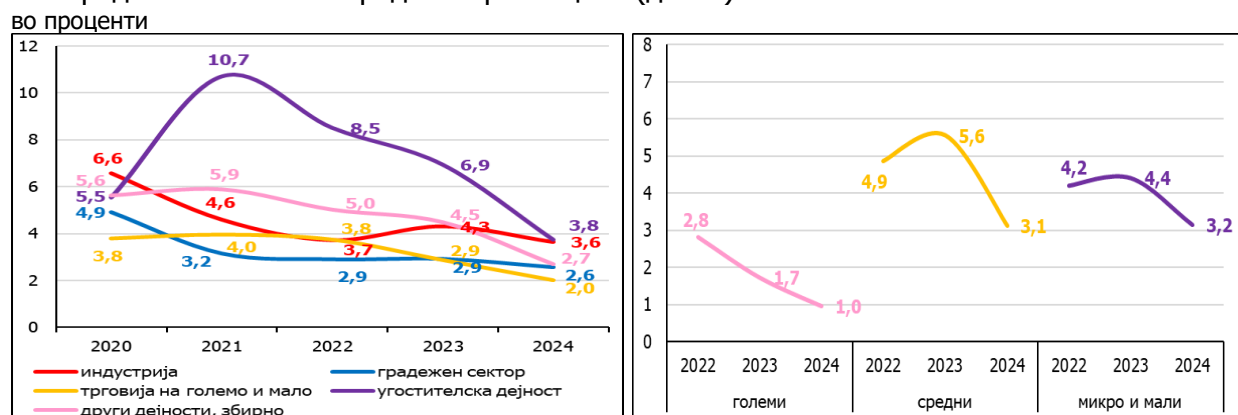

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Со испрекинатите линии се прикажани десетгодишните просеци на стапката на нефункционалните кредити пресметани со исклучување на кумулативниот ефект од сите извршени задолжителни отписи и на кумулативната наплата на претходно извршените отписи (почнувајќи од декември 2019). Десетгодишните просеци се пресметани врз основа на серија на податоци со квартална фреквенција.

Поради побавниот раст на нефункционалните кредити во 2024 година, во споредба со растот на кредитната активност на банките¹⁵, стапката на нефункционалните кредити минимално се намали, за 0,1 процентен поен, до историски најниското ниво од 2,7%. Стапката на нефункционалните кредити се намалува на годишна основа и доколку се из земе ефектот од задолжителните нето-отписи (8,4% на крајот од 2024 година и 8,8% во 2023 година), што е под нејзиниот десетгодишен просек од 10,3% и воедно најниското ниво од стапките остварени во изминатите десет години.

Графикон бр. 12

Стапка на нефункционалните кредити на нефинансиските друштва, според дејноста (лево) и според големината на кредитокорисниците (десно)

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка и податоците доставени од банките, врз основа на посебно барање на Народната банка.

¹⁵ Вкупните кредити на нефинансиските субјекти пораснаа за 11,2% на годишна основа (наспроти 4,3% во 2023 година).

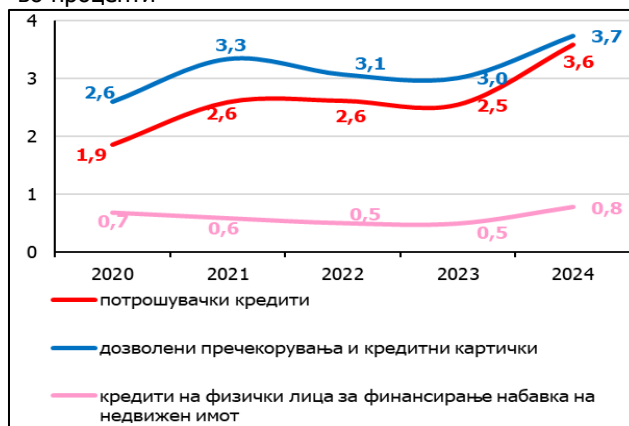

Од секторски аспект, пад на стапката на нефункционални кредити во 2024 година се забележува кај кредитите на нефинансиските друштва, за 0,9 процентни поени (од 3,7% на 2,8%)¹⁶. Притоа, намалувањето на стапката на нефункционалните кредити е забележано кај повеќето поважни претежни дејности на нефинансиските друштва, а најизразен годишен пад е забележан кај дејноста „угостителство“ (од 6,9% на 3,8%). Според големината на нефинансиските друштва¹⁷, на крајот од 2024 година, стапката на нефункционалните кредити бележи намалување кај сите групи претпријатија, меѓу кои најизразено намалување има кај средните претпријатија, со што се сведе на ниво под стапката на нефункционални кредити кај микро и малите претпријатија. Големите претпријатија, коишто учествуваат со околу 38% во вкупните кредити кон нефинансиските друштва, имаат најмала стапка на нефункционални кредити на крајот од 2024 година, од 1%.

За разлика од корпоративниот сектор, стапката на нефункционални кредити на секторот „домаќинства“ е зголемена на годишна основа, за 0,6 процентни поени и изнесува 2,5% на крајот од 2024 година¹⁸. Овој показател бележи зголемување кај повеќето кредитни производи при што како и вообичаено, најниска стапка на нефункционални кредити имаат кредитите наменети за набавка на недвижен имот (0,8%).

Графикон бр. 13

Стапка на нефункционални кредити по одделни кредитни производи на физичките лица во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

¹⁶ Доколку се исклучи ефектот од задолжителните нето-отписи, стапката на нефункционалните кредити во овој сектор исто така се намалува и би изнесувала 10,8%, што е под нејзиниот десетгодишен просек (15,1%).

¹⁷ Критериумите за класификацијата на субјектите на големи, средни, мали и микротрговци се дадени во член 470 од Законот за трговските друштва.

¹⁸ При исклучувањето на ефектот од задолжителните нето-отписи стапката на нефункционалните кредити на домаќинствата е исто така зголемена и изнесува 6% што е над нивото од нејзиниот десетгодишен просек.

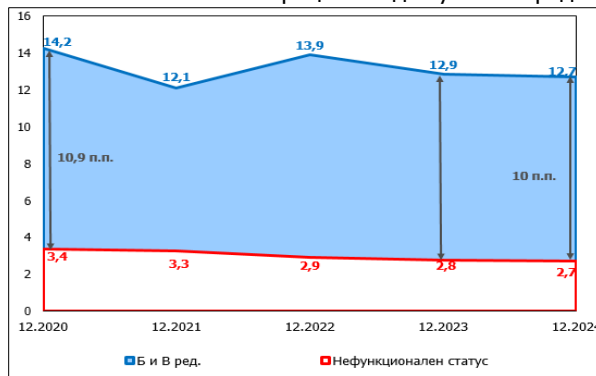
Графикон бр. 14

Показатели за рано предупредување за степенот на ризичност во рамките на редовната кредитна изложеност на банките кон нефинансиските субјекти (лево) и јаз помеѓу редовните кредити во категориите на ризик „Б“ и „В“ и нефункционалните кредити*, прикажани според нивното учество во вкупните кредити (десно)

во проценти

во проценти од вкупните кредити

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: Десетгодишниот просек на показателите е пресметан врз основа на квартална фреквенција на податоци и е прикажан со испрекината линија.

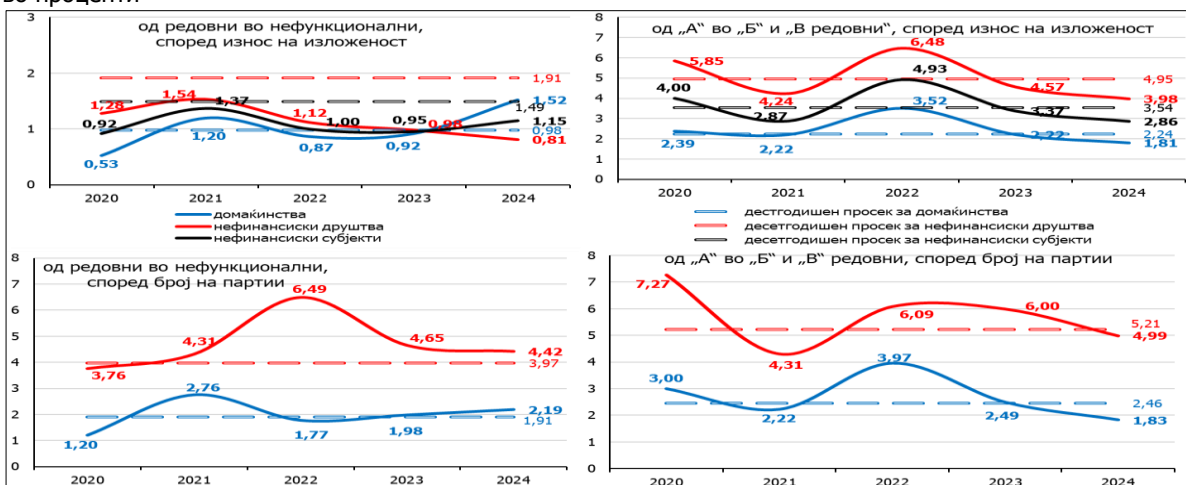
* Редовните кредити класифицирани во категориите на ризик „Б“ и „В“ и нефункционалните кредити, се апроксимација на т.н. кредити од групите 2 и 3 според МСФИ 9, соодветно.

Показателите за рано предупредување во 2024 година главно не даваат основа за идно позначително влошување на квалитетот на кредитното портфолио. Во 2024 година, се намали учеството на изложеноста со редовен статус којашто има послаб кредитен квалитет¹⁹ (класифицирана во категориите на ризик „Б“ и „В редовно“) во вкупната редовна кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти од 11,8% на 11,6%, што произлегува од секторот „домаќинства“ (учеството кај изложеноста кон секторот „домаќинства“ бележи пад за 0,8 процентни поени, а кај нефинансиските друштва има минимален раст за 0,1 процентен поен). Сепак, овој показател во портфолиото составено од домаќинствата и натаму е малку над неговиот просек за минатите десет години.

¹⁹ Изложеностите на кредитен ризик коишто во согласност со регулативата се класифицирани во категориите на ризик „Б“ и „В редовни“ можат да се сметаат како апроксимација за изложеностите коишто во согласност со МСФИ 9 – финансиски инструменти, се вклучени во т.н. група 2 финансиски средства за кои се смета дека имаат значително влошување на кредитниот квалитет по првичното признавање во сметководствената евиденција, но сè уште немаат објективни знаци за оштетување, односно за вклучување во т.н. група 3 финансиски средства.

Графикон бр. 15 Годишни стапки на премин во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забелешка: Десетгодишниот просек на стапките на премин е пресметан врз основа на кварталната фреквенција на соодветните годишни стапки на премин и е прикажан со испрекината линија. Кај пресметката на стапките на премин по број на партии не се прикажани стапките за вкупните нефинансиски субјекти, бидејќи се речиси идентични со стапките на премин за домаќинствата, што се должи на претежното учество на овој сектор во вкупниот број кредитни партии на ниво на банкарскиот систем (93,2% на крајот од 2024 година, односно 93,7% на крајот од 2023 година).

Годишните стапки на премин во рамките на редовната кредитна изложеност исто така забележаа намалување во 2024 година²⁰. Стапките на премин во рамките на редовната кредитна изложеност (премин од категоријата на ризик „А“ во категориите на ризик „Б“ и „В редовно“) бележат намалување во 2024 година и се под нивниот десетгодишен просек. **Од друга страна, промените во методологијата на утврдување на нефункционалните кредити предизвика раст на годишната стапка на премин на редовната кредитна изложеност во нефункционална на севкупниот нефинансиски сектор, под влијание на сегментот на домаќинствата, како најзасегнати од споменатите методолошки промени.** Така, во 2024 година, стапката на премин од редовна во нефункционална изложеност кај домаќинствата забележа раст и е над својот десетгодишен просек, додека кај нефинансиските друштва оваа стапка е под десетгодишниот просек.

Банките одржуваат висока покриеност на нефункционалните кредити со издвоена исправка на вредноста и тоа ги намалува потенцијалните негативни ефекти врз солвентноста на банките при евентуална нивна целосна ненаплатливост. Имено, 63,1% од бруто-износот на нефункционалните кредити се покриени со исправка на вредноста, и покрај тоа што е видливо умерено намалување²¹ за

²⁰ Годишните стапки на премин се пресметани за износот на изложеноста и бројот на кредитните партии на крајот од секоја година во следната календарска година, и тоа: од редовен во нефункционален статус и од категоријата на ризик „А“ во категориите на ризик „Б“ и „В со редовен статус“. Стапките на премин може да се сметаат како еден вид апроксимација за стапките на ненаплата (англ. „default rates“).

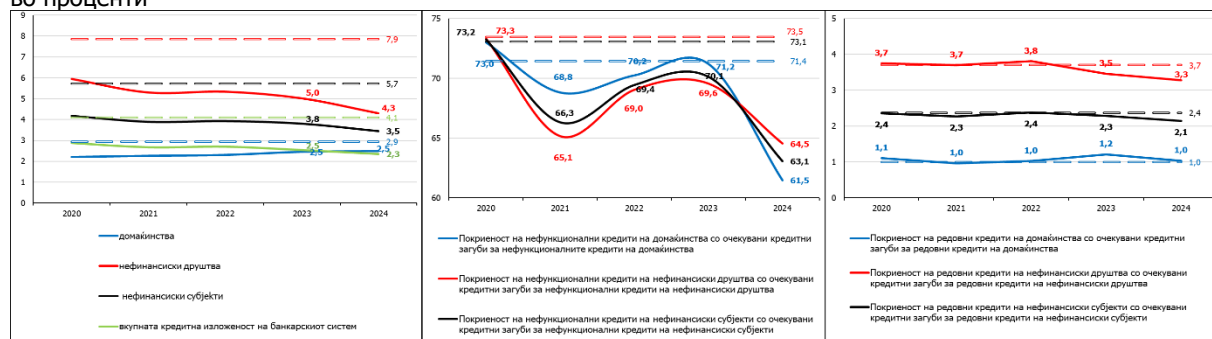
²¹ Намалувањето на показателот за покриеноста на нефункционалните кредити произлегува од намалувањето на износот на исправка на вредноста за овие кредити како резултат на спроведените (задолжителни) отписи и потенцијално, од наплатите на нефункционалните кредити, а во одредена мера е последица и на помалиот износ на издвоена исправка на вредноста за („новите“) нефункционалните кредити што се формирале во текот на 2024 година. Последново потенцијално произлегува и од направените регулативни измени во врска со дефиницијата на нефункционалните кредити, каде во согласност со новиот начин на броење на деновите во доцнење, одделни кредити изложености ги исполнуваат регулаторните услови за нивна

7 процентни поени во споредба со претходната година. Нерезервираниот износ на нефункционалните кредити и натаму е низок и зафаќа само 4,5% од сопствените средства и 4,7% од редовниот основен капитал на ниво на банкарскиот систем (во однос на минатата година овие учества бележат влошување за по 0,7 процентни поени). Исто така, евентуалниот дополнителен трошок за целосно покривање на нефункционалните кредити со исправка на вредноста би зафатил само 28% од остварената добивка за 2024 година. Ова значи дека и во случај на ваква екстремна претпоставка за целосна ненаплатливост на тековното ниво на нефункционални кредити не би се загрозила солвентноста и профитабилноста на банкарскиот систем, односно не би се загрозила стабилноста на банкарскиот систем.

Банките ја одржаа покриеноста на вкупните редовни кредити со исправка на вредноста на релативно слично ниво како и претходната година. На крајот од 2024 година, се забележува мало намалување на просечната резервираност на вкупните редовни кредити на нефинансиските субјекти, како и одделно на домаќинствата и на претпријатијата, за по 0,2 процентни поена. Банките и понатаму идентификуваат повисоки ризици од корпоративниот сектор бидејќи очекуваните кредитни загуби за редовните кредити на нефинансиските друштва се повисоки за трипати во споредба со домаќинствата, и тоа како за крајот на 2024 година, така и за просекот за минатите десет години. Анализата по дејности покажува дека очекуваните кредитни загуби (како процент од редовните кредити) на крајот од 2024 година се највисоки кај редовните кредити во угостителството (4,2%) и за градежниот сектор (4,1%), а најниски кај „трговијата на големо и мало“ (2,7%). Кај кредитните производи на домаќинствата се намалени очекуваните кредитни загуби во рамките на редовните потрошувачки кредити и кај дозволените пречекорувања и кредитни картички, а покриеноста со исправка на вредноста на станбените кредити е најмала (овие кредити вообичаено имаат најдобар квалитет) и не забележа промена.

Графикон бр. 16 Очекувани кредитни загуби:
по одделни сектори за вкупните (лево), нефункционалните (средина) и редовните кредити (десно)
во проценти

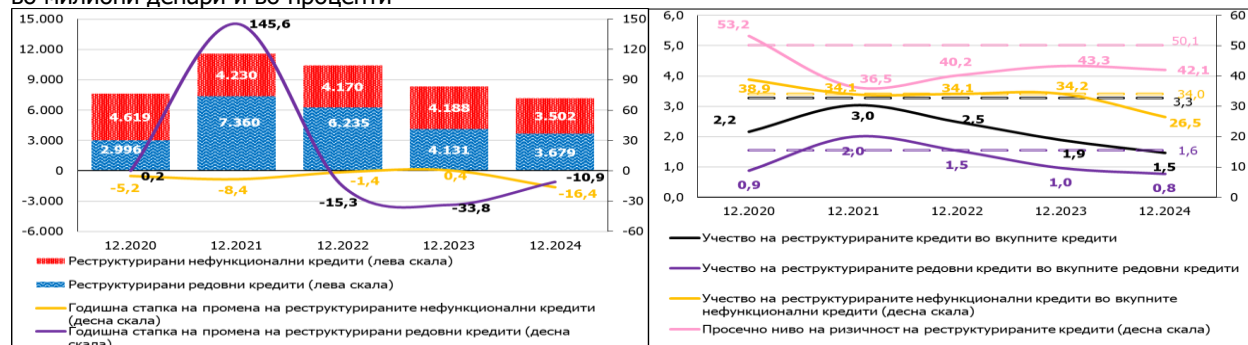

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Испрекинатите линии се десетгодишен просек на покриеноста на вкупните, нефункционалните и на редовните кредити со исправка на вредноста, пресметан врз основа на годишната фреквенција на податоци.

прекласификација во изложености со нефункционален статус, но банките издвојуваат помал износ на исправки на вредноста од вообичаениот просек, затоа што не согледале значително влошување на кредитоспособноста на тие клиенти. Минималната обврска за резервирање на нефункционалните кредити изнесува 30% (којашто е најверојатно применета на новите нефункционални кредити, а е двојно пониска од просечната резервираност на нефункционалните кредити), што придонесува за намалување на покриеноста на овие кредити со исправка на вредноста.

Графикон бр. 17 Апсолутен износ и годишна промена (лево) и показатели за релативното значење на реструктурираните кредити на нефинансиските субјекти (десно) во милиони денари и во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Десетгодишниот просек на показателите за релативното значење на реструктурираните кредити е пресметан врз основа на кварталната фреквенција на податоците и е прикажан со испрекината линија.

Реструктурираните кредити се дел од кредитното портфолио којшто наметнува потреба за повнимателно следење, бидејќи можат да бидат потенцијален извор на нови нефункционални кредити, доколку реструктурирањето не ги постигне планираните цели за приспособување на кредитниот товар на клиентите. По првичниот висок раст на реструктурирањата во пандемијната 2021 година, веќе трета година по ред, реструктурираните редовни кредити се намалуваат и во 2024 година забележаа пад од 10,9%, а поизразено намалување се забележува и кај реструктурираните нефункционални кредити (пад за 16,4%). Притоа, најголемо учество во структурата на реструктурираното кредитно портфолио имаат нефинансиските друштва со учество од 93,1%²².

Застапеноста на реструктурираните кредити во вкупните и во редовните кредити е многу ниска и таа дополнително се намали во 2024 година и изнесува 1,5% и 0,8%, соодветно. Банките согледуваат повисок ризик од овие кредити издвојувајќи и повисоки очекувани кредитни загуби за нив. Така, покриеноста на редовните реструктурирани кредити со исправка на вредноста во 2024 година изнесува 20,4% и е значително повисока од покриеноста на вкупните редовни кредити којашто изнесува 2,1%²³. Од друга страна, покриеноста на нефункционалните реструктурирани кредити со издвоени резервации (од 64,8%) е слична со покриеноста на вкупните нефункционални кредити (од 63,1%).

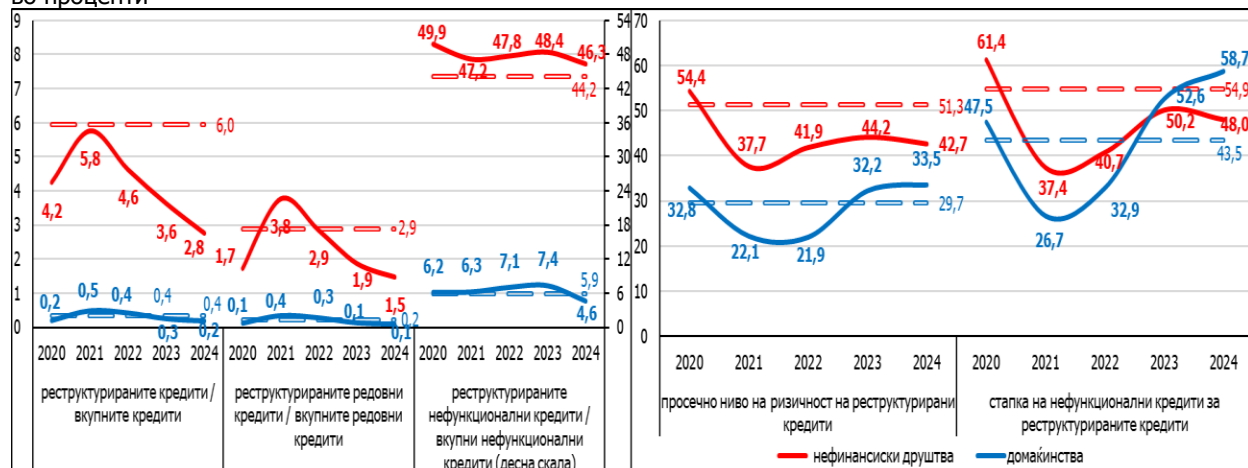
²² Со состојба на 31.12.2024 година, во кредитните портфолија на нефинансиските правни лица и домаќинствата, учествата на реструктурираните кредити се намалија и изнесуваат 2,8% и 0,2%, соодветно.

²³ 21,6% и 2,3%, соодветно на крајот од 2023 година.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

Графикон бр. 18 Показатели за релативното значење (лево) и за ризичноста на реструктурираните кредити според сектори (десно) во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

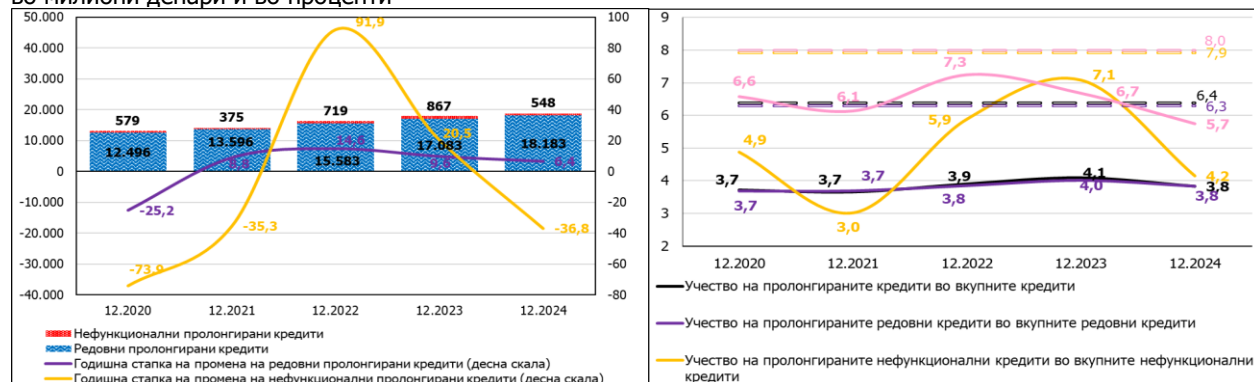
Во 2024 година се забележува забавување на растот на пролонгираните кредити (пролонгирањето на рочноста се врши кај клиенти коишто не се соочуваат со финансиски тешкотии и најчесто се врши заради обновување на кредитите или за усогласување на рочноста со рамката за одреден деловен потфат). Така во 2024 година, вкупните пролонгирани кредити пораснаа за 4,3%, односно за 781 милион денари на годишна основа, што е двојно помалку и во апсолутен, и во релативен износ во споредба со 2023 година (раст за 10,1% и 1.647 милиони денари). И натаму редовните пролонгирани кредити преовладуваат во структурата на вкупните пролонгирани кредити (учество од 97,1%), а според секторот повеќе се пролонгираат кредитите на нефинансиските друштва (учество од 90,6%)²⁴. **Евентуалните ризици коишто би произлегле од овие кредити се ограничени заради ниската застапеност на пролонгираните кредити во вкупното кредитно портфолио на банките (3,8% на крајот на 2024 година).** Притоа, ова учество е повисоко во портфолиото на кредити кон нефинансиските друштва, каде што пролонгираните кредити учествуваат со 7%, во споредба со секторот „домаќинства“ каде што учеството на овие кредити е незначително и стабилно (0,7%).

²⁴ Рокот на достасување најчесто се продолжува кај секторите „индустрија“ и „трговија на големо и мало“ и вообичаено тоа се рамковните обновливи кредити.

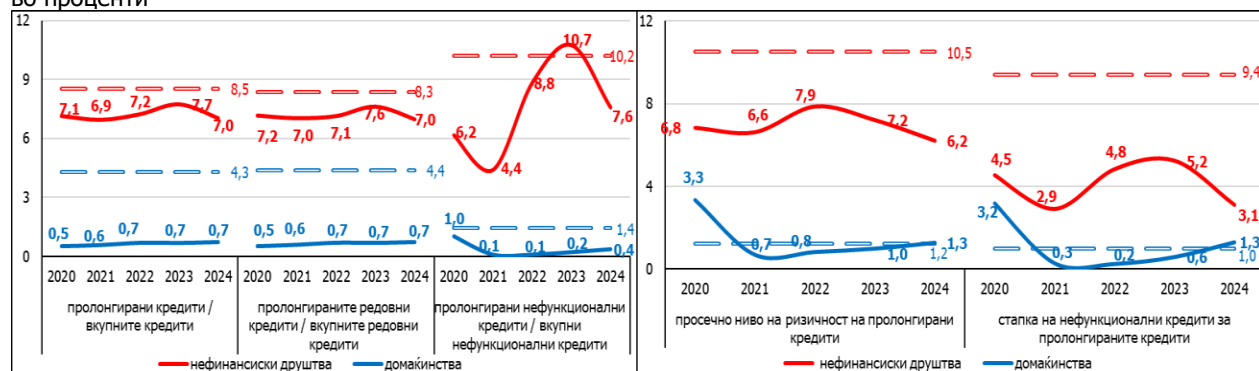
Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

Графикон бр. 19 Апсолутен износ и годишна промена (лево) и показатели за релативното значење на пролонгираните кредити на нефинансиските субјекти (десно) во милиони денари и во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Десетгодишниот просек на показателите за релативното значење на пролонгираните кредити е пресметан врз основа на кварталната фреквенција на податоците и е прикажан со испрекината линија.

Графикон бр. 20 Показатели за релативното значење (лево) и за ризицноста (десно) на пролонгираните кредити, по одделни сектори во проценти

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките. Забелешка: Десетгодишниот просек на показателите за релативното значење и ризицноста на пролонгираните кредити е пресметан врз основа на кварталната фреквенција на податоците и е прикажан со испрекината линија.

Во 2024 година, банките оцениле дека има помал кредитен ризик од пролонгираните кредити во споредба со претходната година, којшто од своја страна е повисок во споредба со вкупното редовно кредитно портфолио. Така, просечната ризицност на пролонгираните кредити на севкупниот нефинансиски сектор изнесува 5,7%, бележејќи годишно намалување за 0,9 процентни поени и е на пониско ниво од својот десетгодишен просек (8%).

Кредитите одобрени од страна на банките имаат релативно висок степен на покриеност со одредена форма на колатерал, како гаранција во однос на идната отплата на кредитот. На крајот од 2024 година, за 83,9% од нефункционалните кредити и 88,6% од редовните кредити е воспоставено одредено обезбедување. Ова е особено изразено кај нефинансиските друштва, каде што нивото на покриеност со колатерал достигнува над 98%, додека кај домаќинствата, процентот на обезбеденост на

кредитите е помал (78,9% за редовните и 68,9% за нефункционалните кредити) главно поради кредитите за потрошувачки цели²⁵.

Банките се релативно претпазливи при одобрувањето нови кредитни изложености на физичките лица. Така, показателот за соодносот меѓу месечните обврски за отплата и месечните приходи на физичкото лице (показателот ДСТИ) за новите кредитни изложености воспоставени во 2024 година, во просек, изнесуваше 34,4% (регулаторниот лимит за овој показател изнесува 55% за изложености во денари и 50% за изложености со валутна компонента). Истовремено, показателот за соодносот меѓу кредитната изложеност на физичкото лице и вредноста на заложениот недвижен имот, во просек, изнесуваше 64,1%, и тоа 66,1% за станбените кредити и 57,8% за потрошувачките хипотекарни кредити (регулаторниот лимит за овој показател изнесува 85%).

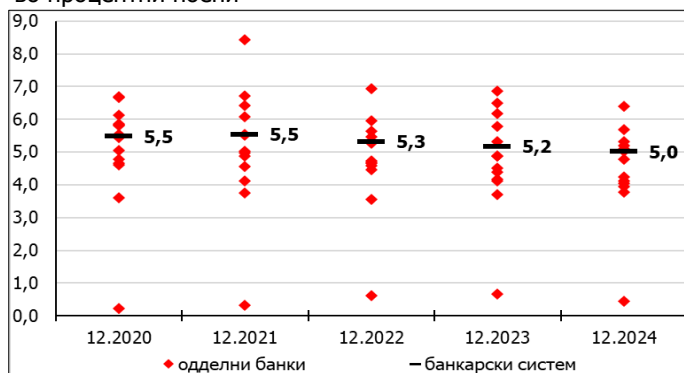
1.1 Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на зголемување на кредитниот ризик

На крајот од 2024 година, резултатите од симулациите за отпорноста на банкарскиот систем при зголемување на кредитниот ризик покажуваат солидна способност на домашниот банкарски систем за справување со хипотетички шокови на зголемен кредитен ризик.

При хипотетичка екстремна симулација за преминување на 30% од кредитната изложеност кон нефинансиските субјекти од постојната кон следните две категории со повисока ризичност, стапката на адекватност на капиталот на банкарскиот систем се намалува за 5 п.п. во однос на почетното ниво, односно од 18,9% на 13,9%, што е малку подобар резултат во споредба со претходната година, кога намалувањето на стапката на адекватност на капиталот изнесуваше 5,2 процентни поена.

Графикон бр. 21 Намалување на стапката на адекватност на капиталот при симулација за градација во влошувањето на квалитетот на изложеноста на кредитен ризик на банките кон нефинансиските субјекти од постоечката во следните две категории ризик

во процентни поени

Извор: Пресметки на Народната банка, со користење на податоците доставени од страна на банките.

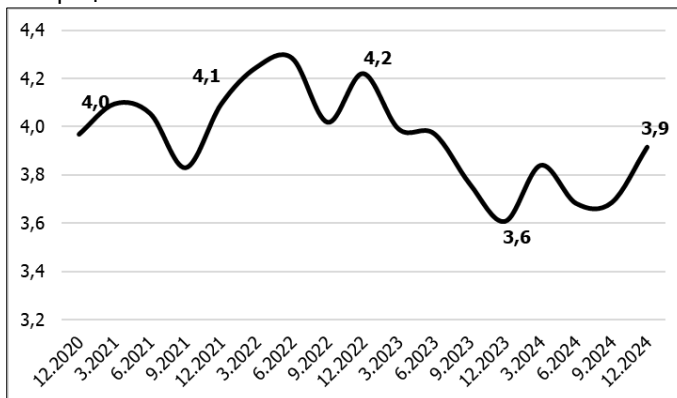
²⁵ Две третини од кредитите за финансирање на потрошувачката, на крајот од 2024 година, се покриени со воспоставеното обезбедување, додека кај кредитите за набавка на недвижен имот, целиот износ на кредит е покриен со воспоставеното обезбедување.

При **симулацијата на остварување на ризикот од концентрација во кредитното портфолио**, преку претпоставен премин на десетте најголеми клиенти од нефинансискиот сектор на секоја банка одделно, од тековната категорија на ризик (претежно „А“), кон категоријата на ризик „В-нефункционално“, стапката на адекватност на капиталот на ниво на банкарскиот систем се намалува за 3,9 п.п., од почетните 18,9% на 15%, што е малку полош резултат во споредба со минатата година. Намалувањето на стапката на адекватност на капиталот при вакво сценарио по поединечна банка би се движело во интервал од 1,1 процентни поени до 6,4 процентни поени, при што кај ниту една банка оваа стапка не би паднала под 8%.

Графикон бр. 22 Намалување на стапката на адекватност на капиталот на ниво на банкарскиот систем при остварување на ризикот од концентрација на изложеноста кон нефинансиските субјекти

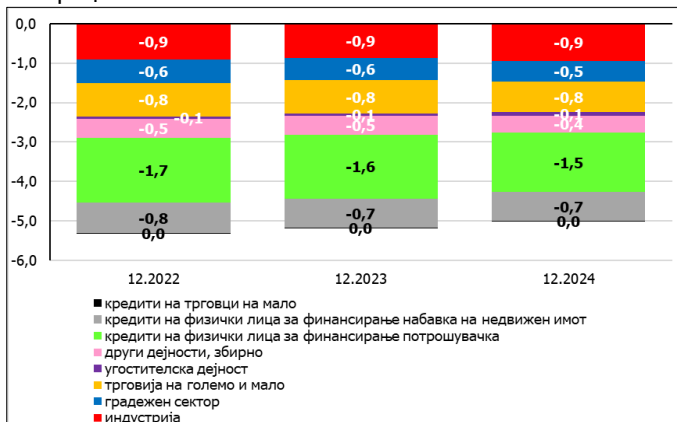
во процентни поени

Извор: Пресметки на Народната банка, со користење на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 23 Придонес на одделните претежни дејности на нефинансиските друштва и на кредитните производи на домаќинствата во намалување на стапката на адекватност на капиталот при симулација за градација во влошувањето на квалитетот на изложеноста на кредитен ризик

во процентни поени

Извор: Пресметки на Народната банка, со користење на податоците доставени од страна на банките.

Отпорноста на банкарскиот систем се испитува и преку спроведување екстремна симулација којашто се заснова на комбинација од осум²⁶ хипотетички шокови на влошување на квалитетот на кредитното портфолио кон нефинансискиот сектор. Шоките се однесуваат на различни сегменти на изложеноста, коишто се определени според одредени карактеристики што го определуваат нејзиниот степен на ризичност (нефункционалност, доцнење во исполнувањето парични обврски, реструктурирање, пролонгации, одобрен грејс-период и договорена еднократна отплата). Притоа, кај дел од шоките за квалитетот на кредитните портфолија, определувањето на интензитетот на симулираниот шок се поврзува со историската динамика на стапките на премин на соодветната изложеност, односно со нивниот десетгодишен просек.

При оваа екстремна симулација адекватноста на капиталот на банкарскиот систем не се намалува под пропишаниот минимум. Имено, по оваа симулација, стапката на адекватност на капиталот се намалува за 4,8 процентни поени до нивото од 13,9%²⁷ (за 4,9 п.п., односно од 17,9% на 13%, соодветно на крајот на 2023 година). Шоките би довеле до апсорпција на 25,6% од почетната стапка на адекватност на капиталот, што е помалку во споредба со крајот на претходната година (27,3% од почетното ниво на стапката на адекватност на капиталот). Најголем ефект врз стапката на адекватност на капиталот имаат претпоставените нови реструктурирања на изложеноста на кредитен ризик што банките би ги спроведувале на редовната изложеност кај којашто тековно нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски (придонес од 41,6% во намалувањето на адекватноста на капиталот), по што следат влошувањето на квалитетот на кредитната изложеност каде што има договорена еднократна отплата на главницата и којашто

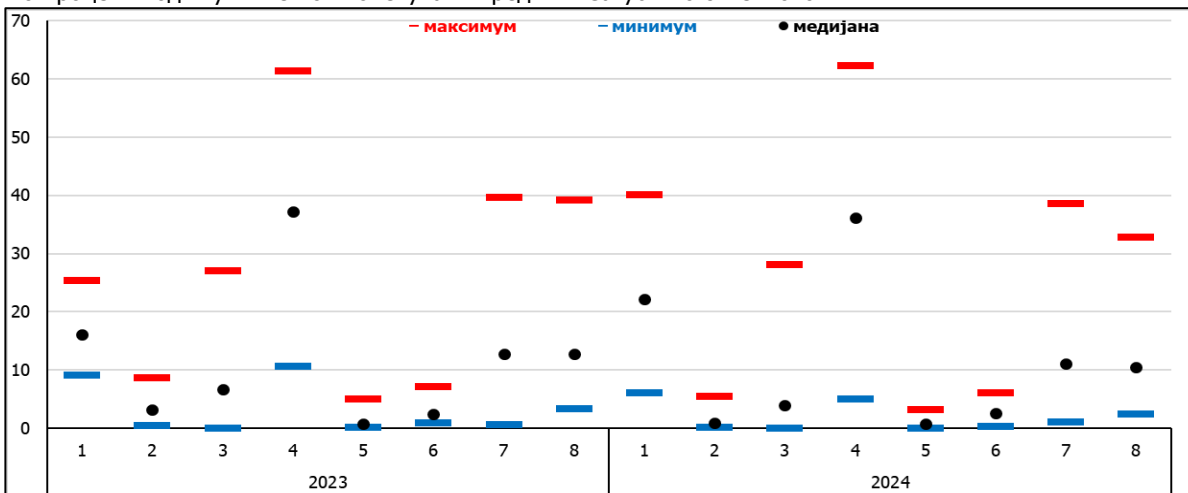
²⁶ Осумте хипотетички шокови на изложеноста на ризик кон нефинансиски субјекти за секоја банка се следниве: 1. целосна ненаплата на постоечката нефункционална кредитна изложеност; 2. дел од редовните кредити кај коишто има доцнење во отплатата над 31 ден добиваат нефункционален статус. Делот што добива нефункционален статус се утврдува во висина на 2*десетгодишниот просек на стапката на транзиција на изложеноста од категориите на ризик „Б“ и „В-редовно“ кон категориите на ризик „В неф.“ „Г“ и „Д“ кај секоја банка посебно; 3. вкупната редовна реструктурирана изложеност што тековно нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски добива нефункционален статус; 4. нови реструктурирања на редовната кредитна изложеност што тековно нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски, намалена за кредитната изложеност со договорена еднократна отплата на главница којашто достасува во наредната година. Обемот на новите реструктурирања се заснова на 2*десетгодишниот просек на стапката на транзиција на изложеноста од категорија на ризик „А“ во категориите на ризик „Б“ и „В редовно“ кај секоја банка посебно; 5. Дел од кредитите со одобрен грејс-период којшто истекува во период од еден квартал до една година по датумот на известување добива нефункционален статус. Делот што добива нефункционален статус се утврдува во висина на 2*десетгодишниот просек на стапката на транзиција на изложеноста од категориите на ризик „А“, „Б“ и „В редовно“ во категориите на ризик „В нефункционално“, „Г“ и „Д“ кај секоја банка посебно; 6. Дел од пролонгирана изложеност што тековно нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски добива нефункционален статус, а овој дел се утврдува во висина на 2*десетгодишниот просек на стапката на транзиција на изложеноста од категориите на ризик „А“, „Б“ и „В редовно“ во категориите на ризик „В нефункционално“ „Г“ и „Д“ кај секоја банка посебно; 7. Дел од редовната, нереструктурирана и непролонгирана кредитна изложеност што тековно нема доцнење во исполнувањето на паричните обврски и каде што е договорена еднократна отплата на главница и којашто достасува во наредната година, добива нефункционален статус. Делот што добива нефункционален статус се утврдува во висина на збирот на 2*десетгодишниот просек на стапката на транзиција на износот на изложеност од категоријата на ризик „А“ во категориите на ризик „В нефункционално“, „Г“ и „Д“ кај секоја банка посебно и 2*десетгодишниот просек на стапката на транзиција на износот на изложеност од категоријата на ризик „А“ во категориите на ризик „Б“ и „В редовно“ кај секоја банка посебно; и 8. Дел од редовните кредити кај коишто има задоцнување во отплатата до 31 ден го зголемуваат периодот на доцнење повеќе од 31 ден. Делот што го зголемува периодот на доцнење се утврдува во висина на 2*десетгодишниот просек на стапката на транзиција на износот на изложеност од категориите на ризик „А“ во „Б“ и „В-редовно“ кај секоја банка посебно. Покриеноста со исправка на вредноста по секој од осумте шока е иста како пред шокот.

²⁷ Почетната стапка на адекватност на капиталот на банкарскиот систем е без РБСМ АД Скопје, којашто е исклучена од оваа симулација.

достасува во наредната година (придонес од 18,8%) и целосната ненаплатливост на постоечката нефункционална изложеност (придонес од 18,4%)²⁸.

Графикон бр. 24 Распределба на новите очекувани кредитни загуби по одделни шокови во проценти од вкупните нови очекувани кредитни загуби по сите шокови

Извор: Пресметки на Народната банка, врз основа на податоци доставени од страна на банките.

²⁸ Квалитетот на кредитната изложеност каде што има нови реструктурирања во рамките на редовната изложеност каде што тековно нема доцнење и целосната ненаплатливост на постоечката нефункционална изложеност бележат одредено влошување по симулацијата, додека квалитетот на кредитната изложеност каде што има договорена еднократна отплата на главницата и којашто достасува во наредната година бележи минимално подобрување, така што нивниот придонес во намалувањето на стапката на адекватност на капиталот во споредба со 2023 година се зголеми за 0,1 п.п. и 3,5 п.п., односно се намали за 0,4 п.п., соодветно.

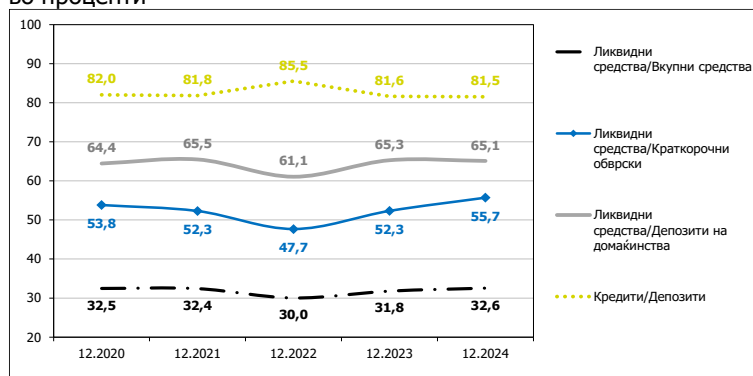
2. Ликвидносен ризик

Во 2024 година, ликвидносната позиција на банкарскиот систем остана стабилна и дополнително зајакна, овозможувајќи задоволителен капацитет на банките за навремено и редовно извршување на обврските. Поткрепено од натамошниот депозитен раст, ликвидните средства на банкарскиот систем се зголемија, остварувајќи годишен раст од 13,2%. Во нивната структура, најголем раст бележат паричните средства (готовина и средства на сметките кај Народната банка) и пласманите на банките во домашни државни обврзници во денари. Помал раст бележат и пласманите на банките во странски државни хартии од вредност, пласманите во државни записи, како и средствата на банките на сметките кај странски банки. Со тоа, показателите преку кои се следи и се оценува ликвидноста забележаа нагорно поместување и главно се задржаа во рамките на нивните вообичаени, задоволителни нивоа и се над нивниот десетгодишен просек. Стапката на покриеност со ликвидност на банкарскиот систем (англ. Liquidity Coverage Ratio) е значително повисока од регулаторниот минимум, што го потврдува солидниот обем на ликвидни средства со кој располагаат банките. Јазот меѓу договорените парични приливи и одливи до една година традиционално е негативен, но банките очекуваат релативно високо ниво на стабилност на депозитите, како главен извор на финансирање на нивните активности. Резултатите од стрес-тестовите упатуваат на задоволителна отпорност на банкарскиот систем на претпоставените екстремни, поединечни и комбинирани ликвидносни одливи.

2.1. Показатели за ликвидноста

Во 2024 година, зголемувањето на ликвидните средства на банкарскиот систем придонесе за подобри показатели за ликвидноста, чијашто висина е во рамките на вообичаените задоволителни нивоа и се над нивниот десетгодишен просек.

Графикон бр. 25 Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

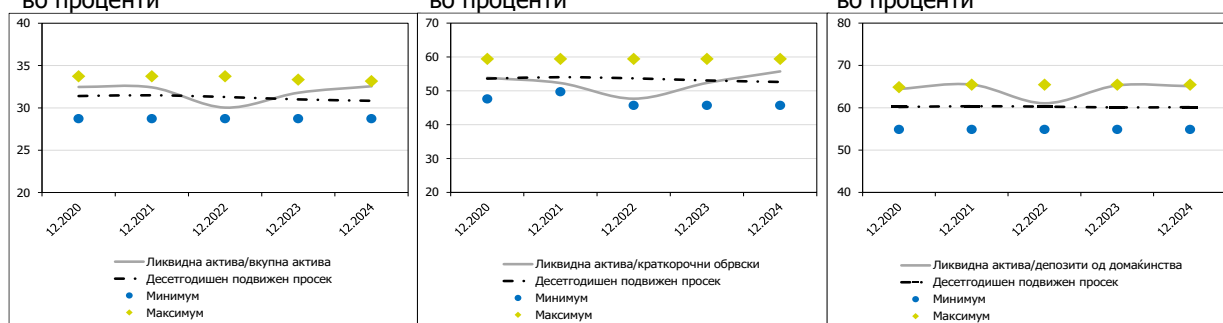
Забелешка: При пресметката на показателите за ликвидноста на ниво на банкарскиот систем не се земени предвид резидентните меѓубанкарски средства и обврски.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

Така, ликвидните средства учествуваат во вкупната актива на банките со 32,6% и овозможуваат покриеност на повеќе од половината од краткорочните обврски и депозитите од домаќинствата со ликвидни средства (од 55,7% и 65,1%, соодветно²⁹).

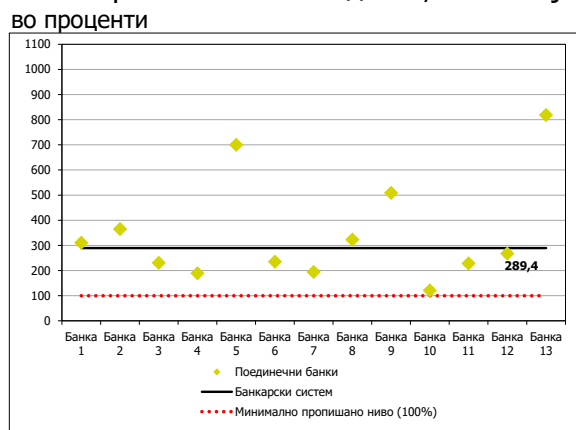
Графикон бр. 26 Ликвидна актива / вкупна актива (лево), ликвидна актива / краткорочни обврски (средина) и ликвидна актива / депозити на домаќинствата (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Стапката на покриеност со ликвидност на банкарскиот систем (англ. Liquidity Coverage Ratio) изнесува 289,4% и е значително повисока од регулаторниот минимум (100%³⁰), што го потврдува задоволителниот обем на ликвидност со кој располага македонскиот банкарски систем. По одделни банки, стапката на покриеност со ликвидност достигнува до 819% (со медијана од 267,7%), што исто така упатува на прифатливи рамки на ликвидносниот ризик на кој се изложени банките и стабилно управување со ликвидноста од нивна страна.

Графикон бр. 27 Стапка на покриеност со ликвидност, со состојба на 31.12.2024 година

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

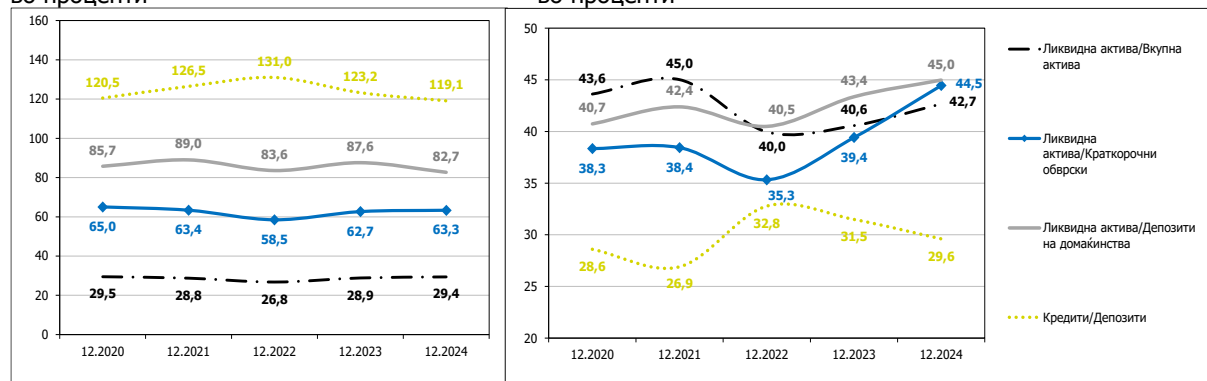
²⁹ По одделни банки, на 31.12.2024 година, учеството на ликвидните во вкупните средства е помеѓу 24,5% и 48,6%, со медијана од 29,3% (декември 2023 година: помеѓу 22,5% и 50,1%). Покриеноста на краткорочните обврски со ликвидни средства е помеѓу 43% и 87,6%, со медијана од 59,3% (декември 2023 година: помеѓу 37,3% и 80,4%), а покриеноста на депозитите од домаќинствата со ликвидни средства меѓу 41,9% и 120,2%, со медијана од 79,0% (декември 2023 година: помеѓу 39,8% и 126,0%). „Развојна банка на Северна Македонија“ АД Скопје е исклучена од оваа анализа.

³⁰ Покрај на збирна основа, банките се должни да утврдуваат и да следат стапка на покриеност со ликвидност според секоја значајна валута за банката (секоја валута чиешто учество во вкупните билансни обврски на банката изнесува најмалку 5%). Притоа, не е пропишано минимално ниво за стапките на покриеност со ликвидност според валутата. На 31.12.2024 година, стапките на покриеност со ликвидност за двете значајни валути, евра и денари, изнесуваат 116,7% и 326,2%, соодветно.

Според валутните карактеристики на ликвидните средства и обврските, во 2024 година, подобрување бележат показателите и за денарската³¹ и за девизната ликвидност, што соодветствува со годишното зголемување на денарската (за 15,4%) и девизната ликвидност (за 8,7%). Показателите за денарската ликвидност и натаму се на повисоко ниво во споредба со показателите за девизната ликвидност, што се должи на повисокото структурно учество на ликвидните средства во денари во вкупните ликвидни средства на банките. Пониското ниво на показателите за девизната ликвидност, во споредба со денарската ликвидност, го нагласува значењето на соодветниот обем на девизните резерви и присуството на Народната банка на девизниот пазар (заради одржување стабилен девизен курс) за покривање на побарувачката на девизни парични средства³².

Графикон бр. 28 Показатели за ликвидноста на банкарскиот систем според валутата – денари (лево) и девизи (десно)
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.2. Динамика и состав на ликвидните средства

На крајот од 2024 година, ликвидните средства³³ на банкарскиот систем изнесуваа 261.603 милиони денари. При натамошен, а воедно и забрзан годишен раст на депозитите (11,4% во 2024 година, наспроти 9,2% во 2023 година), ликвидните средства на банкарскиот систем забележаа значително зголемување за 13,2%, односно за 30.406 милиони денари. Анализирano според одделните финансиски инструменти што ги

³¹ Побарувањата и обврските со валутна клаузула се сметаат како денарски, бидејќи нивниот паричен тек е во денари.

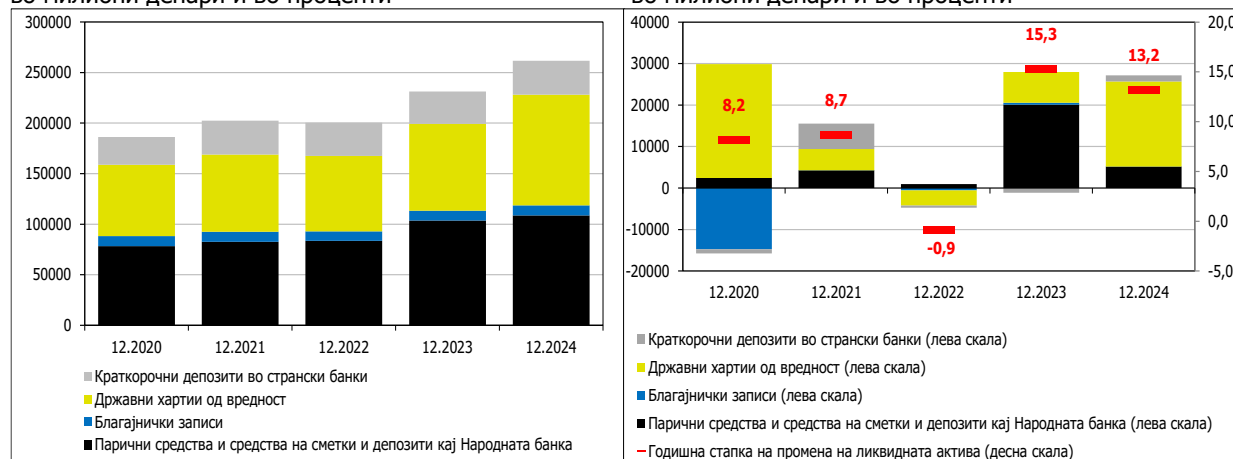
³² Европската централна банка (ЕЦБ) и овозможи на Народната банка пристап до девизна ликвидност во евра, со соодветно обезбедување. Овој пристап е овозможен во форма на репо-линија, уште од август 2020 година, во вкупна вредност од 400 милиони евра, а крајниот рок на примена на репо-линијата е продолжуван неколкупати (последно, до 31 јануари 2027 година). Во изминатиот период, и покрај повеќето последователни кризи, не беа користени средства од репо-линијата. Повеќе детали се достапни на следнава врска: https://www.ecb.europa.eu/mopo/implement/liquidity_lines/html/index.en.html.

³³ Ликвидните средства ги опфаќаат: 1) паричните средства и побарувањата од Народната банка, каде што се вклучени ефективните парични средства, паричните средства на сметките на банките во Народната банка (до износот којшто банките смеат да го користат на дневна основа), расположливите депозити кај Народната банка и благајничките записи; 2) краткорочните депозити кај странски банки, вклучително и средствата на банките на нивните кореспондентни сметки во странство и 3) сметководствената вредност на пласманите во хартии од вредност издадени од централни влади, т.е. државни хартии од вредност издадени од Република Северна Македонија и издадени од странски држави. За потребите на анализата на ликвидносниот ризик, средствата и обврските во денари со девизна клаузула се сметаат како денарски.

сочинуваат ликвидните средства, зголемувањето беше најизразено кај паричните средства (готовина и средства на сметките кај Народната банка), коишто се зголемија за 18.627 милиони денари, или за 44,3% (во нивни рамки најмногу средствата на денарската сметка кај Народната банка)³⁴, како и кај пласманите на банките во домашни државни обврзници во денари (за 17.914 милиони денари, или за 58,4%). По нив следи растот на пласманите на банките во странски државни хартии од вредност за 3.229 милиони денари (или за 46,1%), а малку помал раст бележат и пласманите на банките во државни записи (за 1.769 милиони денари, или за 8,8%), како и средствата на кореспондентните сметки и краткорочните депозити во странски банки (за 1.485 милиони денари, или за 4,7%)³⁵. Наспроти тоа, пласманите на банките во расположливи депозити преку ноќ кај Народната банка се намалија за 14.910 милиони денари (или за 61,9%), додека оние на седум дена бележат раст од 1.465 милиони денари (или за 3,9%)³⁶. Пласманите на банките во благајнички записи се речиси непроменети (бележат минимален раст за 4 милиони денари, или за 0,04%)³⁷.

Графикон бр. 29 Ликвидни средства, структура (лево) и промена (десно)
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

2.3. Рочна структура на договорените приливи и одливи од средствата и обврските на банките

Со состојба на 31.12.2024 година, во рочната структура на приливите и одливите на банките преовладуваат договорените приливи во временскиот блок над една година и договорените одливи во временскиот период до седум дена.

³⁴ Денарските парични средства се зголемија за 19.832 милиона денари, и тоа најмногу средствата на денарската сметка на Народната банка, за 16.599 милиони денари, додека девизните парични средства забележаа пад од 1.205 милиони денари (најмногу средствата на девизната сметка во МИПС, за 746 милиони денари).

³⁵ Раст на средствата на банките на сметките кај странски банки за 1.231 милион денари или за 12,9% и раст на краткорочните орочени депозити на банките пласирани во странски банки за 254 милиони денари или за 1,1%.

³⁶ Каматните стапки на расположливите депозити преку ноќ и на седум дена се намалија за по 0,25 п.п. во декември и изнесуваат 3,95% и 4%, соодветно.

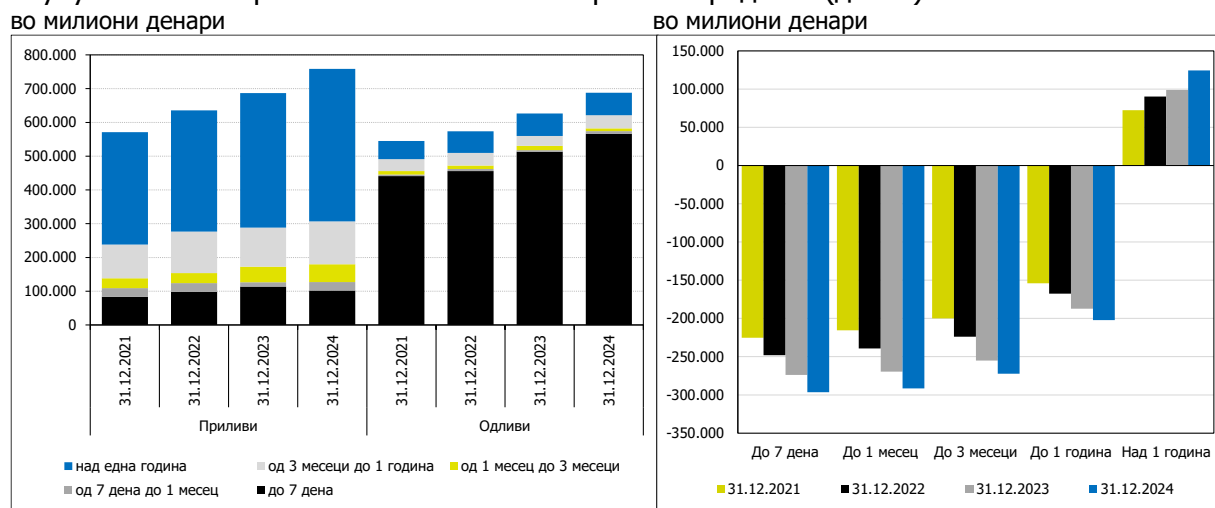
³⁷ Во втората половина од 2024 година, Народната банка започна со претпазливо и постепено нормализирање на монетарната политика, при што следствено ја намали каматната стапка на благајничките записи за по 0,25 п.п. во три наврати (односно во септември, октомври и декември) и ја сведе на нивото од 5,55%. Соодветно на условите во економијата, во февруари 2025 година основната каматна стапка беше намалена за дополнителни 0,20 п.п. до нивото од 5,35%. Понудениот износ на благајнички записи е непроменет, односно изнесува 10.000 милиони денари.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

Притоа, најголемиот јаз помеѓу приливите и одливите на банките се забележува токму во временските периоди до седум дена (негативен јаз) и над една година (позитивен јаз), што произлегува од вклучувањето на обврските по видување и без утврдена рочност во рочниот сегмент до седум дена (депозитите по видување опфаќаат 63,6% од вкупните депозити) и заради побарувањата врз основа на кредити вклучени во рочните сегменти над една година (долгорочните кредити на ниво на банкарскиот систем опфаќаат околу 80% од вкупните кредити на нефинансиските субјекти). Во однос на активата на банкарскиот систем, збирниот јаз до 7 дена и збирниот јаз до 1 година изнесуваат 35,9% и 24,5%, соодветно.

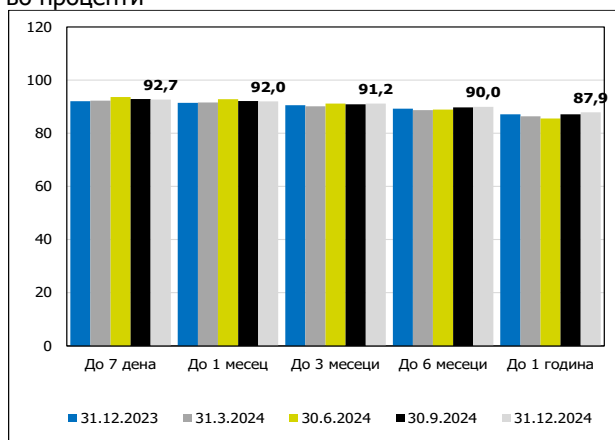
Графикон бр. 30 Рочна структура на приливите и одливите врз основа на билансните средства и обврски (лево) и збиен јаз меѓу договорените приливи и одливи, со вклучување на збирниот износ на неоптоварените средства (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 31

Очекувана стабилност на депозитите, според преостанатиот период до достасување во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

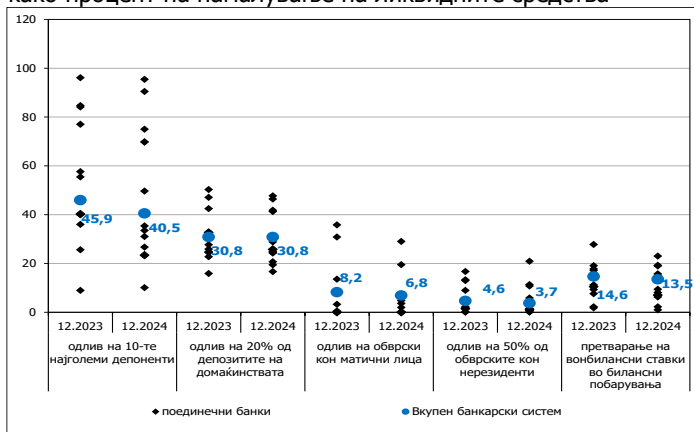
Банките очекуваат задржување на стабилноста на депозитите како главен извор на финансирање на нивните активности. Во согласност со однесувањето на депонентите, банките проценуваат дека најголемиот дел од договорените парични одливи (или 87,9%) врз основа на депозити нема да се остварат од страна на депонентите во следните 12 месеци, што ги ублажува ризиците од изразениот негативен краткорочен јаз.

2.4. Стрес-симулации за ликвидносни шокови

На 31.12.2024 година, резултатите од спроведените стрес-симулации за ликвидносни шокови покажуваат добар капацитет на банкарскиот систем, којшто располага со доволно ликвидни средства за да се справи соодветно со симулираните парични одливи. Отпорноста на македонскиот банкарски систем на ликвидносни шокови се потврдува преку резултатите од сите поединечни симулации на ликвидносните шокови, а речиси целосно искористување (или 95,3%) на ликвидните средства би настанало само при значително екстремната симулација на ликвидносен шок, којшто опфаќа комбинирани одливи³⁸ на средства од банките врз повеќе основи. Со оглед на екстремноста на претпоставката, за потребите на оваа симулација, вообичаениот опфат на ликвидните средства се проширува и со други финансиски инструменти³⁹ во сопственост на банките, за кои се смета дека банките брзо и лесно ќе ги наплатат или ќе ги претворат во парични средства при недостаток на ликвидни средства.

Графикон бр. 32 Придонес на одделните шокови во намалувањето на ликвидните средства при симулацијата за комбиниран ликвидносен шок

како процент на намалување на ликвидните средства

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

³⁸ При симулацијата се претпоставува одлив на: депозитите на десетте најголеми депоненти, 20% од депозитите на домаќинствата, обврските кон матичните субјекти (обврските врз основа на субординирани инструменти и хибридни капитални инструменти се исклучени од симулацијата бидејќи, во согласност со регулативата за пресметка на адекватноста на капиталот, нивната исплата е регулирана), 50% од обврските кон нерезидентите (со исклучок на обврските кон нерезидентните матични лица на банките, коишто се веќе опфатени со една од претходните симулации) и конверзија на определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористени лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансните побарувања. При симулациите за ликвидносни шокови е исклучена „Развојната банка на Северна Македонија“ АД Скопје.

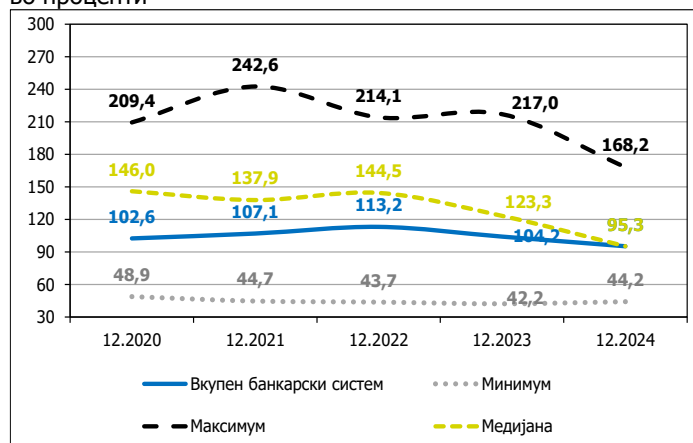
³⁹ Покрај финансиските инструменти што ги сочинуваат ликвидните средства, се додаваат и следниве финансиски инструменти: средствата во резервниот гарантен фонд кај КИБС, долгорочните депозити во странски банки, инструментите на пазарот на пари издадени од странски недржавни издавачи, кредитите со договорна преостаната рочност до 30 дена, како и ефектот од намалувањето на задолжителната резерва за девизните обврски на банките којашто е издвоена во девизи заради симулираниот одлив на девизните депозити на домаќинствата.

При поединечните симулации на ликвидносни шокови, високото ниво на ликвидни средства со кое располагаат македонските банки овозможува намирување на сите претпоставени, поединечни, екстремни ликвидносни одливи. Најголемо намалување на ликвидните средства се случува при симулацијата на одлив на депозитите на десетте најголеми депоненти, а значењето на оваа симулација за одделните банки е различно, со оглед на разликите во степенот на концентрацијата на депозитите. Спротивно на тоа, кај симулацијата на претпоставеното остварување на репутацискиот ризик, односно губењето на довербата на населението во банките претставена преку одлив на 20%⁴⁰ од депозитите на домаќинствата, има поголема сличност во резултатите за одделните банки, со што се потврдува важноста на довербата на јавноста во банкарскиот систем. При претпоставеното претворање на определени вонбилансни обврски на банките во билансни побарувања⁴¹, банките би потрошиле околу 14% од своите ликвидни средства. Малото учество на обврските кон нерезидентите, како и кон матичните лица во структурата на вкупните извори на финансирање на банките придонесува за скромно влијание на шоките поврзани со нив врз вкупниот резултат од оваа симулација.

Графикон бр. 33 Намалување на ликвидните средства по симулацијата за комбинирани ликвидносни шокови (по сите шокови)

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁴⁰ Интензитетот на шокот е теоретски утврден.

⁴¹ Се претпоставува одлив на средства како резултат на претворање определени вонбилансни обврски на банките (непокриени акредитиви, неотповикливи кредитни линии и неискористените лимити врз основа на кредитни картички и одобрени пречекорувања на трансакциските сметки) во билансни побарувања.

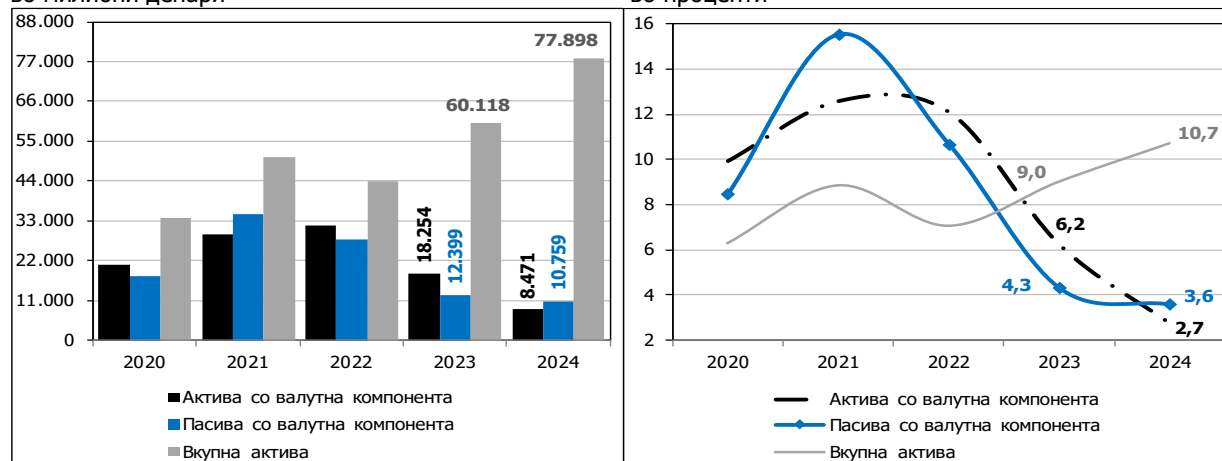
3. Валутен ризик

На крајот од 2024 година, банкарскиот систем бележи намалена директна изложеност на валутниот ризик, што е одраз на стеснетиот позитивен јаз меѓу средствата и обврските со валутна компонента. Учеството на отворената девизна позиција во сопствените средства се намали и е малку над десетгодишниот просек. Сите банки имаат долга агрегатна девизна позиција којашто е под регулаторната граница од 30% во однос на сопствените средства.

Индиректната изложеност на банкарскиот систем на валутниот ризик, мерена преку учеството на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити на банките, бележи значително намалување, што најмногу се должи на поизразениот раст на кредитите во денари при помал раст на кредитите со валутна компонента. Во услови кога кредитите во евра преовладуваат во структурата на кредитите со валутна компонента, стратегијата на „де факто“ фиксен девизен курс на денарот во однос на еврото, е важен чинител за ублажување на ризикот од остварувањето на индиректниот валутен ризик.

Графикон бр. 34

Годишна промена на вкупната актива, активата со валутна компонента и пасивата со валутна компонента, во износи (лево) и во проценти (десно)*
во милиони денари

Извор: Народната банка, односно извештајот за отворена девизна позиција, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Средства се на нето-основа, намалени за исправката на вредноста за побарувањата коишто се класифицирани во категориите на ризик „В“, „Г“ и „Д“ согласно регулативата за управување со валутниот ризик. РБСМ не е вклучена во анализата бидејќи, согласно законската регулатива, на РБСМ не се применуваат прописите за отворената девизна позиција.

Јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента на крајот од 2024 година е позитивен во износ од 9.181 милион денари, но бележи стеснување во споредба со 31.12.2023 година, кога изнесуваше 11.469 милиони денари. Стеснувањето е резултат на повисокиот раст на пасивата со валутна компонента (за 10.759 милиони денари

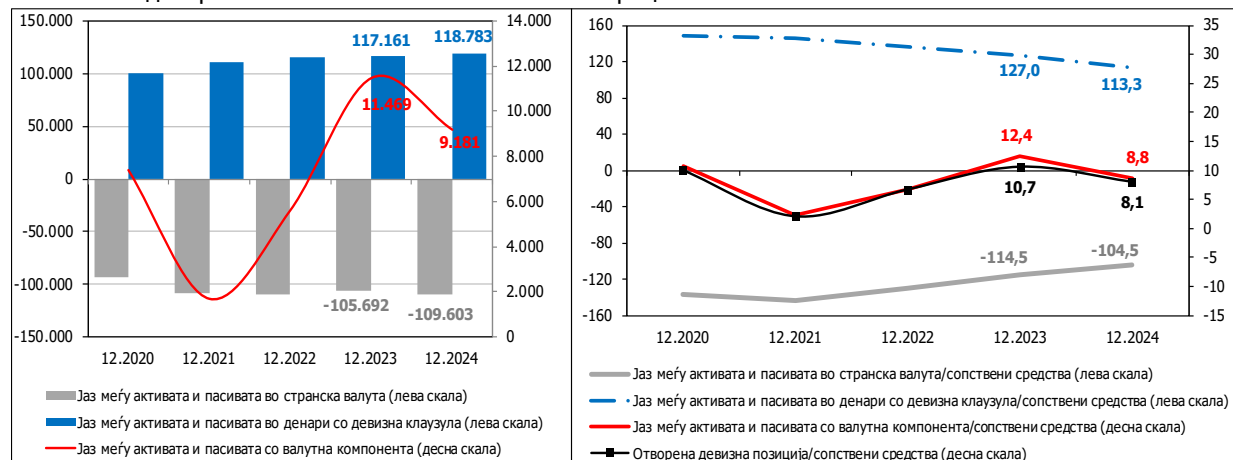

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

или за 3,6%)⁴² од растот на активата со валутна компонента (за 8.471 милион денари или за 2,7%)⁴³. Негативниот јаз меѓу активата и пасивата во странска валута и позитивниот јаз меѓу активата и пасивата во денари со девизна клаузула се проширија, но учеството на отворената девизна позиција⁴⁴ во сопствените средства опадна на 8,1%, со што е малку над десетгодишниот просек, но и натаму е значително под пропишаната граница од 30%.

Графикон бр. 35

Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента (лево) и учество на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента во сопствените средства (десно) во милиони денари

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Зголемувањето на активата и пасивата со валутна компонента и натаму забавува во споредба со претходните три години и е значително под растот на вкупната актива којшто забрзува. Оттука, и натаму трае периодот на намалена евроизираност на билансот на банките, што се огледа преку намаленото учество на активата со валутна компонента во вкупната актива за 3,1 процентен поен и на вкупната пасива со валутна компонента во вкупната пасива за 2,6 процентни поени.

⁴² Растот на активата со валутна компонента главно се должи на зголемувањето на кредитите во денари со девизна клаузула за 4.358 милиони денари, финансиските средства во странска валута коишто се чуваат до достасување за 3.259 милиони денари и финансиските средства во странска валута расположливи за продажба за 2.982 милиона денари, додека растот е ублажен со намалувањето на финансиските средства во денари со девизна клаузула коишто се чуваат до достасување за 2.331 милион денари.

⁴³ Растот на пасивата со валутна компонента во најголема мера произлегува од зголемувањето на депозитите во странска валута на физичките лица за 7.273 милиони денари, а позначително зголемување се јавува и кај средствата на тековните сметки и другите краткорочни обврски за 2.893 милиони денари, како и кај депозитите во странска валута на претпријатијата за 1.444 милиони денари.

⁴⁴ Во пресметката на отворената девизна позиција, покрај јазот меѓу билансната актива и пасива со валутна компонента се вклучува и јазот меѓу вонбилансната актива и пасива со валутна компонента.

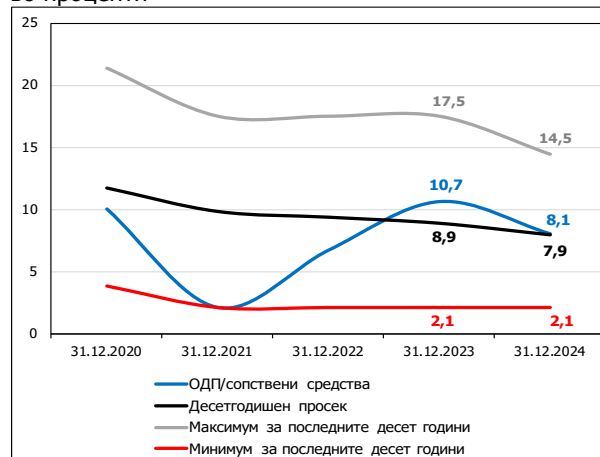

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

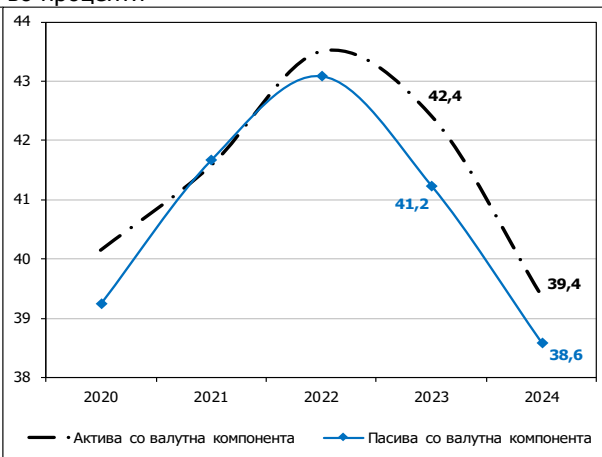
Графикон бр. 36

Десетгодишен просек, минимум и максимум за показателот ОДП/сопствени средства (лево) и учество на активата и пасивата со валутна компонента* во вкупната актива на банките (десно)

во проценти

во проценти

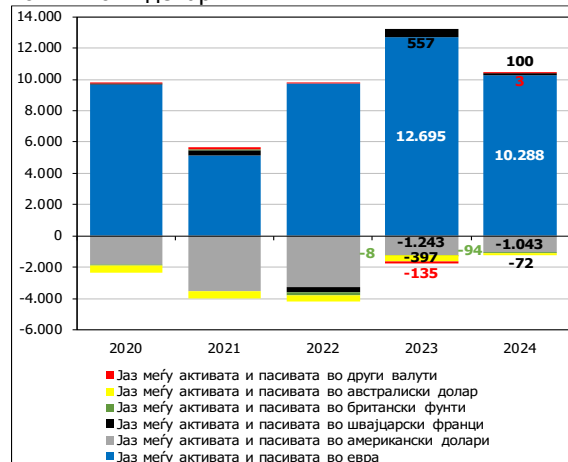
Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Во рамките на активата, побарувањата се земени на нето-основа, односно се намалени за износот на извршената исправка на вредноста. Од анализата е исклучена РБСМ.

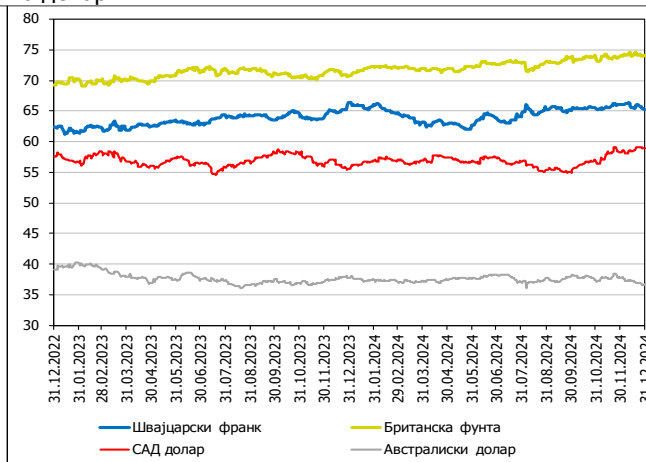
Графикон бр. 37

Структура на јазот меѓу активата и пасивата со валутна компонента по валути (лево) и движење на курсот на денарот во однос на американскиот долар, швајцарскиот франк, британската фунта и австралискиот долар (десно)

во милиони денари

во денари

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано по одделни валути, намалувањето на позитивниот јаз најмногу произлегува од стеснувањето на долгата позиција со еврокомпонента.

На крајот од 2024 година, јазот меѓу активата и пасивата со еврокомпонента изнесуваше 10.288 милиони денари, што е помалку за 2.407 милиони денари или 19,0% во однос на крајот од претходната година. Стеснувањето се јавува како последица на повисокиот раст

на обврските од растот на средствата кај оваа валута⁴⁵. Кратката девизна позиција со доларска компонента забележа стеснување (за 200 милиони денари или 16,1%), што произлегува од повисокиот раст на активата од пасивата⁴⁶. Вредноста на американскиот долар во текот на 2024 година беше стабилна со мали осцилации и со тенденција на раст на крајот од годината како последица на геополитичките случувања. Девизната позиција меѓу средствата и обврските со компонента во швајцарски франци е долга, во британски фунти и австралиски долари е кратка, додека збирната позиција кај сите останати валути е долга.⁴⁷

Табела бр. 3

Валутна структура на активата и пасивата со валутна компонента
во проценти

Валута	31.12.2023		31.12.2024	
	Активa	Пасива	Активa	Пасива
Евро	91,2	89,6	90,3	89,7
Американски долар	5,9	7,1	6,8	7,3
Швајцарски франк	1,2	1,3	1,4	1,4
Австралиски долар	0,5	0,6	0,4	0,5
Британска фунта	0,5	0,6	0,4	0,5
Останато	0,7	0,8	0,7	0,7
Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Најголемо учество во валутната структура на активата и пасивата на 31.12.2024 година има еврото, особено кај кредитите бидејќи речиси сите кредити со валутна компонента (поточно 99,8% од нив) се со еврокомпонента. Застапеноста на еврото е висока и во пасивата со валутна компонентата, притоа 88,0% од депозитите со валутна компонента се во евра. Овие учества и натаму се релативно стабилни. Според тоа, спроведувањето на политиката на стабилен девизен курс на денарот во однос на еврото е значаен чинител за ублажување на валутниот ризик на банките, пред сè индиректниот.

Индиректната изложеност на банкарскиот систем на валутниот ризик на крајот од 2024 година се намали во услови на пад на учеството на кредитите со валутна компонента при изразен раст на кредитите во домашна валута. На 31.12.2024 година, учеството на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити изнесуваше 38,6%, што е помалку за 3,6 процентни поени во споредба со 31.12.2023 година. Падот се должи на намаленото учество на кредитите со валутна компонента, главно

⁴⁵ Активата со еврокомпонента порасна за 6.948 милиони денари или за 2,5%, што главно е резултат на повисоките кредити во денари со евроклаузула за 4.366 милиони денари, финансиски средства во евра коишто се чуваат до достасување за 2.278 милиони денари, финансиски средства во евра расположливи за продажба за 2.058 милиони денари и парични средства, парични еквиваленти, злато и благородни метали за 1.192 милиона денари. Пасивата со еврокомпонента се зголеми за 9.355 милиони денари, или за 3,5%, што најмногу произлегува од растот на депозитите во евра за 8.200 милиони денари и во помала мера на средствата на тековните сметки и другите краткорочни обврски за 1.730 милиони денари.

⁴⁶ Активата со доларска компонента порасна за 1.571 милион денари или за 7,8%, а зголемувањето произлегува од повисоките финансиски средства во долари коишто се чуваат до достасување за 981 милион денари и финансиски средства во долари расположливи за продажба за 924 милиони денари. Пасивата со доларска компонента забележа раст за 1.371 милион денари или за 6,4% главно како последица на зголемените средства на тековните сметки и другите краткорочни обврски за 1.099 милиони денари.

⁴⁷ Позитивниот јаз меѓу активата и пасивата во швајцарски франци е стеснет за повеќе од петпати и изнесува 100 милиони денари. Негативниот јаз кај британската фунта е значително проширен и изнесува 94 милиони денари, а кај австралискиот долар бележи повеќекратно стеснување и изнесува 72 милиона денари. Збирната агрегатна девизна позиција кај сите останати валути се промени од кратка во долга и изнесува 3 милиони денари.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

на претпријатијата (за 7,1 процентен поен), додека учеството на кредитите со валутна компонента на домаќинствата е речиси непроменето (се зголеми за 0,1 процентен поен). Во рамките на кредитите на претпријатијата, намаленото учество на кредитите со валутна компонента е последица на падот на кредитите со валутна компонента при поизразен раст на денарските кредити на претпријатијата.

Табела бр. 4

Распределба на банките според учеството на отворената девизна позиција по одделни валути и агрегатната девизна позиција во сопствените средства*

Опис	Број на банки												Агрегатна девизна позиција/соп- ствени средства
	Отворена девизна позиција по одделни валути/сопствени средства												
	Евро		Американски долар		Швајцарски франк		Бриганска фунта		Австралиски долар		Останато		
	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	Долга	Кратка	
под 5%	7		10	2	9	2	9	2	7	1	11	1	7
од 5% до 10%	1												1
од 10% до 20%	3												3
од 20% до 30%	1												1
над 30%													

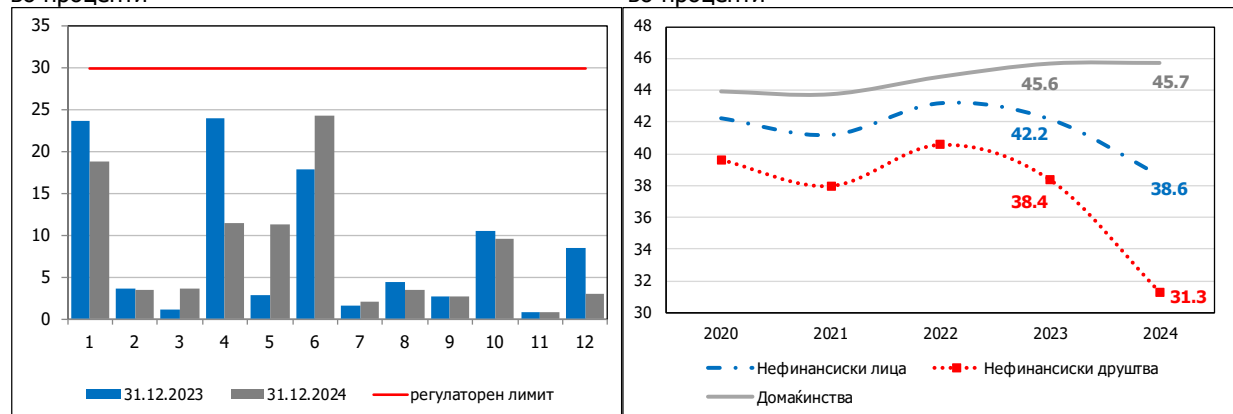
Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Банките коишто немаат актива и пасива во одделни валути не се земени предвид, па затоа збиравите секаде не соодветствуваат на вкупниот број анализирани банки.

Агрегатната девизна позиција во однос на сопствените средства на крајот од 2024 година кај сите банки е под пропишаната граница од 30%. Сите банки бележат долга девизна позиција, а соодносот се движи во интервалот од 0,8% до 24,2% и бележи мало проширување во споредба со претходната година кога се движеше од 0,9% до 23,9%.

Графикон бр. 38

Сооднос на агрегатната девизна позиција и сопствените средства по одделни банки* (лево) и учество на кредитите со валутна компонента во вкупните кредити (десно) во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

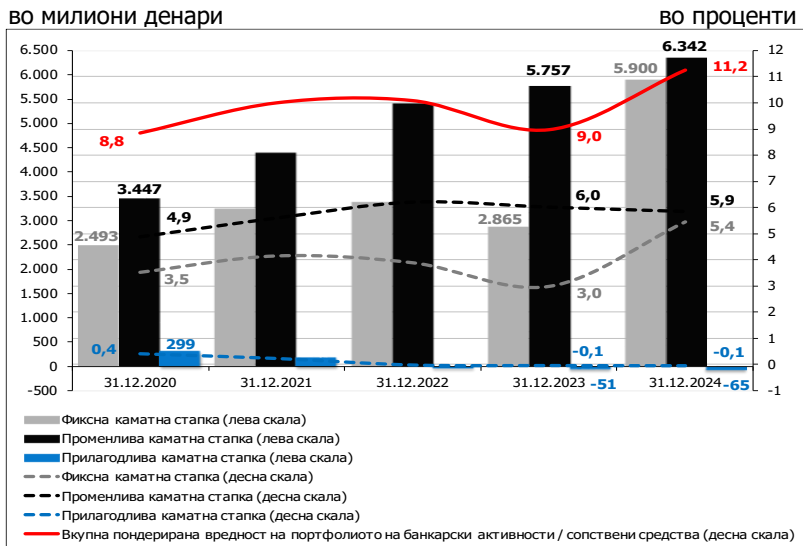
* Столпчињата со посветли нијанси се однесуваат на банките коишто имаат кратка девизна позиција, но се прикажани во апсолутна вредност. Од анализата е исклучена РБСМ.

4. Ризик од промена на каматните стапки

Изложеноста на банкарскиот систем на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности⁴⁸, мерена преку учеството на пондерираната вредност на портфолиото на банкарски активности во сопствените средства, се зголеми (до нивото од 11,2%). Ваквите движења најмногу произлегуваат од промените во каматочувствителните позиции со фиксни каматни стапки, и тоа во рочниот сегмент меѓу две и петнаесет години, каде што се забележа висок годишен раст на пласманите во кредити и хартии од вредност, при истовремен пад на обврските врз основа на орочени депозити со преостаната рочност меѓу две и три години. Изложеноста на индиректниот каматен ризик, мерена преку учеството на кредитите со прилагодлива⁴⁹ или променлива каматна стапка во вкупните кредити, се намали, но и натаму е релативно висока (65,8%).

Графикон бр. 39 Вкупна пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности*, според типот на каматната стапка

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности ја означува потенцијалната загуба на економската вредност на ова портфолио, при претпоставен неповолен каматен шок од ± 2 процентни поена.

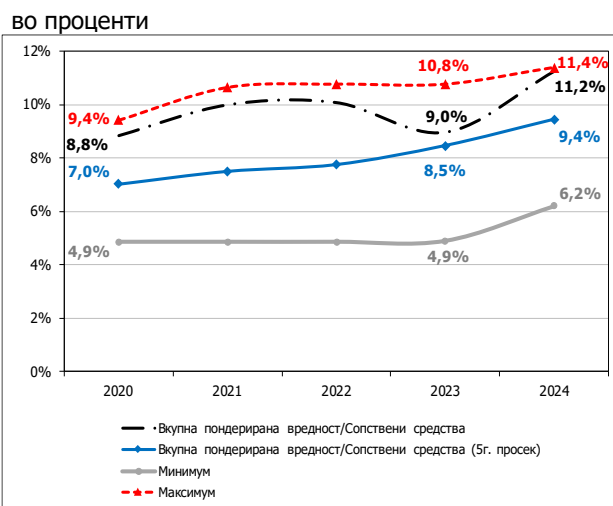
⁴⁸ Во согласност со регулативата, изложеноста на банките на ризикот од промена на каматните стапки од банкарските активности, се следи преку јазот на каматочувствителните средства и обврски (главно кредити и депозити), на кои е применет каматен шок за паралелна промена на каматните стапки за ± 2 процентни поена. Каматочувствителните средства и обврски се распоредуваат во временски зони според периодот во кој ќе се случи промената на висината на каматните стапки. Притоа, позициите со фиксни каматни стапки се распоредуваат според периодот на достасување, со променливи каматни стапки според периодот на преоцена на фиксната каматна стапка (за износот којшто фактички достасува во тој период), а преостанатиот износ на кој во иднина ќе започне да се применува променлива каматна стапка, се прикажува во соодветните временски зони според периодот на преоцена на висината на променливата каматна стапка. На крајот се утврдува нето-износ на пондерираните каматочувствителни средства и обврски, коешто во регулативата се нарекува пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и ја означува промената на економската вредност на ова портфолио при претпоставен каматен шок од ± 2 процентни поена.

⁴⁹ Прилагодлива каматна стапка е каматната стапка којашто се менува еднострано, врз основа на одлука на банката.

Графикон бр. 40

Вкупна пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности / сопствени средства

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности забележа годишен раст од 42,1%, или за 3.605 милиони денари, достигнувајќи ниво од 11,2% од сопствените средства на банкарскиот систем (9% на крајот од 2023 година). Ова ниво е прилично блиску до максималното ниво забележано во последните пет години. По одделна банка, овој сооднос се движи во интервалот од 2,5% до 17,4%, што е под нивото од пропишаните 20%⁵⁰. Според типот на каматната стапка, зголемувањето произлегува од растот на пондерираната вредност на портфолиото со фиксна каматна стапка (за 3.035 милион денари, или за 105,9%), и тоа пред сè во рочниот сегмент меѓу две и петнаесет години, каде што се забележува висок годишен раст на пласманите во кредити и хартии од вредност, при истовремен пад на обврските врз основа на орочени депозити (речиси во целост во рочниот сегмент меѓу две и три години). Годишен раст, но далеку помал, бележи и пондерираната вредност на портфолиото со променлива каматна стапка (за 585 милиони денари, или за 10,2%)⁵¹, додека пондерираната вредност на портфолиото со прилагодлива каматна стапка, којашто и онака е ниска, се намали уште повеќе во 2024 година (за 14 милиони денари).

Во 2024 година, вкупниот јаз, односно нето непондерираната позиција меѓу каматочувствителните средства и обврски, забележа годишен раст од 11% или за 28.743 милиони денари. Растот најмногу се должи на годишната промена на јазот меѓу позициите со фиксна каматна стапка. Позитивниот јаз меѓу средствата и обврските со фиксна каматна стапка бележи годишно проширување (од 11.997 милиони денари, или за 13,5%), заради повисокиот раст на средствата во споредба со обврските со овој тип каматна стапка. Во структурата на средствата со фиксна каматна стапка најголем

⁵⁰ Според регулативата, во случај кога односот помеѓу вкупната пондерирана вредност на портфолиото на банкарски активности и сопствените средства на банката надминува 20%, банката е должна да предложи мерки за намалување на овој однос, а Народната банка може да ѝ наложи и издвојување соодветен износ на капитал за покривање на ризикот од промена на каматните стапки во портфолиото на банкарски активности.

⁵¹ Растот на пондерираната вредност на портфолиото со променлива каматна стапка произлегува од промените во каматочувствителните позиции во временските зони меѓу пет и петнаесет години, каде што се забележува раст на пласманите во кредити со овој тип каматна стапка.

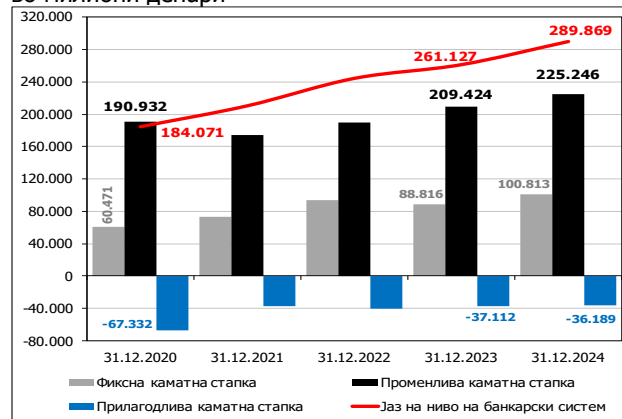
Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

раст бележат пласманите во кредити (за 35.742 милиона денари) и во хартии од вредност (за 27.063 милиони денари), додека кај обврските со овој тип каматна стапка, орочените депозити најмногу се зголемуваат (за 38.453 милиони денари). Исто така, и позитивниот јаз меѓу средствата и обврските со променлива каматна стапка забележа годишно проширување (за 15.822 милиона денари, или за 7,6%), најмногу заради годишниот раст на пласманите во кредити (за 16.597 милиони денари). Негативниот јаз меѓу средствата и обврските со прилагодлива каматна стапка бележи годишно стеснување (од 922 милиона денари или за 2,5%), заради поголемиот пад на средствата во споредба со обврските со овој тип каматна стапка. Во структурата на средствата со прилагодлива каматна стапка, пласманите во кредити бележат најголем пад (за 4.421 милион денари), а намалувањето на обврските најмногу произлегува од падот на орочените депозити (за 2.842 милиона денари).

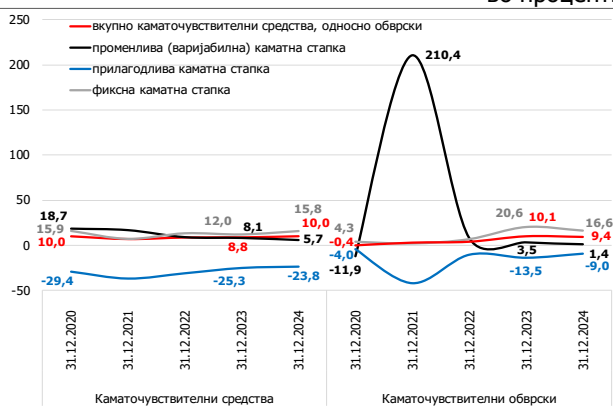
Графикон бр. 41

Каматочувствителни средства и обврски според типот на каматната стапка, јаз (лево) и годишна промена (десно)

во милиони денари

во проценти

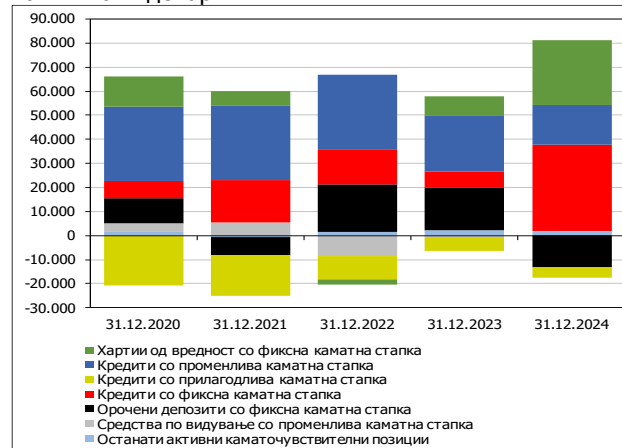

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

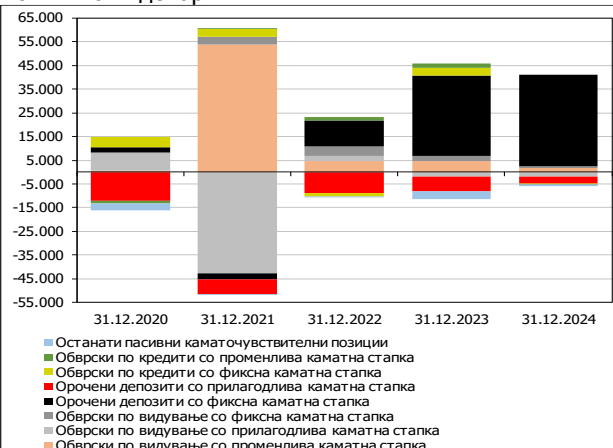
Графикон бр. 42

Годишни промени на каматочувствителните средства (лево) и обврски (десно), според типот на инструментот и типот на каматната стапка

во милиони денари

во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

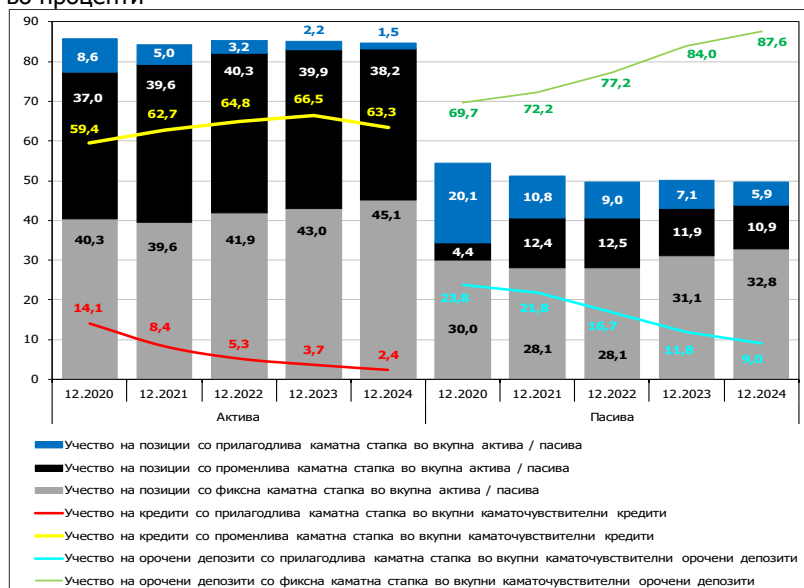

Изложеноста на индиректниот ризик од зголемување на каматните стапки, којашто произлегува од присуството на кредити со променлива и прилагодлива каматна стапка се намалува, но и натаму е голема. На 31.12.2024 година, збирното учество на овие кредити во вкупните кредити изнесува 65,8% (70,2% на 31.12.2023 година), што претставува намалување од 4,4 процентни поени, при што 63,3% од вкупните кредити имаат променлива каматна стапка, додека 2,4% се со прилагодлива каматна стапка. Во согласност со регулативата, треба да се има предвид дека во извештаите за ризикот од промена на каматните стапки, износот на сите позиции (вклучително и кредитите) кај кои е предвидена примена на различен вид каматна стапка во различни временски периоди до рокот на достасување, се распоредува во зависност од видот на каматната стапка што ќе се применува во соодветниот временски период. Така, на 31.12.2024 година, 16,9% од вкупните кредити за потребите на овие извештаи се прикажани како кредити со променлива каматна стапка, во соодветниот иден временски блок во кој е предвидено да се започне со примена на променлива каматна стапка, иако на нив сега се применува фиксна каматна стапка⁵².

И во 2024 година се бележи тренд на намалување на учеството на позициите со прилагодлива каматна стапка. Така, учеството на прилагодливата каматна стапка кај каматочувствителните средства се намали од 2,2% на крајот од 2023 година, на 1,5% на 31.12.2024 година, додека кај каматочувствителните обврски, од 7,1% на крајот од 2023 година, на 5,9% на 31.12.2024 година.

Графикон бр. 43

Структура на активата и пасивата, според типот на каматната стапка
во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Повеќе детали околу структурата на каматочувствителните позиции на банките се дадени во анексите кон овој извештај.

⁵² Имено, на 31.12.2024 година, за 46,4% од износот на кредитите, во примена е променлива каматна стапка, а за преостанатите 16,9% (до прикажаните 63,3% на 31.12.2024 година) сега се применува фиксна каматна стапка, којашто во текот на животниот век на кредитите (најчесто по неколку години) ќе биде заменета со променлива каматна стапка.

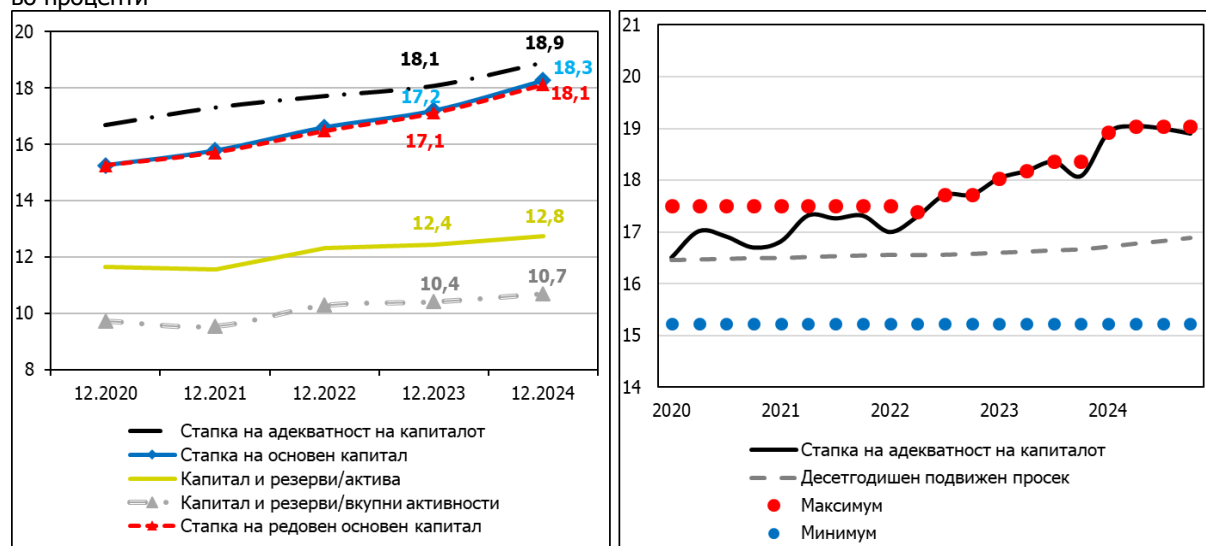

5. Ризик од несолвентност

За банкарскиот систем, 2024 година заврши со значително подобрени показатели за солвентноста и капитализираноста во споредба со претходната година. Стапката на адекватност на капиталот во текот на 2024 година достигна нивоа коишто се највисоки анализирано од 2006 година наваму, а на крајот од годината изнесува 18,9% (18,1% на 31.12.2023 година). Подобрувањето на показателот произлегува од растот на сопствените средства на банките, како резултат на реинвестирањето на добивките од 2023 и делумно од 2024 година и нови емисии на обични акции. Активностите на банките солидно растеа, но побавно во споредба со растот на капиталните инструменти на банките, што доведе до натамошно зајакнување на капитализираноста, а со тоа и на нивната отпорност. Слични се и резултатите од спроведеното стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на симулираните шокови со исклучително конзервативни претпоставки коишто покажуваат зголемена отпорност на банкарскиот систем во споредба со претходната година. Ова е особено значајно имајќи ги предвид домашното и надворешното окружување, коешто и натаму е неизвесно. Солвентноста на банкарскиот систем е на задоволително ниво и значително ги ублажува потенцијалните негативни ефекти од евентуално остварување на ризиците од каква било природа.

5.1. Солвентност и капитализираност на банкарскиот систем

Графикон бр. 44 Показатели за солвентноста и капитализираноста на македонскиот банкарски систем (лево) и движење на стапката на адекватност на капиталот (десно) во проценти

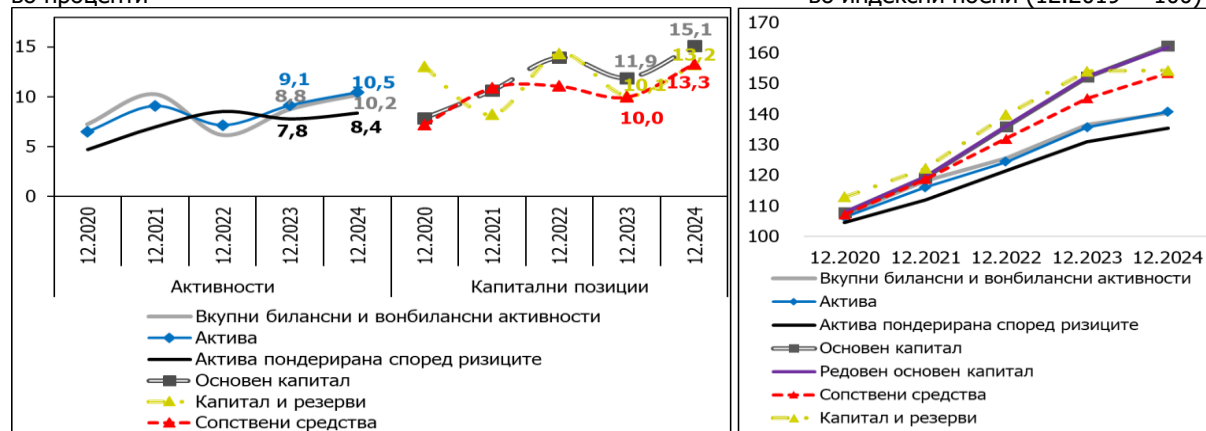
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Во 2024 година, банкарскиот систем ја задржа високата капитализираност и стабилната солвентна позиција. Стапката на адекватност на капиталот во 2024 година изнесува 18,9% и на годишна основа е повисока за 0,8 процентни поени. Со ова остварување, стапката се доближи до максимумот во изминатите десет години (19,0%), при што и натаму е над пресметаниот десетгодишен просек (16,9%). **Поволни поместувања**

забележаа и стапката на основен капитал и стапката на редовен основен капитал, коишто на 31.12.2024 година изнесуваат 18,3% и 18,1%, соодветно и на годишна основа се повисоки за 1,1 процентен поен, односно 1,0 процентен поен. Двете стапки се значително повисоки од пропишаниот минимум од 6% и 4,5%, соодветно. Подобрување беше забележано и кај **показателите за капитализираност (учество на капиталот и резервите во вкупната актива и соодносот меѓу капиталот и резервите и вкупните активности на банкарскиот систем),** коишто на крајот од годината изнесуваат **12,8% и 10,7%,** соодветно и на годишна основа се повисоки за 0,4 и 0,3 процентни поени, соодветно. Ваквите поместувања се одраз на повисоката годишна стапка на раст на капиталот и резервите во споредба со годишната стапка на раст на активностите на банките, што најмногу е резултат на докапитализациите и задржаните добивки во текот на годината. **Следствено, сопствените средства, основниот капитал и капиталот и резервите забележаа солиден годишен раст од 13,3%, 15,1% и 13,2%,** соодветно, додека растот на активата пондерирана според ризиците, билансната актива и вкупните (билансни и вонбилансни) активности на банките забележаа раст од **8,4%, 10,5% и 10,2%,** соодветно. Подобрување забележа и **просечната стапка на задолженост** (пресметана како сооднос меѓу основниот капитал и вкупната билансна и вонбилансна изложеност) којашто за 2024 година изнесува 12,1% (годишен раст од 0,4 процентни поени).

Графикон бр. 45 Годишна промена на компонентите на показателите за солвентноста (лево) и тренд на броителот и именителот на показателите за солвентноста (десно) во проценти

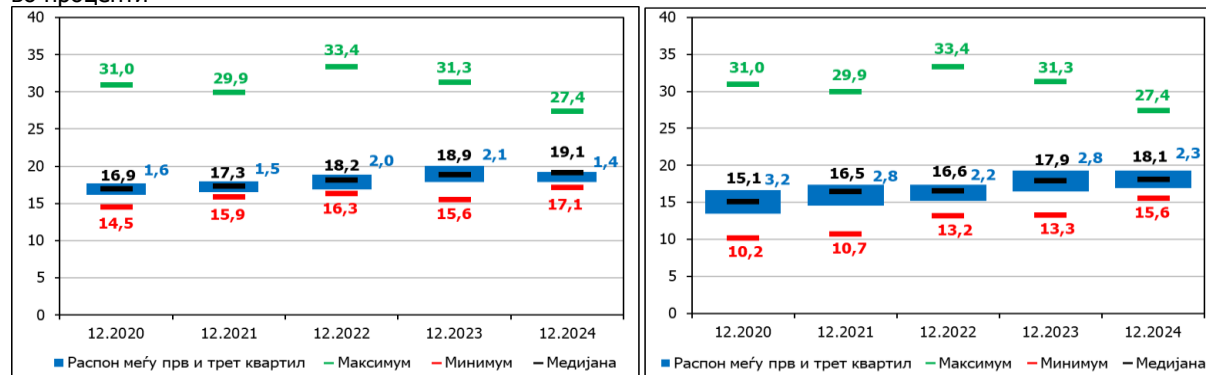
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Анализирано по одделна банка, стапките на адекватност на капиталот кај поголемиот дел од банките забележаа годишно зголемување. Во 2024 година, и натаму се бележи тренд на раст на медијалната вредност на стапката на адекватност на капиталот и на медијалната вредност на стапката на основен капитал на ниво на банкарскиот систем коишто го достигнаа највисокото ниво во изминатите пет години. Анализирано по одделна банка, стапките на адекватност на капиталот и стапките на основен капитал се на нивоа далеку над пропишаниот законски минимум, но и над вкупните минимални капитални барања (вклучувајќи ги супервизорските капитални барања и заштитните слоеви на капиталот) со што упатуваат на стабилна солвентна позиција на целокупниот банкарски систем.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

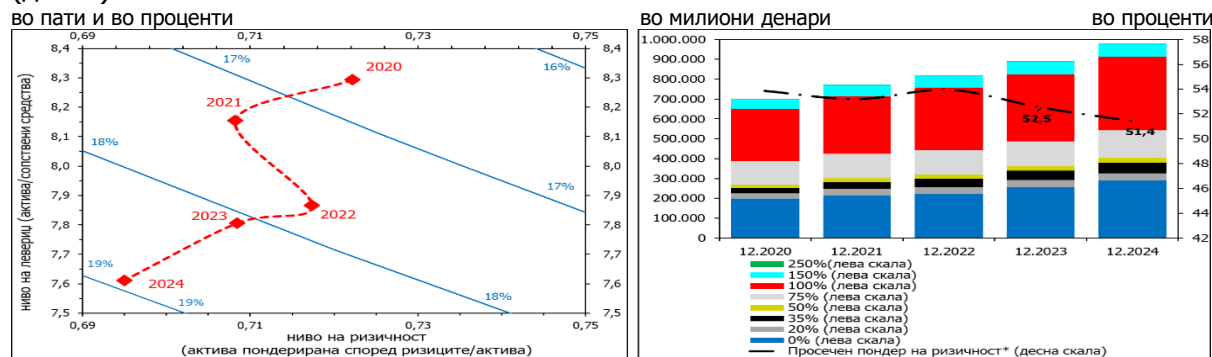
Графикон бр. 46 Мерки за распределбата на стапката на адекватност на капиталот (лево) и стапката на основен капитал (десно) во банкарскиот систем во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Расчленувањето на стапката на адекватност на капиталот на нејзините составни компоненти упатува на истовремено намалување на соодносот меѓу активата и сопствените средства (показател за намалено ниво на левериџ, задолженост) и на учеството на активата пондерирана според ризиците во вкупната актива (показател за нивото на ризичност на активностите на банкарскиот систем). При вакви поволни поместувања, стапката на адекватност на капиталот се зголеми од 18,1% во 2023 година на 18,9% во 2024 година.

Графикон бр. 47 Ниво на левериџ, ризичност и солвентност на банкарскиот систем (лево) и износ на вкупната билансна и вонбилансна изложеност, според пондерите на ризичност (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

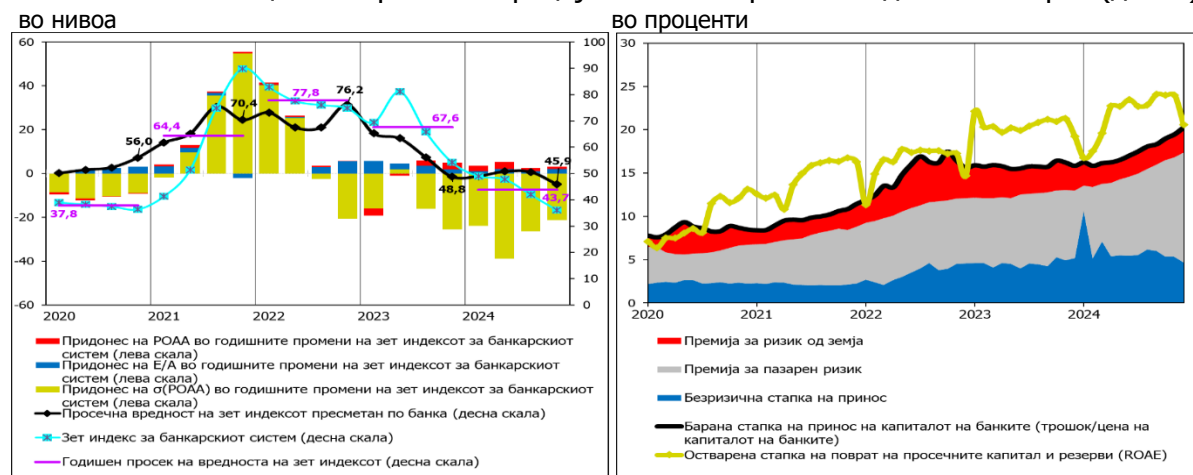
Забелешка: Просечниот пондер на ризичност е пресметан како сооднос меѓу активата пондерирана според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност на банкарскиот систем.

Вкупната актива пондерирана според ризиците оствари годишен раст од 8,4% (7,8% во 2023 година) или 44.223 милиони денари, што најмногу се должи на растот на активата пондерирана според кредитниот ризик, којашто се зголеми за 36.658 милиони денари или за 7,8%. Најголем раст во вкупната билансна и вонбилансна изложеност на банкарскиот систем забележаа побарувањата на банките од централните влади и централните банки (пондер на ризичност од 0%), како и побарувањата од други трговски друштва (пондер на ризичност од 100%) и портфолиото на мали кредити (пондер на ризичност од 75%). Во услови на побрз раст на активностите со пондер на ризичност од 0%, во споредба со оние со 100% и со 75%, просечното ниво на

ризиичност на банкарските активности забележа намалување (мерено преку соодносот меѓу активата пондерирана според кредитниот ризик и вкупната билансна и вонбилансна изложеност) за 1,1 процентен поен до нивото од 51,4%.

Графикон бр. 48 Зет-индекс (лево) и висина и структура на трошокот (цената) на капиталот на банките чии акции котираат на официјалниот пазар на Македонската берза (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Нагорното движење на зет-индексот упатува на помала променливост, а со тоа и на пониско ниво на ризик.

Сеопфатната анализа на македонскиот банкарски систем преку користење на зет-индексот, КАПМ и Алтмановата зет-оцена, упатува на стабилна солвентна состојба на системот.

Стабилноста на банкарскиот систем мерена преку т.н. зет-индекс (англ. Z-index⁵³) се задржа на релативно високо ниво. Вредноста на овој индекс во 2024 година е пониска на годишна основа што се должи на поголемиот придонес на променливоста на профитите на банките, односно повисок раст на именителот (стандардната девијација од стапката на поврат на просечната актива) во однос на растот на броителот (повратот на просечната актива и учеството на капиталот и резервите во активата). Падот на вредноста на зет-индексот којшто се забележува во последните три години според својата суштина означува поголема променливост, а со тоа и повисоки ризици, но индексот и натаму е на исклучително високо ниво коешто означува повисоко ниво на стабилност на банките.

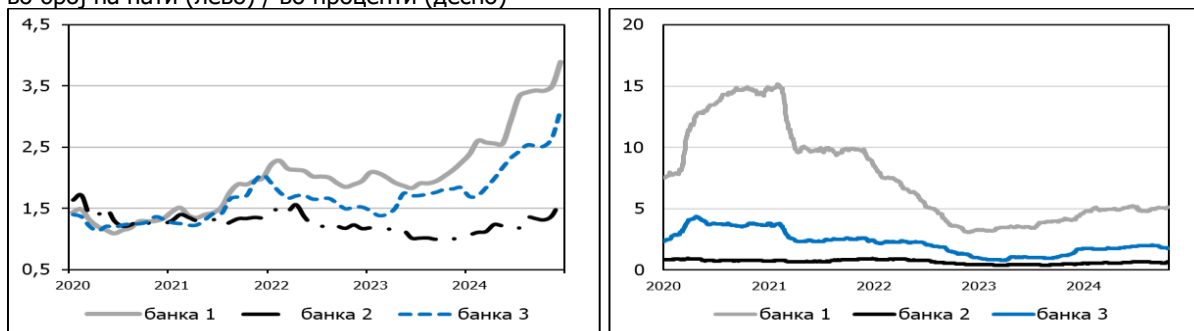
⁵³ **Зет-индексот** се пресметува на следниов начин: $Z = (ROAA + E/A) / (\sigma(ROAA))$, каде што ROAA претставува стапка на поврат на просечната актива, E се капиталот и резервите, A ја претставува активата, а $\sigma(ROAA)$ претставува стандардна девијација од стапката на поврат на просечната актива, пресметана за последните три години. Од формулата може да се забележи дека оваа мерка во себе комбинира повеќе показатели: показател за остварувањата, профитабилноста на банките (ROAA), показател за нивото на ризици во банкарското работење ($\sigma(ROAA)$) и мерка за стабилноста и солвентноста на банките (E/A). Вака пресметан, зет-индексот го мери „растојанието“ на банката од целосно исцрпување на нејзиниот капитален потенцијал, изразено во број на стандардни девијации од стапката на поврат на активата и како таков, претставува мерка за капацитетот на банките за апсорбирање загуби. Повисоките нивоа на овој индекс упатуваат на пониско ниво на ризик и повисоко ниво на севкупна стабилност на банките. Зет-индексот, вообичаено, се изразува во логаритамска форма (природен логаритам од претходно дадената формула), но полесно се интерпретира и е поиндикативен кога е изразен во нивоа.

Очекуваната стапка на принос на инвеститорите во акциите на банките, пресметана со примена на т.н. модел „КАПМ⁵⁴“, на примерок од седум банки чии акции котираат на официјалниот пазар забележа годишно зголемување. Имено, цената на капиталот, пресметана со овој модел се зголеми за 4,4 процентни поени и на крајот на 2024 година изнесува 20%. Стапката на поврат на капиталот, остварена од банките опфатени со анализата во текот и на крајот на 2024 година беше над нивото на бараната стапка на принос од акциите, што најмногу произлегува од зголемената премија за пазарен ризик, којашто како и очекуваната стапка на принос се зголеми за 4,9 процентни поени на годишна основа. Зголемувањето на премијата за пазарен ризик произлезе од поголемиот раст на пазарниот принос во однос на безризичната стапка на принос, особено во втората половина на 2024 година што соодветствува со објавувањето на полугодишните финансиски извештаи на банките со солидни остварувања кај профитабилноста и можноста за исплата на дивиденди. Во однос на останатите компоненти на бараната стапка, пондерираната премија за ризик од земја се задржа на стабилно ниво, додека безризичната стапка на принос беше пониска за 0,5 процентни поени на годишна основа.

Показателот за соодносот меѓу цените на акциите за трите најголеми банки во системот и нивната книговодствена вредност (англ. price-to-book ratio) во 2024 година имаше изразена нагорна тенденција. Ваквите движења беа под влијание на

Графикон бр. 49 Сооднос меѓу пазарната цена и книговодствената вредност на акциите (лево) и процент од вкупниот број издадени акции со коишто било тргувано во изминатиот едногодишен период (десно), за трите најголеми банки во системот во број на пати (лево) / во проценти (десно)

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките и Македонска Берза.

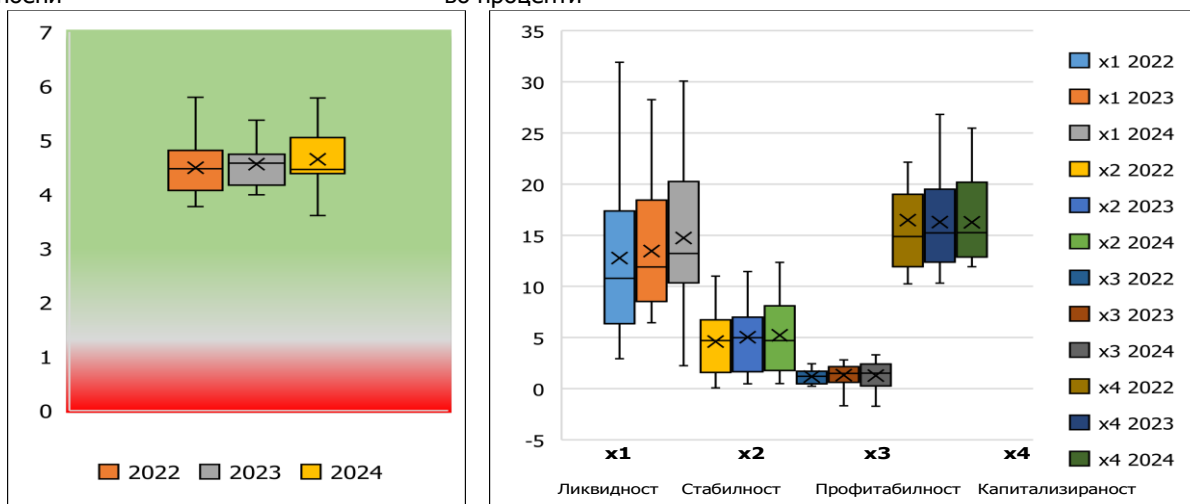
остварувањата во домашната економија, поволните поместувања кај инфлацијата и солидните остварувања кај банките, како позначајни фактори коишто делуваа врз локалниот сентимент на инвеститорите да го зголемат интересот за купување акции, вклучително и акции издадени од банките. Следствено, при ограничен обем на акции за тргување, соодносот на пазарните цени и книговодствената вредност на акциите забележа тренд на раст.

⁵⁴ Пресметан е со примена на т.н. модел КАПМ (англ. Capital-Asset Pricing Model – CAPM), каде што цената на капиталот се утврдува како збир од: 1) безризичната стапка на принос (утврдена е како просек од приносите до достасување на државните обврзници коишто котираат на Македонската берза), 2) производот од бета-коефициентот за акцијата и разликата меѓу пазарната стапка на принос и безризичната стапка на принос (или премија за пазарен ризик) и 3) премијата за ризик од земја (утврдена како разлика меѓу приносите на македонските еврообврзници и споредливи германски обврзници). Премијата за пазарен ризик е пресметана како просек од премиите за пазарен ризик за секоја банка одделно, пондериран со големината на нивната актива.

Алтмановата зет-оцена⁵⁵ (англ. Altman Z"-score) упатува дека системот е во сигурна зона, односно ризикот од несолвентност на македонскиот банкарски систем е на многу ниско ниво. Медијалната и просечната вредност на оцената во 2024 година и натаму се на високо ниво од 4,5 и 4,6, соодветно (4,6 и 4,6 во 2023 година, соодветно) и далеку над минималниот праг на зелената зона (2,6). Анализирани по одделните компоненти на формулата за пресметка на оцената, медијалната вредност бележи раст кај речиси сите показатели и кај поголемиот дел од банките, додека просечната вредност бележи раст кај показателите за ликвидноста и стабилноста, додека кај показателите за профитабилноста и капитализираноста се забележува мало намалување.

Графикон бр. 50 Алтманова зет-оцена за банкарскиот систем (лево) и анализа на мерките на дисперзија на компонентите на Алтмановата зет-оцена за 2022 – 2024 година (десно) во поени

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Просечната вредност е обележана со X, додека медијалната вредност е обележана со средната хоризонтална линија во рамките на столбот. Столбот ја означува интерквartilната разлика, односно дисперзијата на половината од вредностите на показателите за банките во системот. Левиот графикон е обоен согласно зоните на оцената (зелената боја означува сигурна зона). Одделните показатели се пресметани на следниов начин: X_1 = (висококвалитетна ликвидна актива – нето паричен одлив во следните 30 дена)/вкупна актива, X_2 = задржана добивка/просечна актива, X_3 = добивка од редовни активности/просечна актива и X_4 = капитал и резерви/ вкупни обврски.

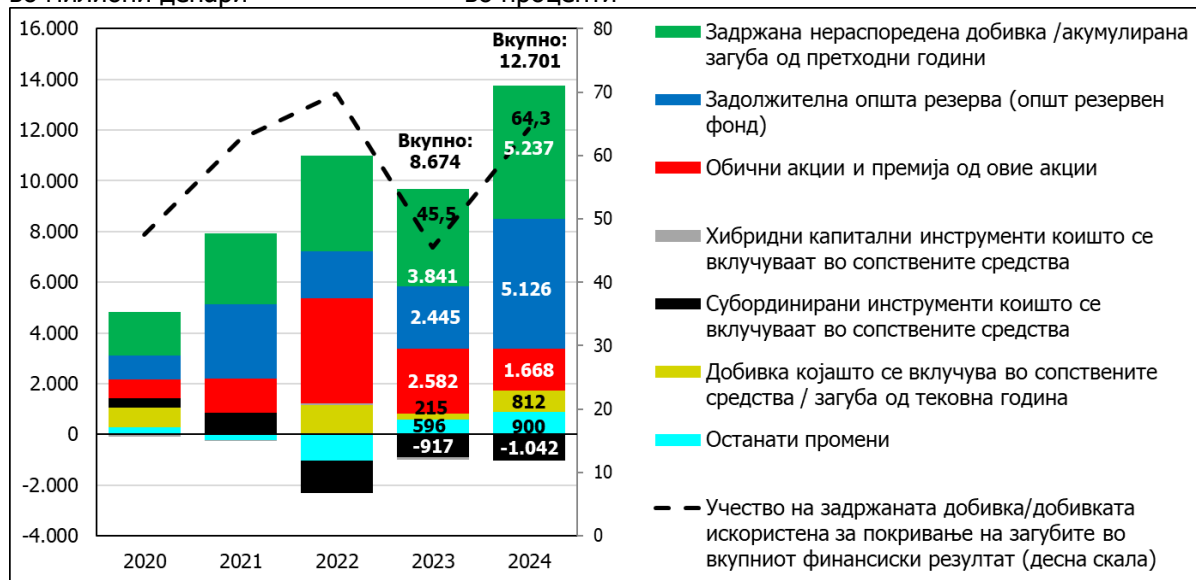
⁵⁵ **Алтмановата зет-оцена** е алатка којашто често се користи во корпоративните финансии за да се предвиди веројатноста дека компанијата ќе стане несолвентна во рок од две години. Зет-оцената користи вредности од билансот на успех и билансот на состојба за мерење на финансиската состојба на компанијата. Првичната формула претрпела низа измени со цел да им одговара на различните типови бизнис-модел. За целите на анализата на поединечните банки се користи следнава формула којашто е применлива за компанија со општ бизнис-модел и за пазари во развој (анг. Altman Z"-score): $Z'' = 3.25 + 6.56X_1 + 3.26X_2 + 6.72X_3 + 1.05X_4$. Повеќе информации за моделот се дадени во трудот од оригиналниот автор на следнава [врска](#) (стр. 19). Коефициентите за секој показател се изведени преку анализа на движењата на овие показатели за соодветни примероци на солвентни и несолвентни компании, земајќи ги предвид секторот и големината (средствата) на компаниите. Показателите во анализата се приспособени на карактеристиките на банките. Со оглед на деловниот модел, „РБСМ“ АД Скопје е изземена од анализата. Зет-оцената е пресметана за секоја банка поединечно и добиена е медијална и просечна вредност на оцената на ниво на системот. Толкувањето на добиените резултати исто така низ годините претрпело промена, а за целите на анализата се користи толкувањето (Altman E. I. 2006) според коешто: $Z > 2,6$ (зелена зона, мала веројатност за несолвентност), $1,1 < Z < 2,6$ (сива зона, потребна е дополнителна анализа за да се утврди точноста), $Z < 1,1$ (црвена зона, постои голема веројатност за несолвентност). Слична анализа е направена и во неодамнешна студија за оцена на дел од банките во индискиот банкарски систем. Повеќе детали на следнава [врска](#).

5.2. Квалитет на сопствените средства на банкарскиот систем

Во 2024 година, сопствените средства на банкарскиот систем забележаа годишен раст од 12.701 милион денари или 13,3%, којшто беше повисок во споредба со минатогодишниот (8.674 милиони денари или 10%). Најголем придонес за растот на сопствените средства во 2024 година имаа задржаните и реинвестираните добивки остварени во претходната година и делумно од 2024 година. Умерен придонес за растот на сопствените средства имаше и емисијата на нови обични акции (од страна една голема банка⁵⁶, една средна банка⁵⁷ и една мала банка⁵⁸). Слично влијание имаше и емисијата на нов капитален инструмент во форма на додатен капитал од страна на една голема банка. Одредено намалување се забележа кај субординираните инструменти (во еден дел заради намалување на сметководствената вредност поради навлегување во последните пет години до достасување), а мало позитивно поместување забележаа и останатите промени (како резултат на промените во објективната вредност на инструментите коишто се чуваат како расположливи за продажба и соодветно се одразуваат во ревалоризациските резерви). Повеќе детали во врска со нивото на сопствените средства по групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

Графикон бр. 51 Структура на годишните промени на сопствените средства во милиони денари во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките

Структурата на сопствените средства на ниво на банкарскиот систем покажува дека секторот располага со квалитетни капитални позиции, коишто му овозможуваат задоволителна отпорност на потенцијални стресни сценарија. На крајот на 2024 година, најквалитетниот слој од сопствените средства на банкарскиот систем (редовниот основен капитал) учествува со 95,9% во вкупните сопствени средства, на додатниот основен капитал отпаѓаат само 0,8% од сопствените средства на банкарскиот

⁵⁶ Повеќе информации на следнава врска: [МИ Октомври 2024](#) стр. 8.

⁵⁷ Повеќе информации на следнава врска: [МИ Февруари 2024](#) стр.9.

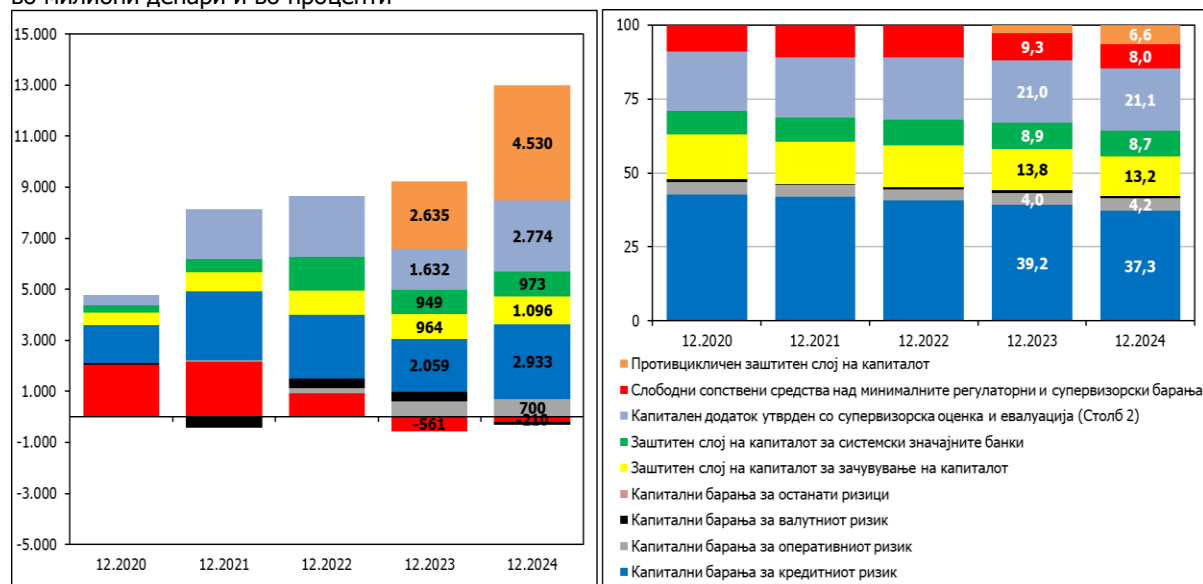
⁵⁸ Повеќе информации на следнава врска: [МИ Април 2024](#) стр. 7.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

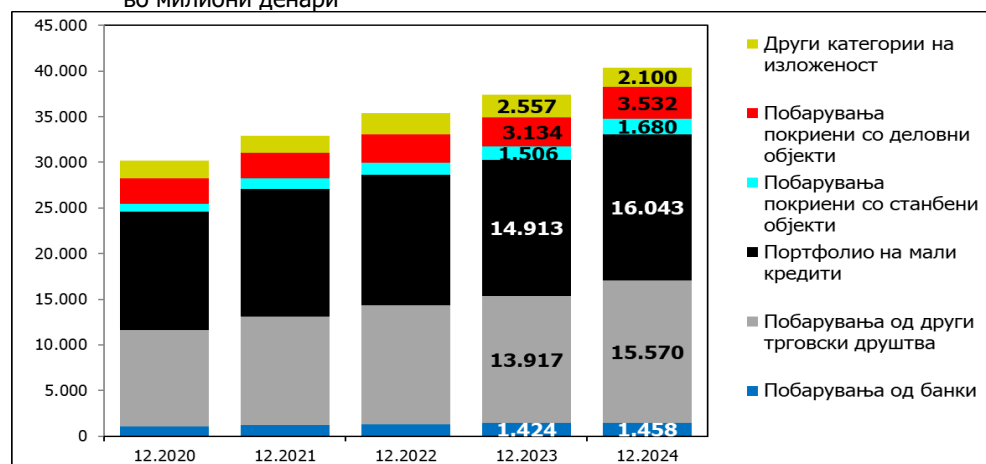
систем, при што само две банки имаат издадено инструменти на додатен капитал, а дополнителниот капитал сочинува 3,3%.

Графикон бр. 52 Структура на годишните промени (лево) и на состојбата (десно) на сопствените средства, според потребата за покривање на одделните ризици и за одржување на потребните заштитни слоеви на капиталот во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 53 Износ и структура на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, според категории изложеност во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките

Анализирано според намената речиси сите компоненти на капиталните барања бележат годишен раст. Капиталните барања за покривање на ризиците (од столбот 1) се зголемија за 3.538 милиони денари или за 8,4%, при што на крајот на годината тие зафаќаат 42,3% од вкупните сопствени средства на банкарскиот систем (44,2% на

31.12.2023 година)⁵⁹. Годишниот раст на капиталните барања за покривање на ризиците во најголема мера произлегува од зголемувањето на капиталните барања за покривање на кредитниот ризик, и тоа најмногу од активностите на банките со претпријатијата (побарувањата од други трговски друштва) и населението (побарувањата врз основа на портфолиото на мали кредити). Заштитните слоеви на капитал се зголемија за 6.599 милиони денари или за 27% на годишно ниво, со што на крајот на 2024 година зафаќаат 28,6% од вкупните сопствени средства на банкарскиот систем (25,5% на крајот на 2023 година). Анализирани структурно, зголемувањето на заштитните слоеви на капитал во најголема мера (4.530 милиони денари) произлегува од противцикличниот заштитен слој на капиталот, чијашто обврска за исполнување започна од 1 август 2023 година⁶⁰, додека заштитниот слој на капиталот за зачувување на капиталот и за системски значајни банки остварија помал и речиси изедначен раст (1.096 и 973 милиони денари, соодветно). Износот на капиталниот додаток утврден со супервизорската оценка (столб 2) забележа годишно зголемување од 2.774 милиони денари или за 13,8%, со што зафаќа 21,1% од вкупните сопствени средства на банкарскиот систем. Исполнувањето на повисоките барања за капитал во 2024 година се спроведе преку искористување на дел од слободните сопствени средства на банките, над потребните регулаторни и супервизорски барања, коишто забележаа годишен пад од 210 милиони денари, или за 2,3% со што нивното учество во вкупните сопствени средства на банките се намали до 8,0% (9,3% на крајот на 2023 година). Повеќе детали за капиталните барања за покривање на ризиците и стапката на адекватноста на капиталот по одделни групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

5.3. Стрес-тестирање на отпорноста на банкарскиот систем на хипотетички шокови

Банкарскиот систем покажува задоволително ниво на отпорност на спроведените редовни симулирани шокови коишто претпоставуваат екстремно остварување на кредитниот ризик во комбинација со остварување на валутниот и/или ризикот од промена на каматните стапки. Резултатите од симулацијата за истовремено остварувањето на кредитниот, валутниот и каматниот ризик упатуваат на зголемена отпорност на банкарскиот систем во споредба со 31.12.2023 година, што првенствено се должи на повисокото почетно ниво на стапката на адекватност на капиталот, пред шоките. Со направената симулација, стапката на адекватност на капиталот на ниво на банкарскиот систем по шоките се намалува од 18,9% на 7,7%.

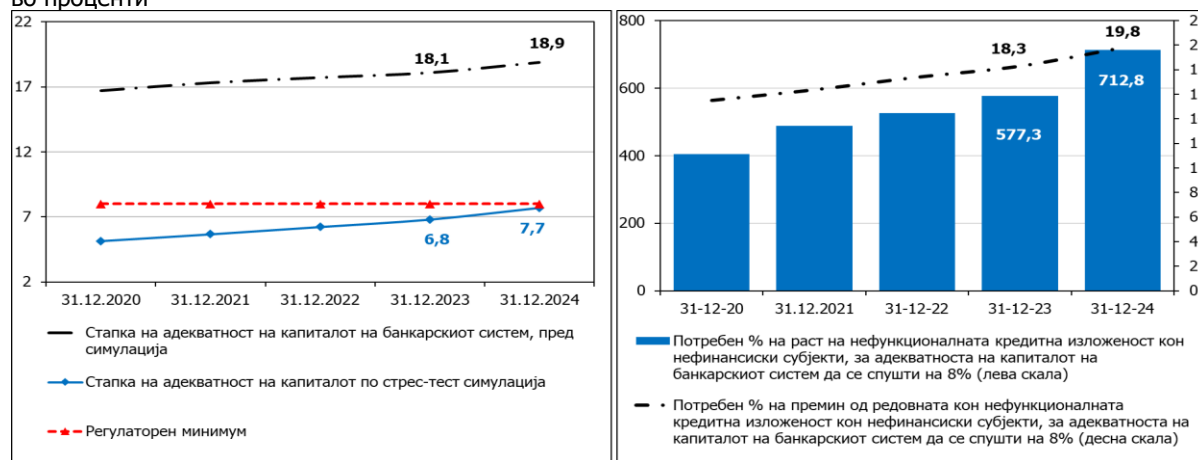
⁵⁹ Од четирите заштитни слоеви на капиталот предвидени со Законот за банките, во 2024 година сите банки имаа обврска да го исполнуваат заштитниот слој за зачувување на капиталот и противцикличниот заштитен слој на капиталот, а седумте системски значајни банки и заштитниот слој за системски значајни банки. Исто така, во април 2024 година при редовната годишна пресметка за целите на идентификување системски значајни банки беа утврдени седум банки коишто треба да се усогласат со стапката на заштитниот слој на капиталот за системска значајност до 31 март 2025 година. Повеќе детали на следнава [врска](#).

⁶⁰ Во текот на 2024 година, Советот на Народната банка донесе пет одлуки за висината на противцикличниот заштитен слој на капиталот на банките за изложеностите во Република Северна Македонија, при што стапките за овој заштитен слој изнесуваат 1,50% со примена од 1 април до 30 јуни 2025 година, 1,50% со примена од 1 јули до 31 јули 2025 година, 1,75% со примена од 1 август до 30 септември, 1,75% од 1 октомври до 31 декември 2025 година и 1,75% со примена од 1 јануари до март 2026 година. Повеќе детали се достапни на следнава [врска](#).

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

Графикон бр. 54 Резултати од стрес-тест симулацијата⁶¹ (лево) и потребно влошување на квалитетот на кредитната изложеност, за адекватноста на капиталот на банкарскиот систем да се спушти на 8% (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките

Симулацијата за стапките на транзиција коишто може да ги издржи капиталот на банките покажа дека адекватноста на капиталот се сведува на 8% при премин на 19,8% од редовна кредитна изложеност кон нефункционална изложеност, што е највисок процент во последните пет години. Овој премин соодветствува со растот на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти за 712,8%. Сепак, треба да се има предвид дека станува збор за прилично екстремна симулација со многу мала веројатност за остварување, особено на краток рок. Во 2024 година, нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти се зголеми за 5,6%⁶², при што само 1,2% од редовната кредитна изложеност кон нефинансискиот сектор доби нефункционален статус. Резултатите од направеното стрес-тестирање покажуваат зголемена отпорност на банкарскиот систем во споредба со претходната година, што потврдува дека солвентноста на домашниот банкарски систем е на задоволително ниво и значително ги ублажува потенцијалните негативни ефекти од евентуално остварување на ризиците од каква било природа.

⁶¹ Стрес-тестирањето опфаќа симулација на истовремено остварување на кредитен, валутен и каматен шок, преку:
- влошување на квалитетот на кредитната изложеност на нефинансиските лица, при што се претпоставува премин на 20%, 25% и 30% од кредитната изложеност кон нефинансиски сектор од категориите на ризик „А“, „Б“ и „В-редовно“, соодветно кон категориите на ризик „В-нефункционално“, „Г“ и „Д“, при што преминатата изложеност се распоредува подеднакво (по 33,3%) во послабите категории на ризик и се задржува истиот процент на покриеност со исправка на вредноста;
- раст на изложеноста кон финансиските субјекти којашто е нефункционална за 100% за сметка на намалувањето на изложеноста во категорија на ризик „А“;
- депрецијација на вредноста на денарот во однос на еврото за 30%; и
- раст на активните и пасивните каматни стапки од 1 до 5 процентни поени.

⁶² За зголемувањето на нефункционалната кредитна изложеност кон нефинансиските субјекти во 2024 година придонесе промената на методолошкиот пристап во определување на нефункционалниот статус (поточно, броењето на деновите на доцнење), којашто започна да се применува со новата [Одлука за методологијата за управување со кредитниот ризик](#) од 1.1.2024 година. Повеќе детали се достапни во делот за кредитниот ризик од Извештајот.

IV. Позначајни билансни промени и профитабилност на банкарскиот систем

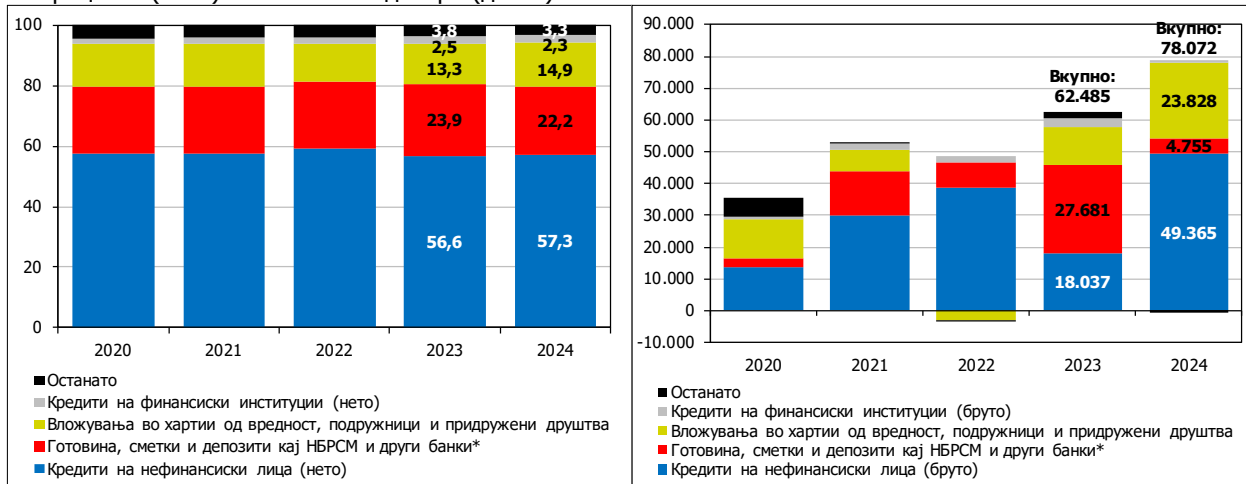
1. Активности на банките

Билансот на состојба на банкарскиот систем во 2024 година забележа забрзан раст на годишна основа. Анализирано на страната на пасивата, двигател на растот се повисоките депозити на нефинансиските субјекти, како и капиталот и резервите поради задржаните добивки. Депозитите на домаќинствата имаат поголем придонес во годишниот раст на вкупните депозити, а раст бележат и депозитите на претпријатијата, но забавен. Според валутните карактеристики, денарските депозити имаат најголем придонес во растот, но забрзан раст е забележан и кај девизните депозити. Од аспект на рочноста, растот на долгорочните депозити забрза и имаше највисок придонес, а зголемени се и депозитите по видување, додека краткорочните депозити и натаму опаѓаа. Поволните трендови кај депозитите во однос на валутната и рочната структура се поттикнати и од мерките на Народната банка за поддршка на денаризацијата и штедењето на подолг рок.

На страната на активата на банкарскиот систем, растот главно се должи на повисоките кредити на нефинансиските субјекти, но и на ликвидната актива. Забрзување на растот се забележува особено кај кредитите на претпријатијата, но значителен е и растот на кредитирањето на домаќинствата. Во однос на валутните карактеристики, зголемувањето е поизразено кај денарските отколку кај кредитите со валутна компонента. Според рочноста, забележителен раст бележат краткорочните и долгорочните кредити, додека достасаните кредити опаднаа.

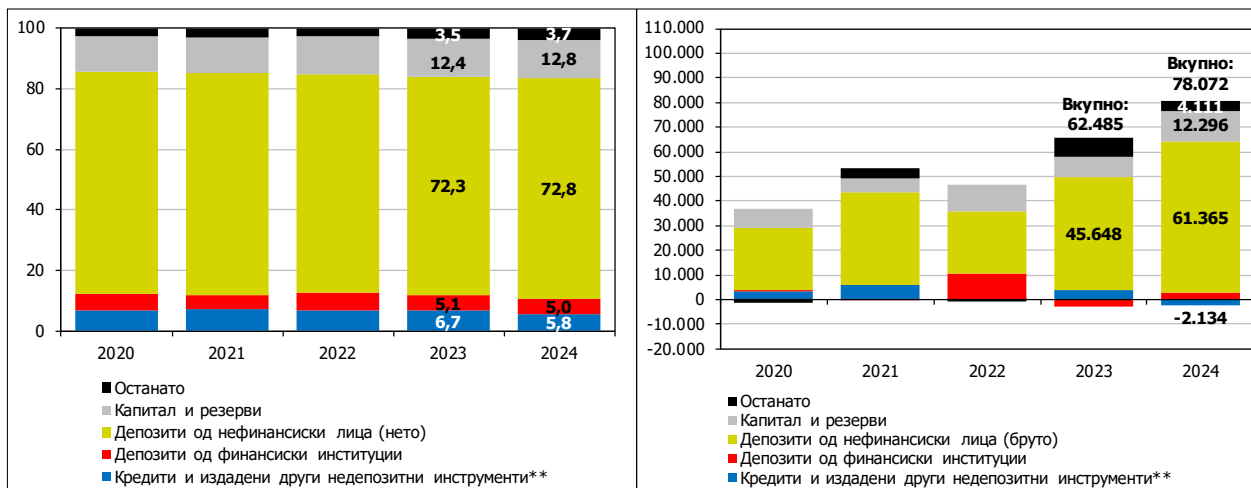
Графикон бр. 55

Структура на активата (горе лево) и на пасивата (долу лево) и структура на годишните промени на активата (горе десно) и на пасивата (долу десно) на банкарскиот систем во проценти (лево) и во милиони денари (десно)

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

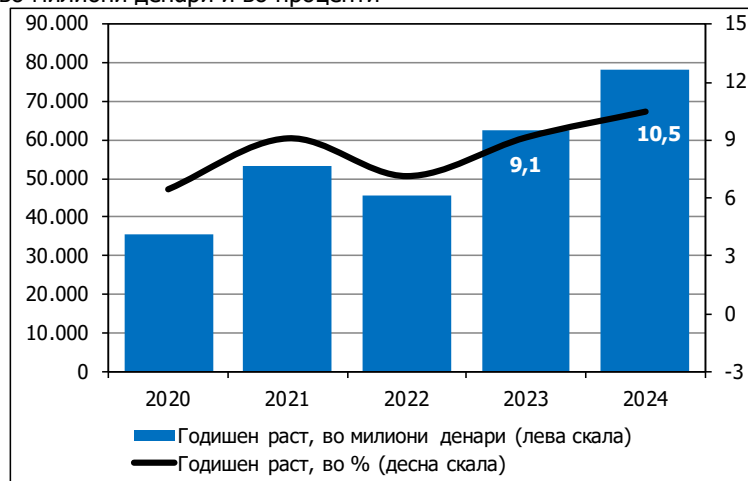
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од банките. Забелешка: * Во готовината, сметките и депозитите кај НБРСМ и други банки се вклучени и средствата во резервниот гарантен фонд на КИБС, како и задолжителната резерва во девизи; ** Издадените други недепозитни инструменти опфаќаат издадени субординирани и хибридни капитални инструменти.

Билансот на состојба на банкарскиот систем во 2024 година порасна за 78.072 милиона денари, или за 10,5% на годишна основа, со што растот и натаму забрзува (9,1% на 31.12.2023 и 7,1% на 31.12.2022). Основен двигател на растот се зголемените депозити на нефинансиските субјекти, а значителен придонес имаат и повисокиот капитал и резерви главно како резултат на задржувањето на добивките. На страната на активата, растот произлегува од повисоките пласмани во кредити на нефинансиските субјекти, како и зголемените ликвидни средства, во чијашто структура највисоко зголемување бележат пласманите во државни хартии од вредност (домашни и странски) и средствата на банките на денарската сметка на Народната банка.

Графикон бр. 56

Актива на банкарскиот систем

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

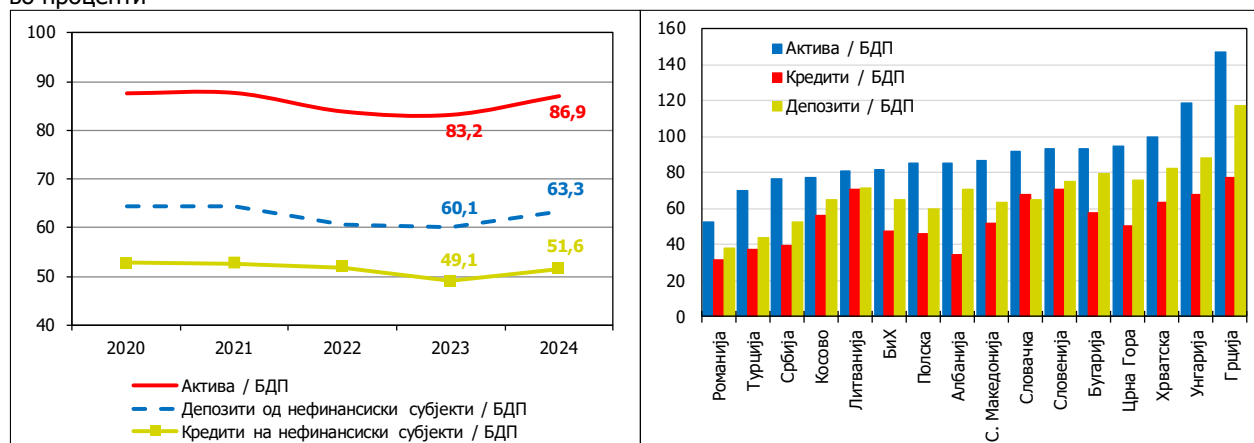
Во услови на забрзување на растот на активата на банките, показателите за финансиско посредување бележат зголемување во 2024 година. Степенот на

финансиско посредување во нашата земја е на слично рамниште со поголемиот број земји од Централна и Југоисточна Европа, но и натаму е релативно скроман во однос на земјите со поразвиени финансиски системи.

Графикон бр. 57

Степен на финансиско посредување во Република Северна Македонија (лево) и по одделни земји (десно)
во проценти

Извор: Народната банка и ДЗС врз основа на податоците доставени од банките, ММФ и интернет-страниците на одделните централни банки.

1.1. Кредити на нефинансиските субјекти⁶³

Кредитирањето на нефинансискиот сектор забележа забрзан раст во текот на 2024 година, достигнувајќи стапка којашто е највисока анализирано од втората половина на 2009 година наваму. На крајот од 2024 година, вкупните кредити на нефинансискиот сектор пораснаа за 49.365 милиони денари или за 11,2% во однос на крајот од 2023 година. Кредитирањето на претпријатијата и на домаќинствата се зголеми, а околу 60% од годишниот раст на кредитната активност отпаѓа на зголеменото кредитирање на претпријатијата. Високиот кредитен раст се јавува во услови на нето-олеснување на кредитните услови и зголемување на побарувачката на кредити од второто до четвртото тримесечје при умерено намалување на основната каматна стапка на Народната банка.⁶⁴ Анализирано по одделни банки, раст на кредитирањето бележат единаесет од вкупно дванаесет банки,⁶⁵ а растот најмногу произлегува од повисокото кредитирање од страна на големите банки.

⁶³ Кредитите на нефинансиските субјекти ги вклучуваат кредитите на нефинансиските лица – резиденти и нерезиденти, и тоа кредитите на приватните и јавните нефинансиски друштва, централната влада, локалната самоуправа, непрофитните институции коишто им служат на домаќинствата (кредити на други клиенти), самостојните вршители на дејност и физичките лица (кредити на домаќинствата).

⁶⁴ Во согласност со Анкетите на кредитната активност од второто до четвртото тримесечје во 2024 година, нето-олеснување бележат кредитните услови за претпријатијата и за домаќинствата, а него-зголемување на побарувачката на кредити има и кај двата сектора. Основната каматна стапка на Народната банка од 6,30% на крајот од 2023 година во три наврати беше намалена до 5,55% на крајот од 2024 година. Во февруари 2025 година, стапката беше дополнително намалена на 5,35%.

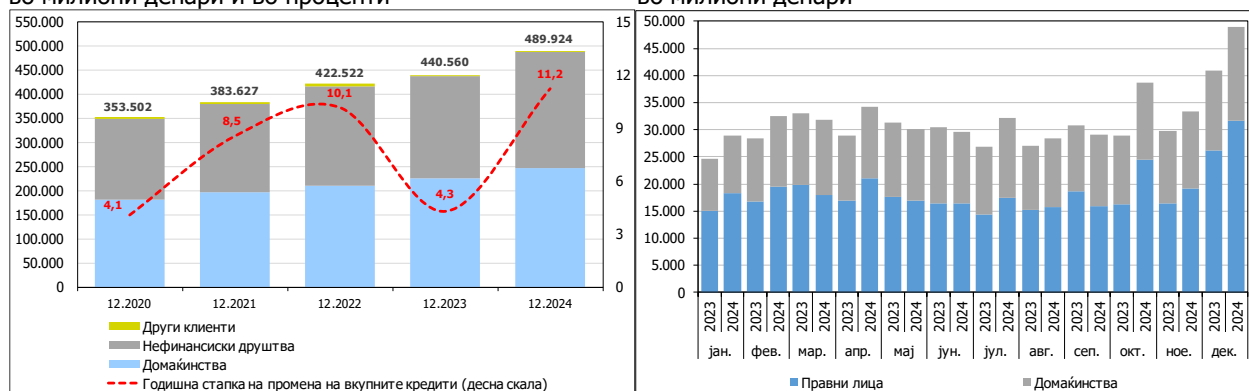
⁶⁵ Не е земена предвид РБСМ АД Скопје.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

Графикон бр. 58

Износ на кредитите и годишна стапка на промена на нефинансиските субјекти (лево) и новоодобрени кредити по одделни сектори (десно) во милиони денари и во проценти

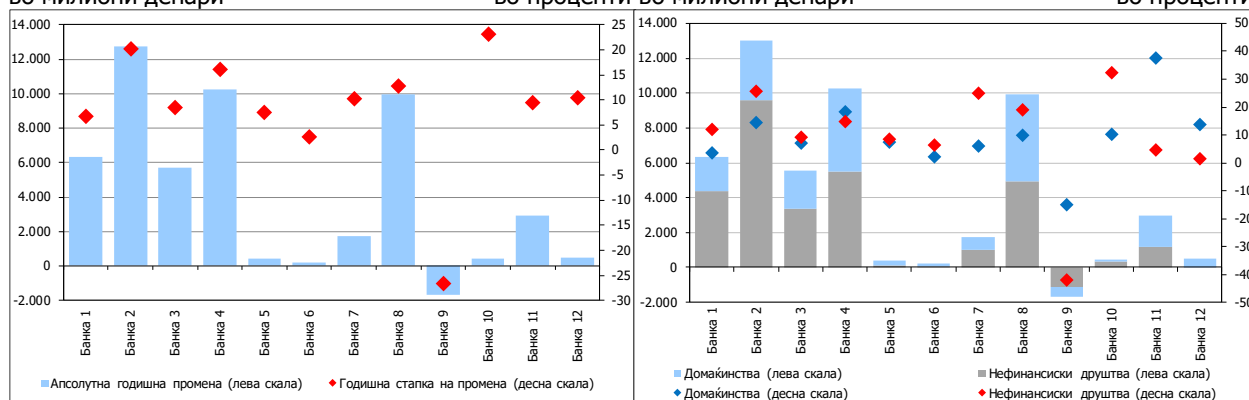

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Обемот на новоодобрени кредити на нефинансискиот сектор⁶⁶ во 2024 година е повисок за 10,2% и е во склад со растот на вкупните кредити. По сектори, забележително зголемување на новоодобрените кредити се забележува кај претпријатијата (за 11,7%) и кај домаќинствата (за 8,0%).

Графикон бр. 59

Годишен раст на вкупните кредити на нефинансиските субјекти (лево) и на кредитите на нефинансиските друштва и домаќинствата (десно), по поединечна банка во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Кредитирањето на претпријатијата значително забрза во текот на 2024 година и ги надмина стапките на висок годишен раст од 2021 и 2022 година. На 31.12.2024 година, вкупните кредити на претпријатијата беа повисоки за 29.342 милиона денари или за 13,9%⁶⁷ во споредба со крајот на 2023 година. Зголемувањето се должи на високиот двоцифрен раст во повеќе дејности, и тоа: енергетскиот сектор (за 53,2%),

⁶⁶ За анализата на новоодобрените кредити, нефинансискиот сектор ги вклучува само правните лица и домаќинствата, додека другите клиенти се исклучени поради големите флукуации на износите на новоодобрени кредити.

⁶⁷ Ако се одземе ефектот на нето-отписите, годишната стапка на раст е пониска и изнесува 12,9% (3,0% на 31.12.2023 година), што се должи на значително понискиот раст на отпишаните кредити на претпријатијата од растот на вкупните кредити кон овој сектор во 2024 година.

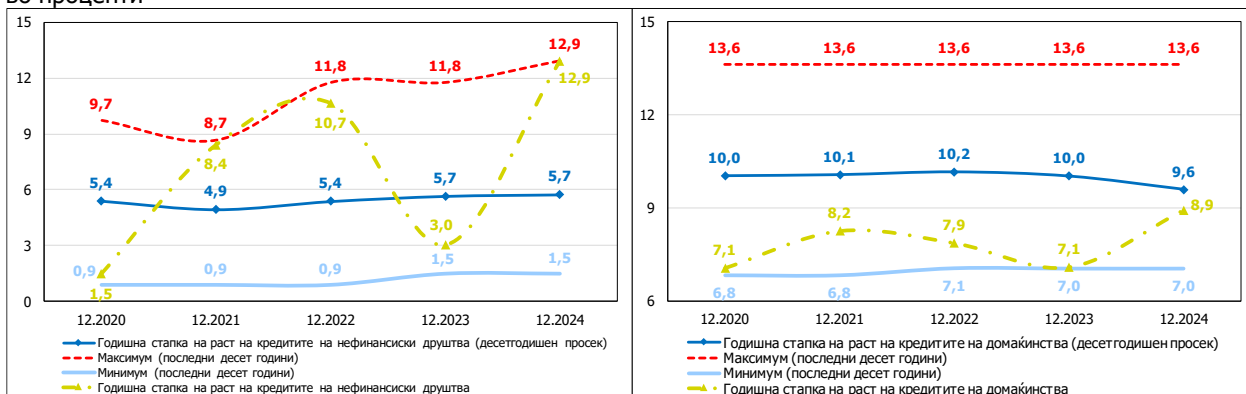

стручните, научните и техничките дејности (за 23,0%), преработувачката индустрија (за 13,4%), земјоделството (за 11,8%), градежниот сектор (за 10,7%), угостителскиот сектор (за 10,7%) итн. Овие движења се јавуваат во услови на нето-олеснување на кредитните услови од второто до четвртото тримесечје во годината, што главно се огледа преку намалување на каматните стапки и зголемување на побарувачката на кредити. Очекувањата за првото тримесечје од 2025 година се дека кредитните услови умерено ќе се олеснат, а кредитната побарувачка и натаму ќе се зголемува.⁶⁸

Во структурата на кредитите според големината на нефинансиските друштва,⁶⁹ претежното учество на кредитите на големите претпријатија се зацврстува (37,5%). Од друга страна, и покрај зголеменото учество, кредитите на микропретпријатијата и понатаму се најмалку застапени во кредитното портфолио на банките (8,7%). Повисокото учество на кредитите на поголемите претпријатија се должи на поголемите износи на кредити коишто им се одобрени, а делумно и на резервираноста на банките во однос на кредитирањето на помалите претпријатија.⁷⁰ Во однос на дејноста на клиентите, најголемо е учеството на кредитите на претпријатијата во индустрискиот сектор (35,3%) и на претпријатијата коишто се занимаваат со трговија на големо и мало (26,2%), а значително е и учеството на кредитите во градежништвото (19,4%).

Графикон бр. 60

Десетгодишен подвижен просек на годишните стапки на раст на кредитите на нефинансиските друштва (лево) и кредитите на домаќинствата (десно) во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Забелешка: Исклучен е ефектот од сите задолжителни отписи извршени во периодот 1.1.2016 – 31.12.2024 година. Почнувајќи од декември 2019 година, податокот содржи и наплатени задолжително отпишани кредити.

⁶⁸ Извор: Анкетите за кредитната активност во првото, второто, третото и четвртото тримесечје од 2024 година.

⁶⁹ Критериумите за класификација на субјектите според големината (на големи, средни, мали и микро) се дадени во член 470 од Законот за трговски друштва.

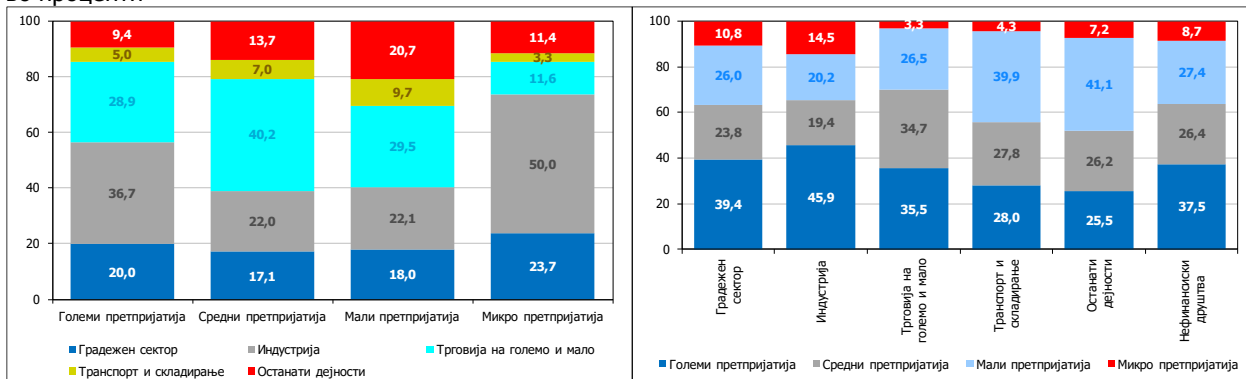
⁷⁰ Некои од причините поради коишто банките не се склони да финансираат мали и средни претпријатија се слабата финансиска писменост, слабото корпоративно известување и неволноста на претпријатијата да обелоденат и да споделат деловни информации (повеќе на стр. 5 во Macedonia2025 (2020). [Barriers for access to finance for MSMEs in North Macedonia: Stock of existing data and knowledge.](#))

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

Графикон бр. 61

Структура на кредитите на нефинансиските друштва, по одделни дејности и според големината на друштвото во проценти

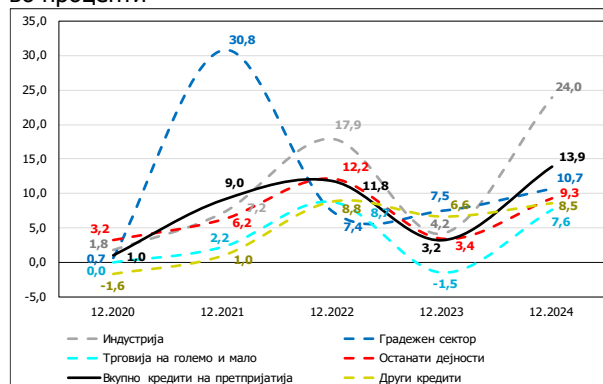
Извор: Кредитниот регистар на Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Забрзан раст во 2024 година бележи и кредитирањето на домаќинствата, но тоа не е изразено како кај претпријатијата. Вкупните кредити на домаќинствата на крајот од 2024 година на годишна основа се зголемени за 20.288 милиони денари или за 9,0%⁷¹ (раст за 14.649 милиони денари или за 6,9% на крајот од 2023 година). Сепак, оваа стапка на раст и натаму е под просекот за последниот десетгодишен период. Забрзаниот кредитен раст е забележан при нето-олеснување на кредитните услови, особено во поглед на каматната стапка на потрошувачките кредити и провизиите за станбените кредити и зголемување на кредитната побарувачка од второто до четвртото тримесечје во годината. Во првото тримесечје од 2025 година, очекувањата се дека кредитните услови значително ќе се олеснат, а побарувачката за кредити умерено ќе се зголеми.⁷²

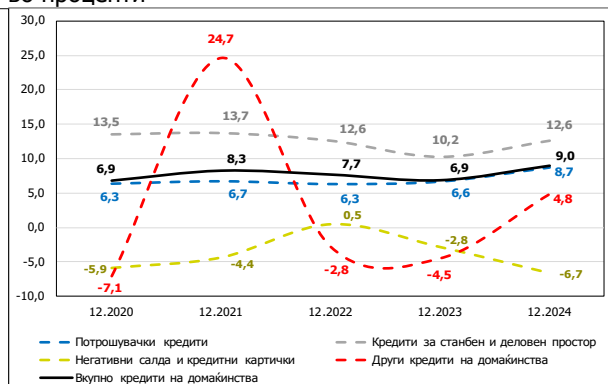
Графикон бр. 62

Годишни стапки на промена на кредитите на претпријатијата (лево) и домаќинствата (десно)

во проценти

во проценти

Извор: Народната банка и Кредитниот регистар на Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁷¹ Ако се одземе ефектот на нето-отписите, годишната стапка на раст е пониска и изнесува 8,9% (7,1% на 31.12.2023 година), што се должи на понискиот раст на отпишаните кредити на домаќинствата од растот на вкупните кредити кон овој сектор во 2024 година.

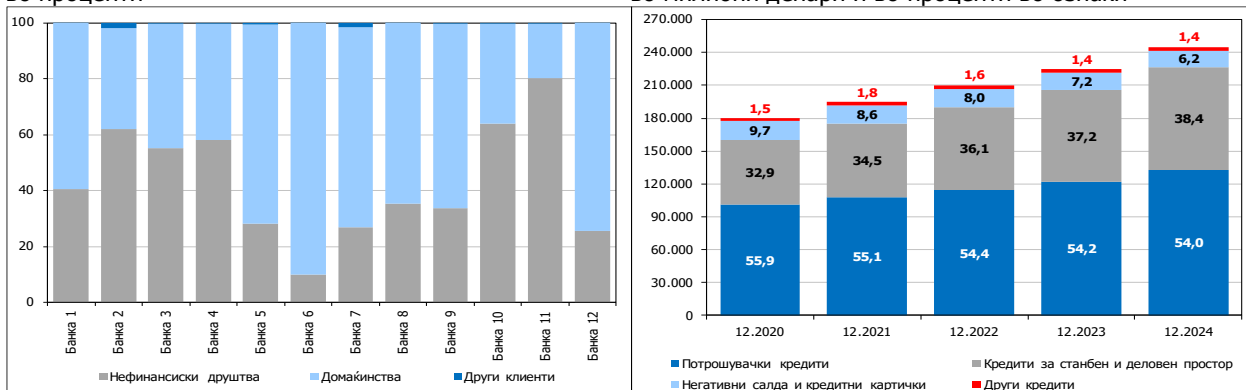
⁷² Извор: Анкетите за кредитната активност во првото, второто, третото и четвртото тримесечје од 2024 година.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

Графикон бр. 63

Секторска структура на кредитите на нефинансиските субјекти, по поединечна банка (лево) и структура на кредитите на физичките лица, по производи (десно) во проценти

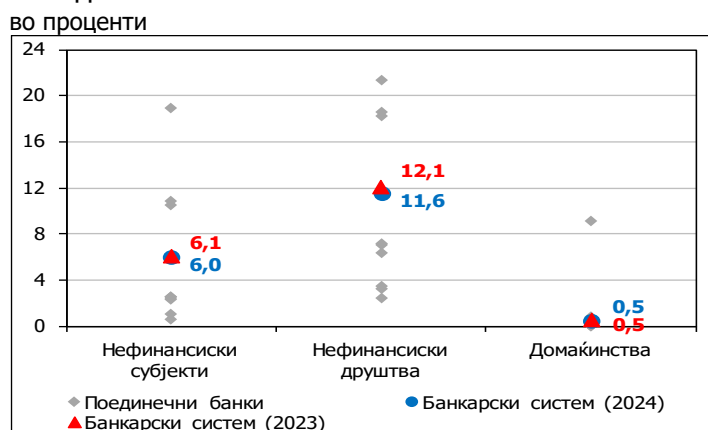

Извор: Кредитниот регистар на Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Учеството на кредитите на домаќинствата во вкупната структура на кредитите на нефинансиските субјекти изнесува 50,3%, што е помалку за 1,0 процентен поен во однос на крајот од 2023 година, додека учеството на кредитите на претпријатијата е 49,2%, што е повеќе за 1,2 процентни поени.⁷³ Анализирano според типот на кредитните производи, кредитите на физичките лица наменети за финансирање на потрошувачката учествуваат со 61,6% (го вклучува учеството од 54,0% на потрошувачките кредити), додека станбените кредити учествуваат со 38,4% во вкупната структура на кредитите на физичките лица. Јазот меѓу учеството на потрошувачките и на кредитите за набавка и реновирање станбен и деловен простор и натаму се стеснува поради повисокиот раст на станбените кредити (раст од 12,6% на станбените кредити наспроти растот од 8,7% на потрошувачките кредити на крајот од 2024 година).

Графикон бр. 64

Учество на „зелените“ кредити во вкупните кредити на нефинансиските субјекти и по одделни сектори, по поединечна банка

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁷³ Учеството на кредитите на другите клиенти од нефинансискиот сектор на 31.12.2024 година изнесува 0,5% и е минимално пониско отколку на 31.12.2023 година кога изнесуваше 0,6%.

Зелените кредити⁷⁴ забележаа раст во текот на 2024 година, но нивното учество во кредитните портфолија на банките е речиси непроменето (6,0%⁷⁵ на 31.12.2024 година). На крајот од 2024 година, вкупните зелени кредити пораснаа за 2.273 милиони денари или за 8,4% во споредба со крајот на претходната година, а растот во целост е резултат на зголемувањето на зеленото кредитирање на претпријатијата за 9,2%, додека зелените кредити на домаќинствата се намалија за 6,5%.

Графикон бр. 65

Структура на вкупните кредити, според секторот (лево) и валутата (средина) и структура на редовните кредити според рочноста (десно)

во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Според валутната структура на кредитите, растот е особено изразен кај денарските кредити, чиешто зголемување учествува со 93% во вкупниот раст на кредитите. На 31.12.2024 година, денарските кредити се зголемија за 45.926 милиони денари или за 18,0%⁷⁶, додека кредитите со валутна компонента пораснаа за 3.439 милиони денари или за 1,8%⁷⁷. **Како последица на овие движења, учеството на денарските**

⁷⁴ Под „зелен кредит“ се подразбира начинот на финансирање којшто му овозможува на кредитокорисникот да инвестира исклучиво во проекти со значителен позитивен придонес врз животната средина и во проекти што придонесуваат за намалување на негативните ефекти од климатските промени. Зелените кредити имаат за цел да обезбедат (i) подобрување на енергетската ефикасност на домаќинствата и на корпоративниот сектор; (ii) поддршка на инвестициите во зелени технологии, материјали и решенија; (iii) поддршка на инвестициите во обновливи извори на енергија, контрола и спречување на загадувањето, заштита на животната средина, намалување на ризиците од климатските промени и слично. За потребите на овој извештај, како зелени кредити се сметаат кредитите коишто се наменети за подобрување на енергетската ефикасност на домаќинствата и на корпоративниот сектор; кредитите за поддршка на инвестициите во зелени технологии, материјали и решенија; кредитите за поддршка на инвестиции во обновливи извори на енергија, контрола и спречување на загадувањето, заштита на животната средина, намалување на ризиците од климатските промени и слично.

⁷⁵ Од дванаесетте анализирани банки, на 31.12.2024 година, една банка нема зелени кредити во портфолиото. Кај банките коишто имаат одобрено вакви кредити, три банки бележат двоцифрено учество на зелените во вкупните кредити, а учеството по банка се движи во интервал од 0,7% до 19,0%. Анализирano по сектори, учеството на зелените кредити во вкупните кредити по одделни банки е помеѓу 2,4% и 21,3% кај кредитите на претпријатијата, односно помеѓу 0,0% и 9,2% кај кредитите на домаќинствата.

⁷⁶ Зголемувањето на денарските кредити кон нефинансискиот сектор на годишна основа е резултат на растот кај кредитите на претпријатијата за 35.126 милиони денари или за 26,9% и на домаќинствата за 10.923 милиони денари или за 8,9%, додека пад се јавува кај кредитите на другите клиенти за 124 милиони денари или за 9,5%.

⁷⁷ Повисокото кредитирање со валутна компонента кон нефинансискиот сектор на годишна основа во целост се должи на растот кај денарските кредити со девизна клаузула за 4.200 милиони денари или за 3,8%, додека девизните кредити бележат пад за 761 милион денари или за 1,0%. Растот на денарските кредити со девизна клаузула во целост е резултат на зголемените кредити на домаќинствата (за 7.147 милиони денари или за 8,2%), а намалување бележат кредитите на претпријатијата (за 2.185 милиони денари или за 12,3%) и кредитите на другите клиенти (за 132 милиони денари или за

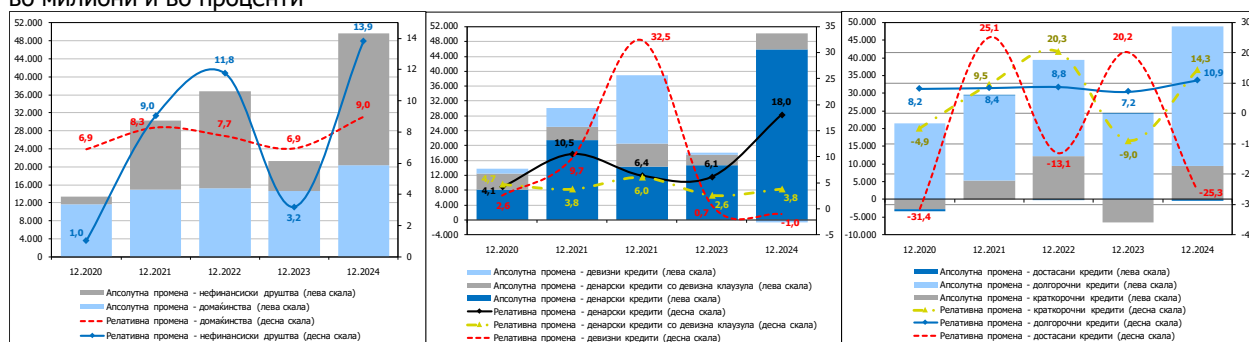

кредити во валутната структура порасна за 3,6 процентни поени и достигна 61,4%, по што следуваат кредитите во денари со девизна клаузула (23,4%) и девизните кредити (15,2%).

Анализата на рочната структура на кредитите⁷⁸ укажува дека растот на кредитите најмногу се должи на повисоките краткорочни и долгорочни кредити. На крајот од 2024 година, долгорочните кредити пораснаа за 39.424 милиони денари, односно за 10,9%, а краткорочните кредити се зголемија за 9.422 милиона денари или за 14,3%. Во рочната структура на кредитите, долгорочните кредити имаат најголемо учество од 84,0%, коешто бележи мало намалување за сметка на сè поголемото учество на краткорочните кредити од 15,7%. Достасаните кредити се мали, но нивните движења се доста променливи.⁷⁹

Графикон бр. 66

Годишен раст на кредитите, според секторот (лево), валутата (средина) и рочноста (десно) во милиони и во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

1.2. Депозити на нефинансиските субјекти

Во 2024 година, депозитите од нефинансиските субјекти забележаа забрзан годишен раст искачувајќи се до нивото од 11,4% или за 61.365 милиони денари (во 2023 година, растот изнесуваше 9,2% или за 45.648 милиони денари). За засилениот годишен раст на депозитите најголем придонес имаа депозитите од домаќинства, како и долгорочното штедење и денарските депозити, што е поттикнато и од мерките на Народната банка за поддршка на денаризацијата и штедењето на подолг рок, но и од покачувањето на каматните стапки на депозитите во 2024 година.

Депозитите од домаќинствата имаа најголем придонес (77,7%) за забрзаниот раст на вкупните депозити. Годишниот раст на депозитите од овој сектор изнесуваше 47.659 милиони денари или 13,5%, наспроти зголемувањето остварено во претходната година од 25.730 милиони денари или 7,8%. Истовремено, и депозитите од нефинансиските друштва солидно се зголемија, за 14.334 милиони денари или за 8,6%, што е сепак побавно во споредба со 2023 година, кога депозитите од овој сектор пораснаа за

18,4%). Падот на девизните кредити е последица на намалените кредити на претпријатијата (за 2.968 милиони денари или за 5,1%) и на другите клиенти (за 10 милиони денари или за 1,4%), додека девизните кредити на домаќинствата забележаа раст (за 2.218 милиони денари или за 13,6%).

⁷⁸ Анализата на рочната структура ги исклучува нефункционалните кредити.

⁷⁹ Достасаните кредити зафаќаат 0,3% во вкупните редовни кредити.

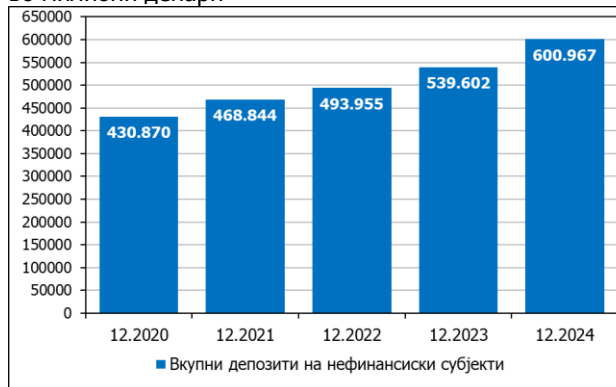
Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

19.553 милиони денари или за 13,2%. Ваквите движења овозможува натамошно зацврстување на учеството на депозитите од домаќинства во вкупните депозити, коешто се зголеми до нивото од 66,9% (65,6%, на 31.12.2023 година).

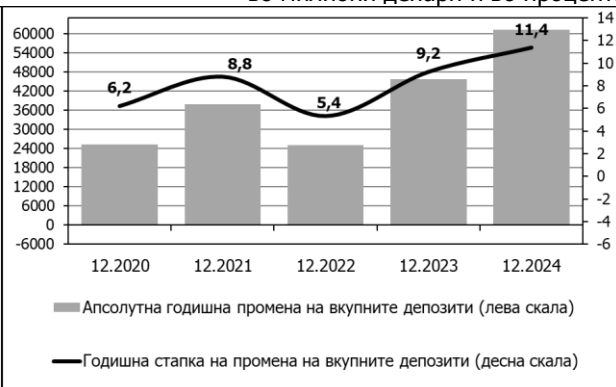
Графикон бр. 67

Состојба (лево) и промена (десно) на депозитите на нефинансиските субјекти

во милиони денари

во милиони денари и во проценти

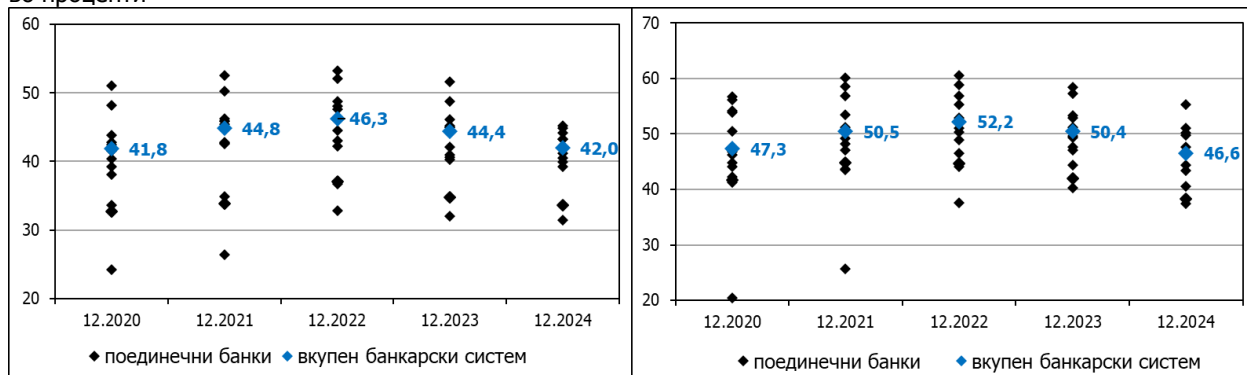
Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Растот на денарските депозити имаше најголем придонес (79,5%) во годишното зголемување на вкупните депозити од нефинансиските субјекти. Денарските депозити се зголемија за 48.804 милиони денари или за 16,3% што претставува забрзување на растот во споредба претходната година, кога денарските депозити се зголемија за 34.551 милион денари или 13,0%. Најголем придонес (80,2%) во растот на вкупните денарски депозити имаа денарските депозити од секторот „домаќинства“, коишто на годишно ниво се зголемија за 39.133 милиони денари или за 22,3%. Растот на денарските депозити на претпријатијата изнесуваше 9.571 милион денари или 8,3%. И покрај значително помалиот придонес (20,6%) на девизните депозити во годишниот раст на вкупните депозити, сепак во 2024 година, и тие забележаа забрзан раст искачувајќи се до нивото од 12.643 милиони денари или 5,3% (во 2023 година, девизните депозити пораснаа за 11.064 милиони денари или за 4,8%). **Ваквите движења овозможува натамошно зголемување на учеството на денарските во вкупните депозити, од 55,5% на 31.12.2023 година на 57,9% на 31.12.2024 година. Слично на ова, во структурата на депозитите од домаќинства преовладуваат денарските депозити чие учество се зголеми до 53,4% (49,6% на 31.12.2023 година).**

Графикон бр. 68

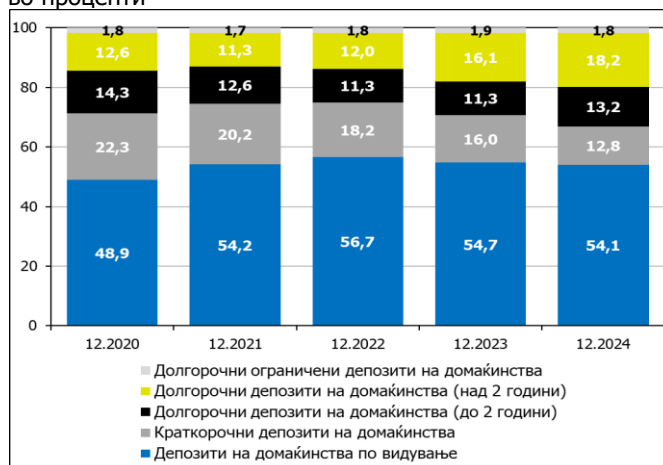
Учество на вкупните девизни депозити во вкупните депозити на банкарскиот систем (лево) и на девизните депозити на домаќинствата во вкупните депозити на домаќинства (десно) во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 69

Рочна структура на депозитите на домаќинствата во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Растот на долгорочните депозити имаше поголем придонес (53,4%) во годишното зголемување на вкупните депозити од нефинансиските субјекти, а значителен е придонесот (50,4%) и на депозитите по видување, при натамошен годишен пад на краткорочните депозити. Во текот на 2024 година, долгорочните депозити забележаа најбрз годишен раст од 27,0% или 32.779 милиони денари⁸⁰, што е побрзо во споредба со растот во 2023 година (25,7% или 24.816 милиони денари). Депозитите по видување исто така забележаа забрзан годишен раст достигнувајќи 8,8%

⁸⁰ Годишниот раст на долгорочните депозити произлегува повеќе од растот на денарските депозити (за 19.728 милиони денари или за 32,4%), а помалку од растот на девизните депозити (за 13.048 милиони денари или за 21,6%). На долг рок повеќе вложуваа домаќинствата, чишто долгорочни депозити се зголемија за 29,453 милиони денари, или за 28,4%. Долгорочните депозити на претпријатијата бележат раст од 3.544 милиони денари или за 23,9%.

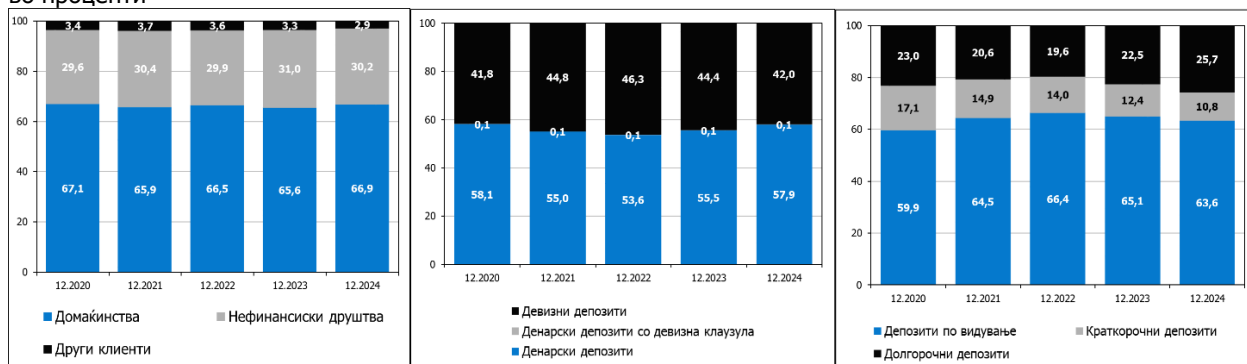

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

или 30.939 милиони денари⁸¹ (во 2023 година, овие депозити се зголемија за 23.001 или за 7%). Краткорочните депозити бележат натамошен пад, којшто оваа година изнесуваше 2.354 милиони денари или 3,5%. **Ваквите движења во рочната структура на депозитите условија зголемување на учеството на долгорочните во вкупните депозити веќе трета година по ред, до нивото од 25,7% (22,5% на 31.12.2023 година).** И натаму, депозитите по видување имаат највисоко учество во вкупната депозитна база од 63,6%, но тоа се намалува во изминатите три години. **Во депозитното портфолио на домаќинствата преовладуваат депозитите по видување со 54,1% (54,7% на 31.12.2023 година), а по нив следат долгорочните депозити со учество од 33,1% (29,3%, на 31.12.2023 година).**

Графикон бр. 70

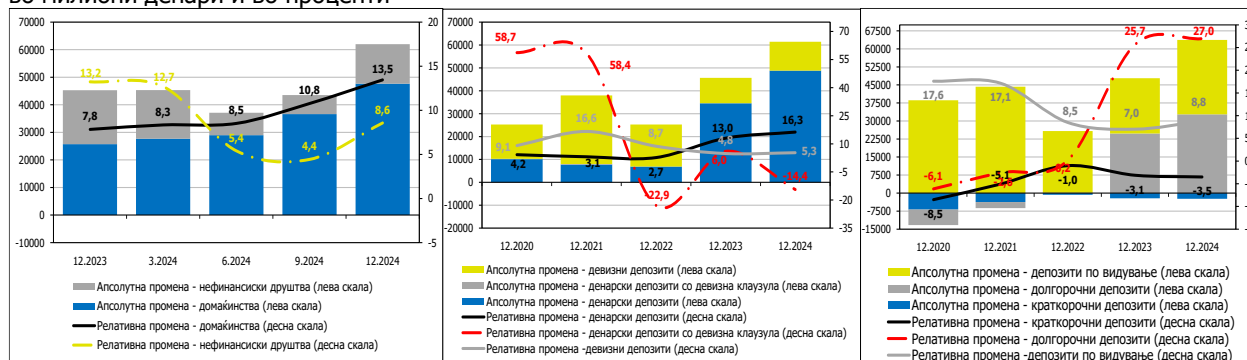
Структура на вкупните депозити, според секторот (лево), валутата (средина) и рочноста (десно)
во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 71

Годишна промена на депозитите, според секторот (лево), валутата (средина) и рочноста (десно)
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁸¹ Во годишниот раст на депозитите по видување најголем придонес имаа денарските депозити по видување на домаќинствата коишто се зголемија за 23.600 милиони денари или за 21,9%. По нив, според придонесот во растот на депозитите по видување, следат претпријатијата, каде што денарските депозити по видување се зголемија за 5.006 милиони денари или за 5,1%, додека девизните депозити по видување забележаа раст од 3.260 милиони денари или за 7,3%.

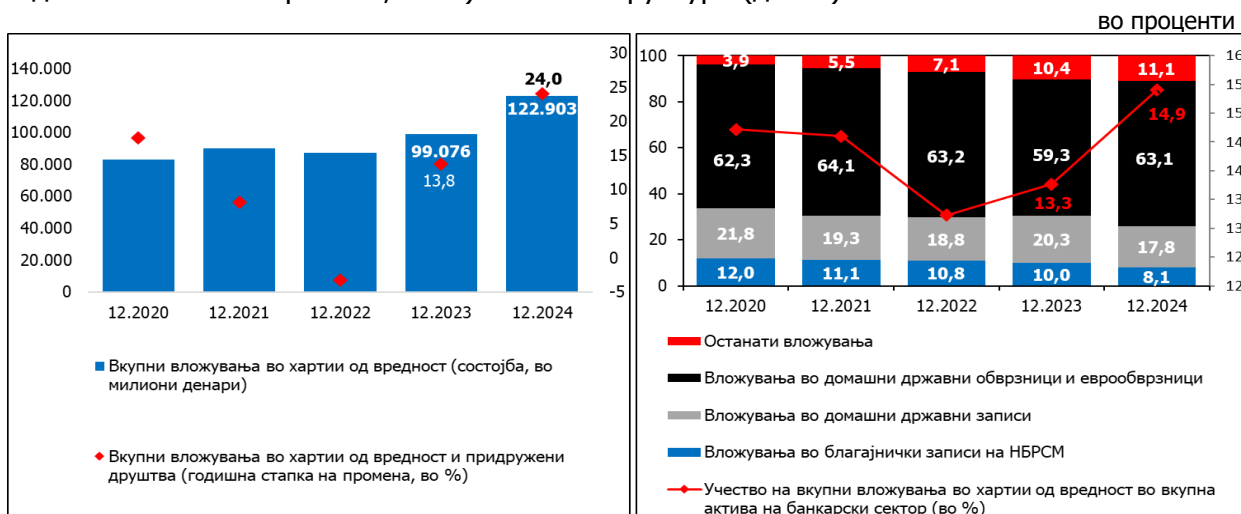

1.3. Останати активности

Во 2024 година, **пласманите на банките во хартии од вредност, подружници и придружени друштва**⁸² остварија раст од 23.828 милиони денари или 24,0%, со што нивното учество во активата⁸³ на банките достигна 14,9%. Растот во најголем дел произлегува од зголемените вложувања во домашни државни обврзници и еврообврзници, при што нивното учество во вкупното портфолио од хартии од вредност и вложувања во придружни друштва се зголеми и на крајот на годината изнесуваше 63,1%.

Графикон бр. 72

Вложувања во хартии од вредност, подружници и придружени друштва (состојба и годишна стапка на промена, лево) и нивна структура (десно)

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Пласманите на банките кај други банки и финансиски институции зафаќаат 6,9% од вкупната актива на банкарскиот систем на крајот на 2024 година и во текот на годината остварија раст од 2.692 милиона денари или 4,9%. Овој раст во најголем дел се објаснува со повисокиот износ на средствата на тековните сметки во странските банки (1.098 милиони денари) и депозитите во домашните банки (724 милиони денари). Структурно гледано, во пласманите кај другите банки и финансиски институции, најголемо учество имаат сметките и депозитите кај странски банки со 60,6%, по што следуваат кредитите на домашните банки (30,2%).

Вкупните обврски на банките врз основа на кредити и депозити кон други банки и финансиски институции, во 2024 година, се зголемија за 82 милиона денари или за 1,9%. Овие обврски не се многу значаен извор за финансирање на активностите на банкарскиот систем и зафаќаат 10,2% од вкупната пасива. Во нивни рамки, обврските врз основа на кредити се намалија во текот на 2024 година (за 1.052 милиона денари или за 2,4%), што е речиси во целост резултат на намалените обврски врз основа на кредити кон финансиски институции – нерезиденти над 5 години кај неколку банки. Од друга страна,

⁸² Анализите на овие вложувања се прават во согласност со нивната нето сметководствена вредност.

⁸³ Вкупната актива на банкарскиот сектор во 2024 година се зголеми за 10,5%.

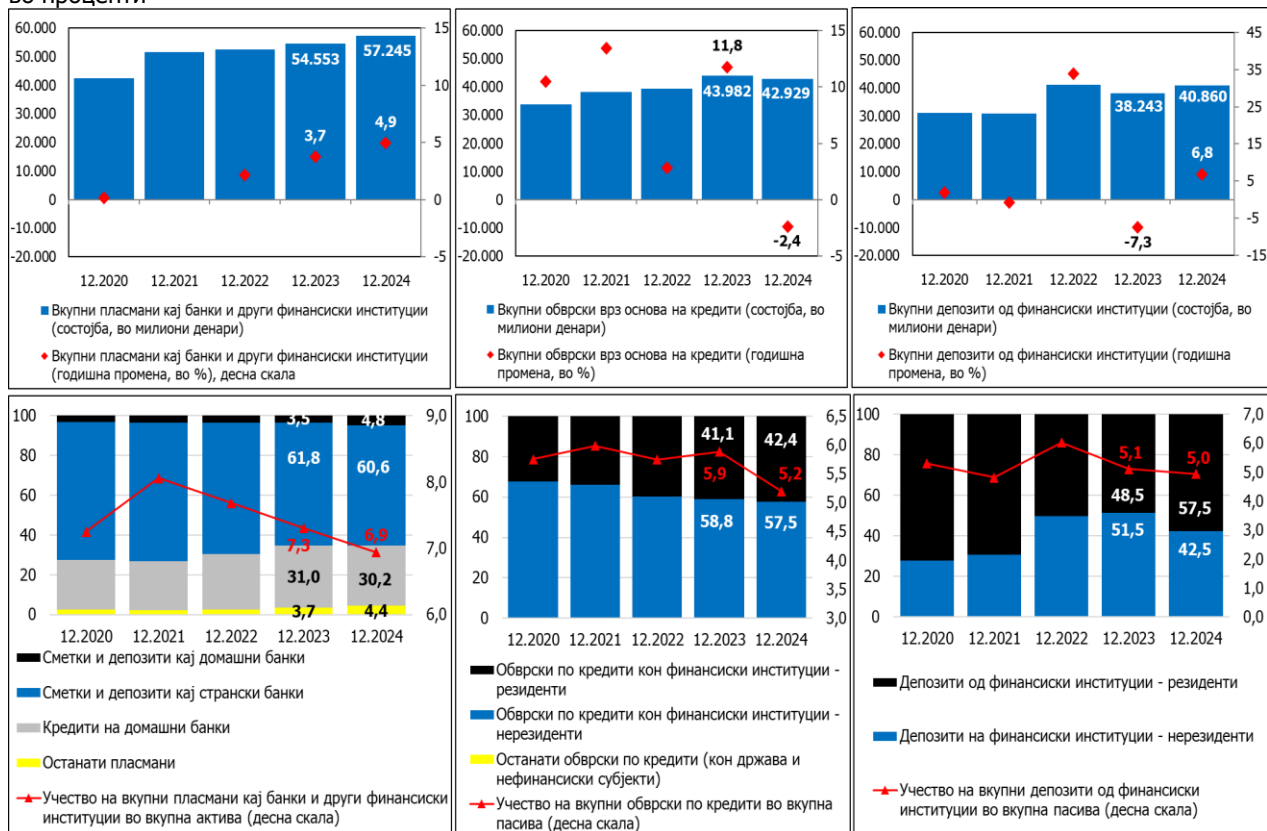

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

депозитите од банките и останатите финансиски институции се зголемија за 2.616 милиони денари или 6,8%. Зголемувањето произлегува од растот на депозитите на резидентните финансиски институции (за 4.949 милиони денари) при намалување на депозитите од нерезидентните финансиски институции за 2.333 милиони денари.

Графикон бр. 73

Побарувања од финансиски институции (лево), обврски врз основа на кредити (средина) и депозити од финансиските институции (десно), состојба и годишна промена (горе), структура и учество во вкупна актива/пасива (долу) во проценти

Извор: Народната банка врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Обемот на активностите на банкарскиот систем со нерезидентите е ограничен, а вообичаено банките на ниво на системот повеќе должат отколку што побаруваат од нерезидентите. Во текот на 2024 година, обврските кон нерезидентите се намалија за 4.142 милиона денари или 6,8%, со што нивното учество во вкупната пасива на банкарскиот систем на крајот од 2024 година се сведе на 6,9%⁸⁴. Од друга страна, побарувањата на банките од нерезидентите остварија раст од 4.525 милиони денари или 10,7%, но нивното учество во вкупната актива на банкарскиот систем не се промени и на крајот од 2024 година изнесува 5,7%.

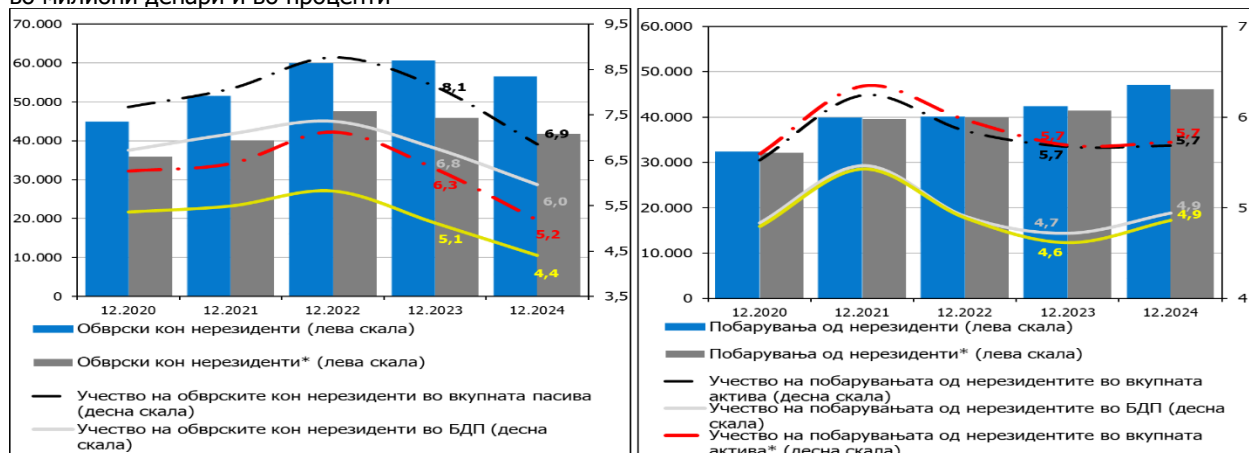
⁸⁴ Доколку од анализата се исклучи „РБСМ“ АД Скопје, учеството на обврските кон нерезидентите во вкупната пасива изнесува 5,2%.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

Графикон бр. 74

Обврски (лево) и побарувања (десно) кон/од нерезидентите
во милиони денари и во проценти

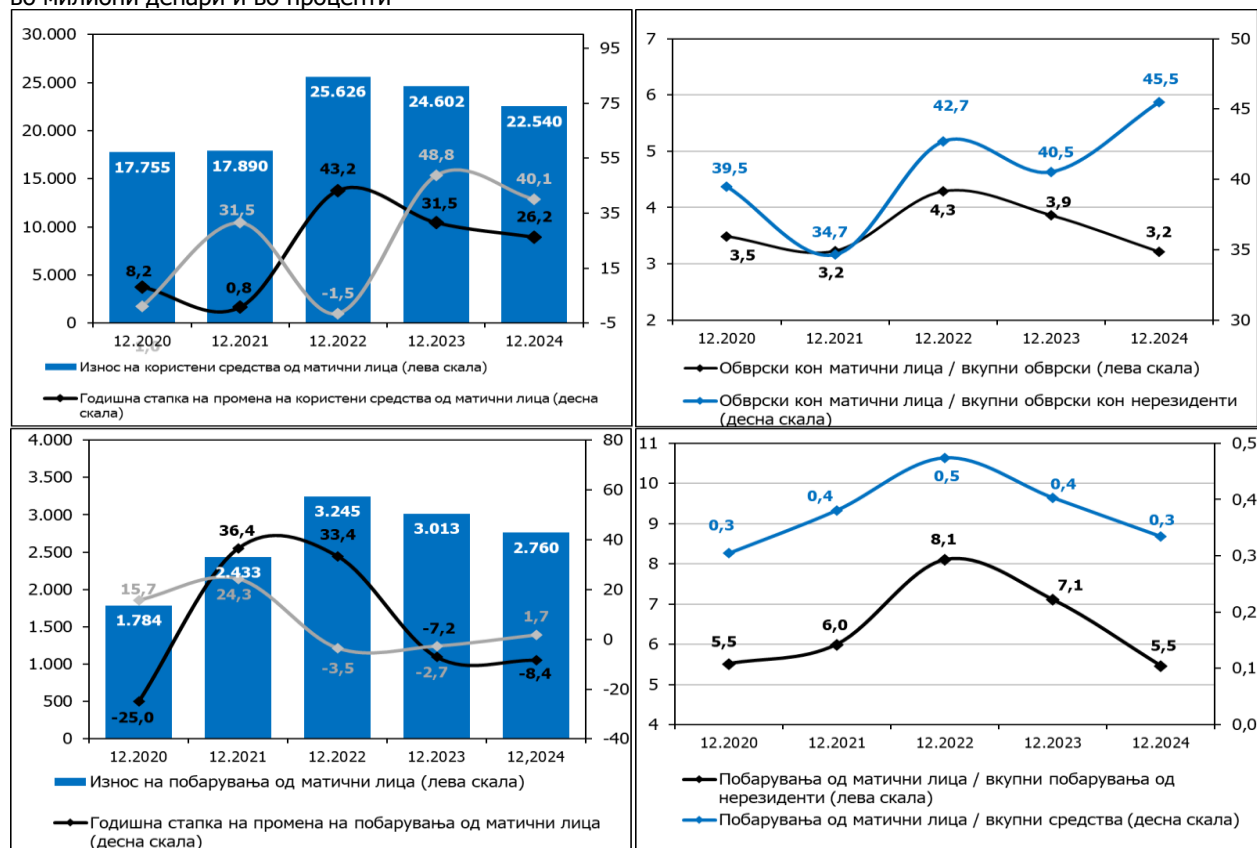

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Без учество на „РБСМ“ АД Скопје.

Графикон бр. 75

Обврски (горе) и побарувања (долу) кон / од матичните лица на банките
во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Обврските кон матичните субјекти на банките забележаа пад, но тие и натаму не преставуваат значаен извор на финансирање на активностите на домашните банки. Учеството на обврските на банките кон матичните лица (вклучувајќи ги и субординираните обврски и хибридните капитални инструменти) во вкупните обврски на домашниот банкарски систем, вкупната пасива и во обврските кон нерезидентите на крајот на годината изнесува 3,2%, 2,7% и 45,5%⁸⁵, соодветно. Во 2024 година, овие обврски се намалија за 2.062 милиона денари (или за 8,4%). Побарувањата од матичните лица, исто така, забележаа минимален годишен пад од 253 милиони денари, или за 8,4%, поради што се намали и онака ниското учество во вкупната актива на нивото од 0,3% (0,4% на 31.12.2023) и учеството во побарувањата од нерезидентите на нивото од 5,5% (7,1% на 31.12.2023 година).

⁸⁵ На 31.12.2023 година, овие учества изнесуваа 3,9%, 3,3% и 40,5%, соодветно.

2. Профитабилност

Во 2024 година, добивката на банкарскиот систем и натаму расте, но побавно во споредба со претходната година. Најголем придонес во зголемувањето на добивката имаше растот на нето каматните приходи, и тоа од речиси сите сектори. Солиден придонес за растот на добивката имаше и засиленото управување со ненаплатените и отпишани побарувања од страна на банките, што се одрази преку намалени исправки на вредноста за нефункционалните кредити и зголемени приходи врз основа на наплатени претходно отпишани побарувања и од продажби на преземен имот. Извесен придонес во зголемувањето на добивката имаа и повисоките нето-приходи од провизии. Единствено повисоките оперативни трошоци имаа негативен придонес во растот на добивката, што најмногу произлезе од зголемувањето на трошоците за вработените и трошоците за услуги. Растот на добивката имаше позитивно влијание врз основните показатели за профитабилноста и оперативната ефикасност на банкарскиот систем. Пондерираните каматни стапки на кредитите бележат намалување, додека пондерираните каматни стапки на депозитите се зголемија во 2024 година. Оттука, распонот меѓу пондерираните каматни стапки на кредитите и депозитите се стесни, во однос на крајот на претходната година.

2.1. Показатели за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем

Во 2024 година, банкарскиот систем оствари добивка од 17.390 милиони денари, којашто во споредба со претходната година е поголема за 3.095 милиони денари, или за 21,6% (добивката во 2023 година беше повисока за 47,8% или за 4.621 милион денари во споредба со добивката за 2022 година). Најголем придонес за растот на добивката има повисокиот нето каматен приход (раст од 3.088 милиони денари или за 12,3%), помалите трошоци за исправка на вредноста коишто забележаа пад за 817 милиони денари или за 18,8%, како и растот на нето-приходите од провизии и надоместоци (за 525 милиони денари или за 8,0%)⁸⁶. Извесен придонес во растот на добивката имаа и капиталните добивки остварени од продажба на средства, како и наплатените претходно отпишани побарувања (од категоријата на други приходи), коишто забележаа раст за 398 милиони денари и 341 милион денари, соодветно. Наспроти ваквите движења, оперативните трошоци се зголемија за 1.414 милиони денари или за 9,2%⁸⁷, што имаше негативен придонес во растот на добивката. Анализирано по одделна банка, сите банки остварија позитивен финансиски резултат од работењето.

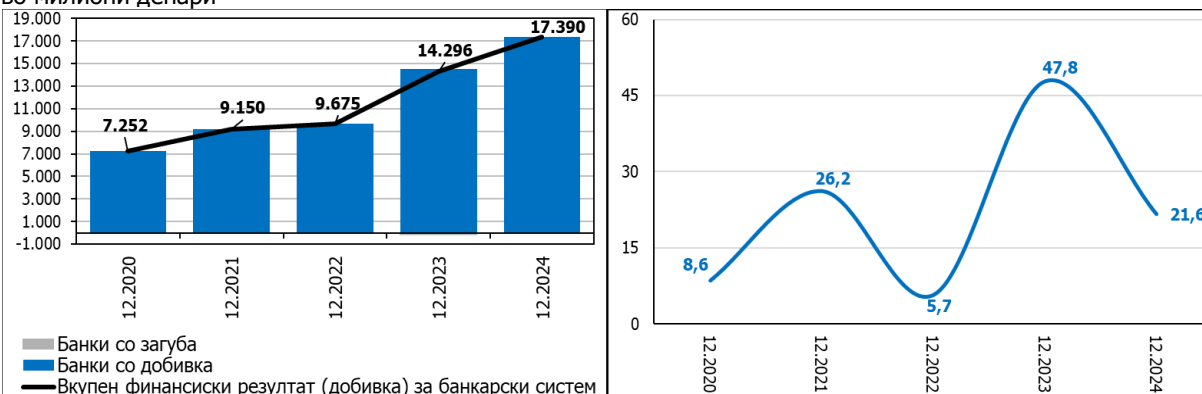
⁸⁶ Најголем придонес во формирањето на нето-приходите од провизии и надоместоци во 2024 година имаа нето-приходите од услугите на платен промет (50,1%), кредитирањето (15,5%) и акредитивите и гаранциите (9,8%), а нето-приходите од провизии и надоместоци поврзани со кредитирањето имаа најголем придонес во растот на вкупните нето-приходи од провизии.

⁸⁷ Растот на оперативните трошоци најмногу произлегува од растот на трошоците за вработените (за 652 милиона денари или за 9,7%) и трошоците за услуги (за 502 милиони денари или за 12,2%).

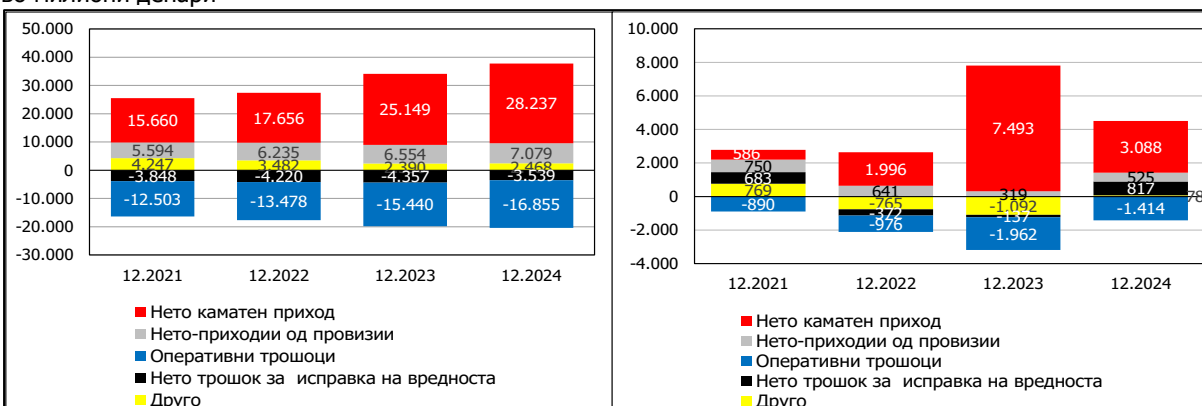
Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

Графикон бр. 76 Движење на вкупната добивка (лево) и нејзина годишна промена (десно) во милиони денари

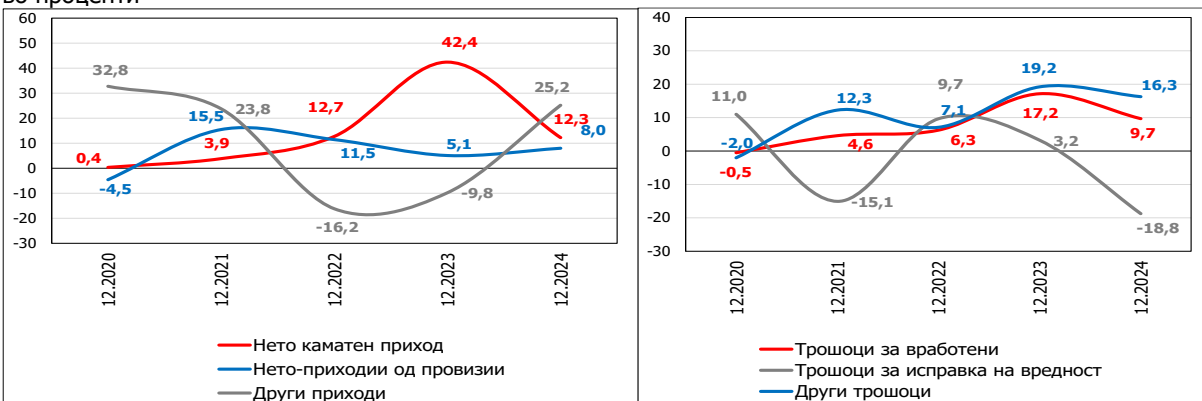
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 77 Придонес во формирањето на добивката (лево) и придонес во растот на добивката (десно) во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 78 Годишна стапка на промена на главните приходни (лево) и расходни ставки (десно) во проценти

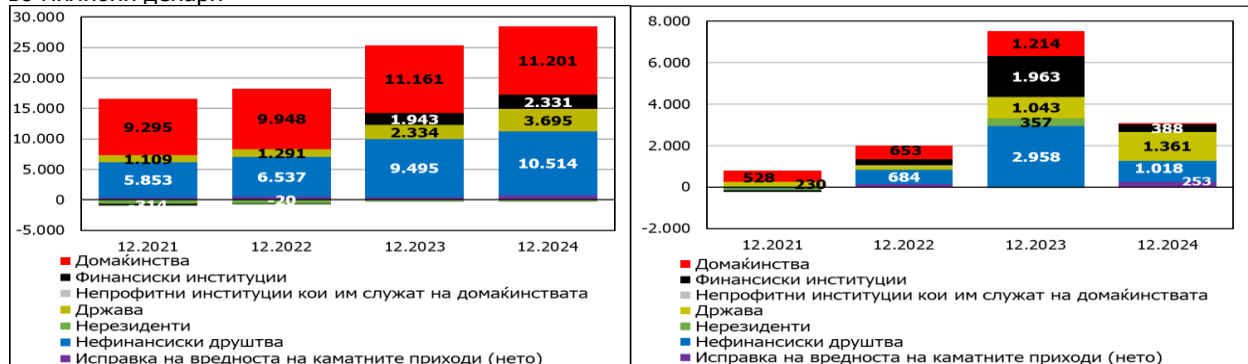
Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Повисокиот нето каматен приход на банките произлегува од поголемиот раст на приходите од камати (за 5.050 милиони денари или за 16,6%), во споредба со растот на каматните расходи (за 1.962 милиона денари или за 37,6%). Притоа, нето каматните приходи бележат раст од сите сектори. Финансиското посредување со домаќинствата имаше најголем придонес во формирањето на нето каматниот приход (39,7%), по што следат нефинансиските друштва (37,2%), додека најголем придонес во растот на нето каматниот приход имаа нето-приходите од камати од секторот „држава“ (44,1%), по што следат нето-приходите од камати од нефинансиските друштва (33,0%).⁸⁸

Графикон бр. 79

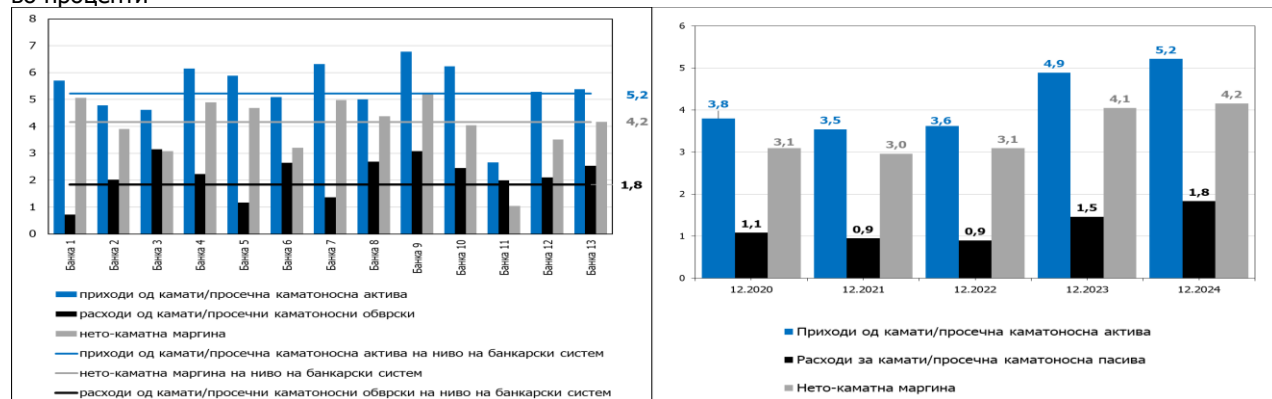
Нето каматни приходи според сектори, структура (лево) и придонес во растот (десно) во милиони денари

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Графикон бр. 80

Нето каматна маргина на 31.12.2024 година, по одделна банка (лево)* и на ниво на банкарскиот систем (десно) во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

* Показателите на ниво на банкарски систем се прикажани со линии.

Нето каматната маргина се зголемуваше и во 2024 година, но минимално и на крајот на годината достигна ниво од 4,2%. Растот на нето каматната маргина се

⁸⁸ Нето каматните приходи од секторот „држава“ се зголемија на годишна основа за 1.361 милион денари, или за 58,3% (речиси целосно заради повисоките каматни приходи од овој сектор), додека нето каматните приходи на нефинансиските друштва се зголемија за 1.018 милиони денари или за 10,7%. Растот на нето каматните приходи од останатите сектори е значително помал во споредба со растот кај овие два сектора.

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

должи на поголемиот релативен раст на нето каматниот приход (12,3%) во однос на растот на просечната каматоносна актива (раст за 9,3%).

Во 2024 година, основните показатели⁸⁹ за профитабилноста на банкарскиот систем бележат подобри вредности. Во споредба со 31.12.2023 година, профитната маргина забележа раст од 3,1 процентен поен, додека стапката на поврат на просечниот капитал и резерви и показателот за поврат на просечната актива се зголемија за 1,5 и 0,2 процентни поени, соодветно.

Графикон бр. 81

Стапки на поврат на просечната актива (POAA) и на просечниот капитал и резерви (POAE) и профитна маргина во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

Показателите за оперативната ефикасност на банкарскиот систем бележат подобрување. Соодносот меѓу оперативните трошоци и нето каматниот приход и соодносот меѓу оперативните трошоци и вкупните редовни приходи бележат подобрување, и тоа за 1,7 и 1,4 процентни поени, соодветно, поради побрзиот раст на нето каматниот приход (12,3%) и вкупните редовни приходи (12,9%) во однос на растот на оперативните трошоци (9,2%). Соодносот меѓу оперативните трошоци и просечната актива е речиси непроменет (односно забележа минимално намалување од 0,02 процентни поена).

Графикон бр. 82

Показатели за оперативната ефикасност во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

⁸⁹ Показателите за профитабилноста и ефикасноста на банкарскиот систем и одделните групи банки се прикажани во анексите кон овој извештај.

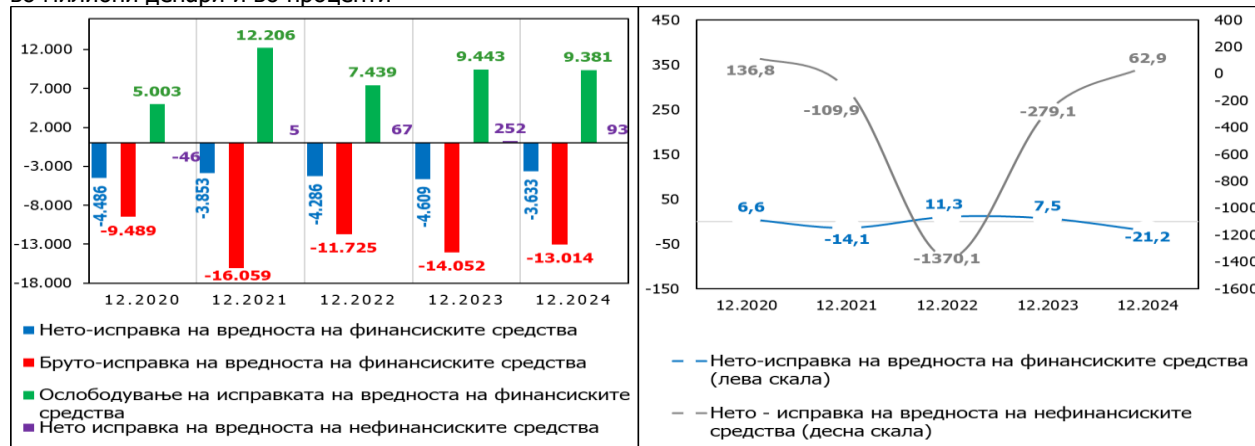

Извештај за ризиците во банкарскиот систем во 2024 година

Графикон бр. 83

Трошоци за исправка на вредноста на финансиските и нефинансиските средства, износ (лево) и годишни стапки на промена (десно)

во милиони денари и во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

На 31.12.2024 година, трошоците за исправката на вредноста на финансиските средства (на нето-основа) се намалија, за 976 милиони денари или за 21,2%.

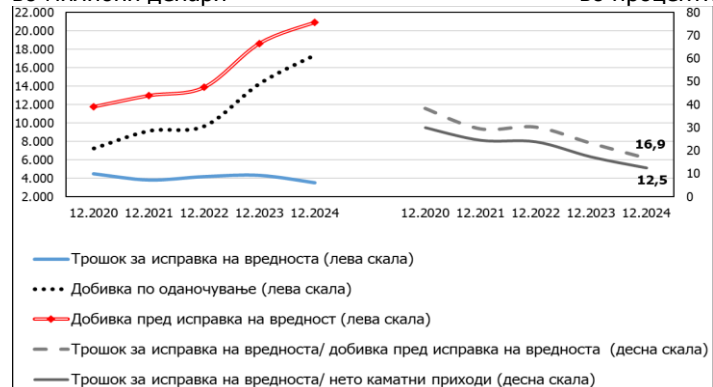
Намалувањето на трошоците за исправка на вредноста на финансиските средства најмногу се должи на падот на бруто-трошоците за исправка на вредноста на кредитите и пласманите (за 841 милион денари или за 6,8%). Анализирано според статусот на кредитите, во 2024 година се забележува намалување на исправката на вредноста кај нефункционалните кредити. Износот на нето-исправката на вредноста на нефинансиските средства е незначителен и во последните четири години има третман на приходна ставка⁹⁰.

Графикон бр. 84

Показатели за учеството на нето-трошоците за исправка на вредноста во добивката и во нето каматните приходи

во милиони денари

во проценти

Извор: Народната банка, врз основа на податоците доставени од страна на банките.

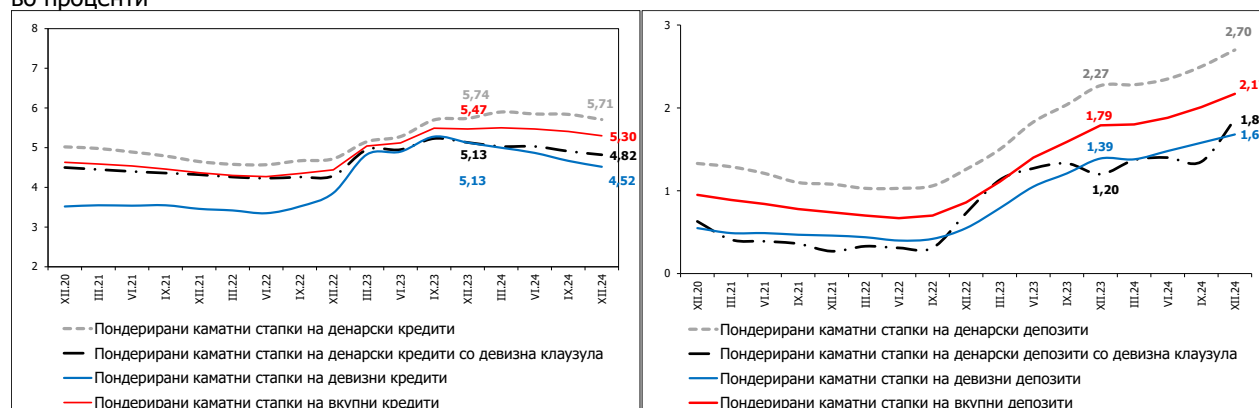
⁹⁰ Во 2024 година, исто како и во 2023 година, банките повеќе ослободиле трошоци за исправка на вредноста на нефинансиските средства одошто направиле нови, па оттука и трошоците на нефинансиските средства имаат третман на приходна ставка на крајот од годината.

2.2. Движење на пондерираните каматни стапки и на каматниот распон

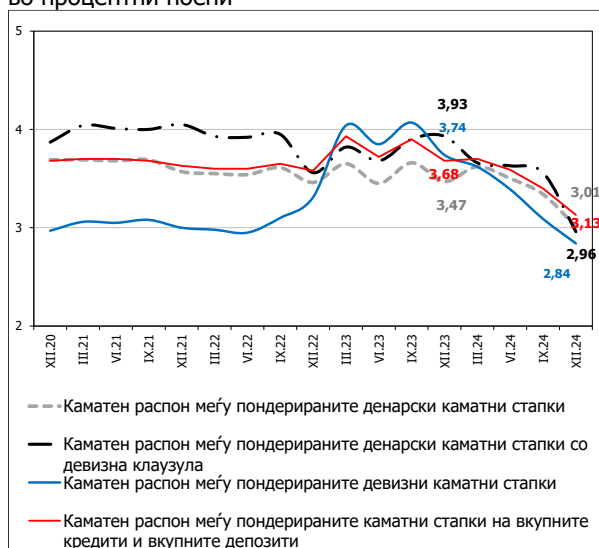
Вкупната пондерирана каматна стапка на кредитите е пониска во однос на крајот на минатата година (за 0,17 процентни поени) и изнесува 5,30%. Намалување бележат пондерираните каматни стапки на сите кредити, анализирано според типот на валутата. Од друга страна, вкупната пондерирана каматна стапка на депозитите е повисока за 0,38 процентни поени и изнесуваше 2,17%, при што раст бележат пондерираните каматни стапки на сите депозити, според типот на валутата. Ваквите промени доведоа до стеснување на распонот помеѓу вкупната пондерирана каматна стапка на кредитите и вкупната пондерирана каматна стапка на депозитите. Така, на 31.12.2024 година, овој распон изнесуваше 3,13 процентни поени, наспроти 3,68 процентни поени колку што изнесуваше на крајот од 2023 година.

Графикон бр. 85 Активни (лево) и пасивни пондерирани каматни стапки (десно) во проценти

Извор: Народната банка.

Графикон бр. 86 Каматен распон во процентни поени

Извор: Народната банка.